

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

Економічний та соціальний вплив конфліктів на сучасний світ

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ на тему:

"Економічний та соціальний вплив конфліктів на сучасний світ"

КНИГА АБСТРАКТІВ

Академії Прикладних Наук Мазовія,
м. Седльце, Польща
2024

23 травня 2024 року

Конференція безкоштовна (on-line)

Абстракти

Міжнародної Наукової Конференції на тему: "ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА СУЧАСНИЙ СВІТ"

Мова конференції: польська, українська, англійська

ОСНОВНІ ТЕМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

- Наслідки конфліктів та катастроф - вплив на соціально-економічне життя.
- Фінансування та розвиток підприємств під час конфліктів.
- Виклики податкового законодавства та можливі напрямки змін.

Відповідальність за зміст абстрактів несуть автори

Видавництво:

Академія Прикладних Наук Мазовія,
вул. Соколовська, 161,
08-110 Седльце, Польща
wydawnictwo@mazovia.edu.pl

Опрацювали:

мгр Тетяна Андрухів
д-р Магдалена Айхель

ISBN 978-83-63169-05-3

Шановні Пані та Панове!

Дорогі студенти!

Міжнародна наукова конференція "ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА СУЧАСНИЙ СВІТ", організована 23 травня 2024 року, є форумом для обміну досвідом та можливістю поширення нових результатів досліджень у рамках продовження міжнародної співпраці

Основною метою Міжнародної наукової конференції є обмін знаннями, досвідом та кращими практиками, реалізованими в складних конфліктних ситуаціях та ситуаціях катастроф, а також їх вплив на соціально-економічне життя. Важливою темою також є обговорення питань фінансування та розвитку бізнесу в умовах конфлікту, викликів податкового законодавства та можливих напрямків його змін.

Від імені науково-організаційного комітету конференції бажаємо всім учасникам наснаги обговорень, плідних дискусій, конструктивних висновків та ініціатив, готових до впровадження на практиці.

Від імені Організаторів

Голови Наукового комітету

д-р Божена Пеховіч (ANSM, Седльце, Польща)

д-р Галина Кузьменко (ЦНТУ, Кропивницький, Україна)

проф. Антон Філіпенко ("ВУОЕМ", Київ, Україна)

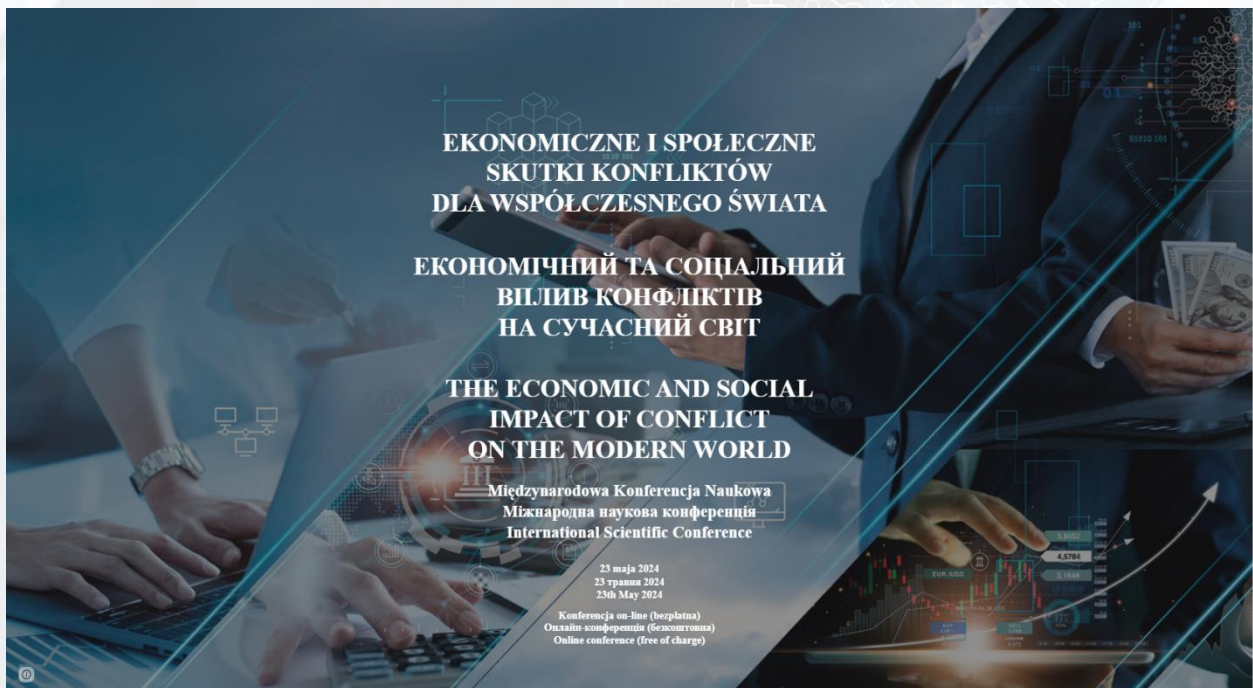
д-р габ. Анна Шилар, професор вищого навчального закладу (PUZ, Тарнобжег, Польща)

Голови Організаційного Комітету

мгр Тетяна Андрухів (ANSM, Седльце, Польща)

д-р Олександр Гай (ЦНТУ, Кропивницький, Україна)

д-р Олександр Каспишук, (PUZ, Тарнобжег, Польща)

ПОЧЕСНИЙ ПАТРОНАТ

МІНІСТР НАУКИ (ПОЛЬЩА) ТА

**ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ
(УКРАЇНА)**

ОРГАНІЗАТОРИ:

- Академія Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща
- Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, Україна
- Варшавський Університет Природничих Наук, Варшава, Польща
- Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу, Тарнобжег, Польща
- Всеукраїнська Асоціація економістів-міжнародників, Київ, Україна

ГОЛОВНІ ДОПОВІДАЧІ:

- проф. **Марія Боровська**, доктор габлітований, професор вищого навчального заклад - *Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу, м. Тарнобжег, Польща*
- проф. **Наталія Шалімова** - доктор економічних наук, професор, Декан економічного факультету *Центральноукраїнського національного технічного університету, м. Кропивницький, Україна*
- д-р габ. **Мирослав Василевський**, професор вищого навчального закладу - *Кафедра фінансів, Варшавський Університет Природничих Наук, м. Варшава, Польща*

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ:

ГОЛОВУЮЧІ НАУКОВОГО КОМІТЕТУ:

- д-р **Божена Пехович** - Ректор Академії Прикладних Наук *Мазовія, м. Сєдльце, Польща*
- д-р **Галина Кузьменко** - кандидат економічних наук, доцент, заслужений економіст України, кавалер ордена княгині Ольги — член Ради стейкхолдерів економічного факультету, *Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, Україна*
- проф. **Антон Філіпенко**, доктор економічних наук — президент *Всеукраїнської асоціації економістів-міжнародників*, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин *Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, академік Академії наук вищої школи України, *Київ, Україна*
- д-р габлітований **Анна Шилар**, професор вищого навчального закладу — Ректор *Державного професійного коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі, Тарнобжег, Польща*

ПОЧЕСНІ ЧЛЕНИ НАУКОВОГО КОМІТЕТУ:

- **д-р Агнешка Гаврилевич-Лука** - Декан Факультету суспільних наук Академії Прикладних Наук Мазовія, Седльце, Польща
- **д-р Магдалена Айхель** — Декан Факультету суспільних наук Академії Прикладних Наук Мазовія, Седльце, Польща
- **проф. Януш Осташевський, доктор габілітований** — Факультет Суспільних Наук Академії Прикладних Наук Мазовія, Седльце, Польща
- **д-р габілітований Наталія Василевська, професор вищого навчального закладу UJK** — Університет Яна Кохановського в Кельце, Кельце, Польща
- **проф. Наталя Ушенко, доктор економічних наук** — віце-президент Всеукраїнської асоціації економістів-міжнародників, професор кафедри міжнародної економіки Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
- **д-р габілітований Павел Мацящик, професор вищого навчального закладу** — Проректор з питань розвитку та наукових досліджень Державного професійного коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі, Тарнобжег, Польща
- **д-р Анна Зих** — Декан факультету суспільних і гуманітарних наук Державного професійного коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі, Тарнобжег, Польща
- **мгр Гражина Рожек** — Декан факультету технічних наук та наук про здоров'я, Державного професійного коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі, Тарнобжег, Польща

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

ГОЛОВУЮЧІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

- **мгр Тетяна Андрухів** — *заступник ректора у справах іноземців, Академії Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща*
- **д-р Олександр Гай**, кандидат економічних наук, доцент — *доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування, Центральноросійський національний технічний університет (ЦНТУ), Кропивницький, Україна*
- **д-р Олександр Каспшик** — *Декан факультету технічних і економічних наук Державного професійного коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі, Тарнобжег, Польща*

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

- **мгр Себастьян Клочек** – *Керівник відділу кар'єри та розвитку, Академії Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща*
- **мгр Патриція Цекот** – *координатор програми Erasmus+, Академії Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща*
- **мгр Якуб Мендза** – *IT-технік, Академії Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща*
- **Марія Луцюв** – *діловод, офіс кар'єри та розвитку, Академії Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща*
- **Павло Андрухів** – *студент магістратури, Академії Прикладних Наук Мазовія, м. Седльце, Польща*

Учасники конференції отримали **СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА**

У конференції взяли участь понад 100 учасників з Польщі, України та Канади

Щиро запрошуємо переглянути повне відео:

<https://www.youtube.com/watch?v=mUvdkoTna3I>

Вебсайт конференції:

<https://sites.google.com/mazovia.edu.pl/konferencja-ekonomia-24>

Зміст

Сесія I

НАСЛІДКИ КОНФЛІКТІВ ТА КАТАСТРОФ - ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ

Марія Боровська (Польща)

КОНФЛІКТИ, КРИЗИ, НЕБЕЗПЕКИ ТА КАТАСТРОФИ - ДЖЕРЕЛО ПОЗИТИВНИХ ДІЙ 13

Наталя Ушенко (Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПРОСТОРОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У ТРАНСФОРМАЦІЯХ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ 20

Кишиштоф Шліхцінський (Польща)

РЕФЛЕКСІЇ ТА ВИСНОВКИ З ДОСВІДУ ЕКОНОМІКА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У ВОЄННИЙ ЧАС 1939-1945 рр. 23

Даріуш Прокопович (Польща)

ДЖЕРЕЛА ТА ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬЩІ 24

Рената Матусяк (Польща)

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ НАСЛІДОК ДОСВІДУ ВІЙНИ 26

Світлана Матус, Мирослав Василевський, Сергій Заболотний (Польща)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ ВІЙНИ НА ГІДРОЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕКТОР В УКРАЇНІ 27

Сесія II

ВИКЛИКИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МОЖЛИВІ НАПРЯМКИ ЗМІН

Наталія Шалімова, Галина Кузьменко (Україна)

ВИКЛИКИ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА НАПРЯМИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ 29

Магдалена Айхель (Україна)

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗІ ЗВІТНОСТІ В ПОЛЬСЬКОМУ ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ 32

Кишиштоф Хоховський (Польща)

БРЕХНЯ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК НАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ 38

Анна Хоховська (Польща)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 47

Марта Шепелюк (Польща)

РЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ 48

Сесія III
ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ
ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ

<i>Мирослав Василевський (Польща)</i> ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ	50
<i>Ольга Пугаченко (Україна)</i> ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАН	51
<i>Олександр Касишук (Польща)</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ	53
<i>Артур Талік (Польща)</i> МАЙБУТНЄ ОТТАВСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ (ДОГОВОРУ) В АСПЕКТІ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	54

VARIA

<i>Ірина Андрощук (Україна)</i> РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА НЕОБХІДНОСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС	65
<i>Ірина Андрощук (Україна)</i> РОЗВИТОК РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІНШИХ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ, ЯКІ НЕ Є АУДИТОМ ЧИ ОГЛЯДОМ ІСТОРИЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	67
<i>Анна Фоменко (Україна)</i> УСПІШНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ - ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА КОМПЛАСНС-МЕНЕДЖМЕНТ	69
<i>Катерина Никонюк (Україна)</i> УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ	71
<i>Олександр Ушенко (Україна)</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	74
<i>Олена Магопець (Україна)</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	77
<i>Олег Нестор (Україна)</i> ДОПОМОГА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ КОСОВО ПІСЛЯ ВІЙНИ	79
<i>Олена Крайнік (Україна)</i> ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	81

<i>Леся Барабаш (Україна)</i>	
<i>НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС ...</i>	<i>83</i>
<i>Вікторія Микитенко (Україна)</i>	
<i>НАПРЯМИ ЕЛІМІНУВАННЯ ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ</i>	<i>85</i>
<i>Володимир Таращенко (Україна)</i>	
<i>ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ</i>	<i>87</i>
<i>Богдан Александров (Україна)</i>	
<i>ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	<i>90</i>
<i>Віталій Баранов, О. Шестопал (Україна)</i>	
<i>АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПІСЛЯ ПРИРОДНИХ ТА ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ</i>	<i>92</i>
<i>Володимир Білоцерківець, Олена Завгородня (Україна)</i>	
<i>КАТАСТРОФА ДЕПОПУЛЯЦІЇ В ЕПОХУ «ЧОРНОЇ СМЕРТІ»: ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	<i>95</i>
<i>Світлана Борисова, Олена Крук (Україна)</i>	
<i>ФІНАНСУВАННЯ ТА ПІДТРИМКА ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	<i>97</i>
<i>Петро Боровик, Юрій Кисельов, Михайло Шемякін (Україна)</i>	
<i>ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ГЕОДЕЗИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ</i>	<i>99</i>
<i>Іван Кицишин (Україна)</i>	
<i>ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ</i>	<i>101</i>
<i>Світлана Власюк, Сергій Полішвайко, Артур Гуртовенко (Україна)</i>	
<i>БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ</i>	<i>103</i>
<i>Світлана Власюк, Михайло Тиховський (Україна)</i>	
<i>ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	<i>105</i>
<i>Світлана Власюк, Ясінський Олег (Україна)</i>	
<i>ОСОБЛИВОСТІ (Україна) ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС- СТРУКТУР</i>	<i>107</i>
<i>Ольга В'юник (Україна)</i>	
<i>ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ</i>	<i>109</i>
<i>Дар'я Андрюніна (Україна)</i>	
<i>МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ: ВПЛИВ НА РИНОК ПРАЦІ</i>	<i>111</i>
<i>Катерина Клименко, Наталія Ухналь (Україна)</i>	

<i>КРОКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇНИ ЧЕРЕЗ УКРАЇНСЬКИЙ ФОНД В УМОВАХ ПАСІОНАРНОСТІ ТА ДИСБАЛАНСУ</i>	<i>112</i>
<i>Володимир Гайдуков, Ілона Андрощук (Україна)</i>	
<i>СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ</i>	<i>114</i>
<i>Наталія Глевацька, Євген Літвінов (Україна)</i>	
<i>ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЦИФРОВУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ЦИФРОВІЗОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....</i>	<i>117</i>
<i>Наталія Глевацька, Юрій Черненко (Україна)</i>	
<i>DESI ЯК МІРНИК РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС.....</i>	<i>119</i>
<i>Наталія Глевацька, Юрій Чернов (Україна)</i>	
<i>РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПІДТРИМЦІ ЦИФРОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....</i>	<i>121</i>
<i>Інна Голова (Україна)</i>	
<i>МЕТОДИ ОЦІНКИ СКЛАДОВИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ</i>	<i>123</i>
<i>Сергій Гоцуляк, Дмитро Плинокос, Олександр Кукур'ян</i>	
<i>СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА</i>	<i>126</i>
<i>Алла Лисенко (Україна)</i>	
<i>НАЦІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ЇХ СПРЯМОВАНІСТЬ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ.....</i>	<i>128</i>
<i>Єлизавета Лойко (Україна)</i>	
<i>ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ГРОМАДОЮ МІСТА КИСВА В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ</i>	<i>130</i>
<i>Катерина Мельник (Україна)</i>	
<i>ВПЛИВ УМОВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....</i>	<i>132</i>
<i>Тетяна Немченко, Євгеній Коваленко</i>	
<i>ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ.....</i>	<i>135</i>
<i>Микита Пилкін (Україна)</i>	
<i>ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВАМИ У ВОЄННИЙ ЧАС: ПРІОРИТЕТИ ТА ПРОБЛЕМИ.....</i>	<i>137</i>
<i>Наталія Поліщук, Віталіна Заклевська (Україна)</i>	
<i>ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РИЗИКОВАНИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ФІНАНСІВ</i>	<i>140</i>
<i>Оксана Сторожук (Україна)</i>	
<i>АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЙ DEI ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ</i>	<i>142</i>
<i>Анастасія Нікітенко (Україна)</i>	
<i>АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	

<i>ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ.....</i>	<i>144</i>
<i>Ярослав Попадюк, Наталія Поліщук (Україна)</i>	
<i>ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ</i>	<i>146</i>
<i>Лідія Пулинець (Україна)</i>	
<i>ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ</i>	
<i>В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....</i>	<i>148</i>
<i>Надія Хоменко (Україна)</i>	
<i>ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ</i>	
<i>АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ.....</i>	<i>150</i>
<i>Владислава Шевчук, Софія Баба (Україна)</i>	
<i>ПРОБЛЕМА МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ З УКРАЇНИ</i>	
<i>В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....</i>	<i>153</i>
<i>Владислава Шевчук, Павло Чумак (Україна)</i>	
<i>ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ З УКРАЇНИ НА ЕКОНОМІКУ</i>	
<i>ТА РИНОК ПРАЦІ ПОЛЬЩІ</i>	<i>155</i>
<i>Євгеній Логвиненко (Україна)</i>	
<i>СВАМ ТА ВИРОБНИЦТВО СТАЛІ В УКРАЇНІ.....</i>	<i>157</i>
<i>Тетяна Марена, Віталій Митроценко (Україна)</i>	
<i>ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	<i>159</i>
<i>Ірина Ткаченко (Україна)</i>	
<i>УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ</i>	<i>161</i>
<i>Ганна Тютюнник (Україна)</i>	
<i>ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АКВАКУЛЬТУРИ: ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО</i>	
<i>ВПЛИВУ НАСЛІДКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ ТА РОЗШИРЕННЯ РИНКОВИХ</i>	
<i>МОЖЛИВОСТЕЙ.....</i>	<i>165</i>
<i>Єгор Чабанюк (Україна)</i>	
<i>ІНВЕСТИЦІЇ В ЦИФРОВІЗАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА</i>	
<i>ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У СУЧАСНІ ЧАСИ.....</i>	<i>169</i>
<i>Андрій Шлапак (Україна)</i>	
<i>РОЗВИТОК СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	
<i>В УКРАЇНІ.....</i>	<i>171</i>

Сесія I

НАСЛІДКИ КОНФЛІКТІВ ТА КАТАСТРОФ - ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ

Головний доповідач

проф. Марія Боровська,

доктор габілітований, професор вищого навчального закладу,
Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу,
м. Тарнобжег, Польща

КОНФЛІКТИ, КРИЗИ, НЕБЕЗПЕКИ ТА КАТАСТРОФИ

- ДЖЕРЕЛО ПОЗИТИВНИХ ДІЙ

(Автор: *Марія Боровська*¹)

¹ Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу

Вступ. Світова історія сповнена всіляких суперечок, протиріч, конфліктів, криз і розбіжностей між конфліктуючими сторонами, і навіть загроз і катастроф. Усі форми людської діяльності перебувають у постійному русі з давніх-давен, і ці протиріччя, суперечки та кризи впливають з унікальності кожного людського індивіда та динаміки навколишньої дійсності. Тому вони можуть слугувати різним сторонам у задоволенні їхніх - часто протилежних - бажань чи інтересів. Саме тоді можуть бути мобілізовані відповідні міжособистісні або групові дії, що спричиняють певну напруженість, можливо, антагонізм у місцевих громадах, на національному чи навіть міжнародному рівні.

Такі явища є конфліктогенними та кризогенними за своєю природою. Тому неминучість конфліктів, криз, загроз і навіть катастроф є фактом, про що писали ще античні філософи. Так, Геракліт Ефеський (Татаркевич, 1990, с. 30-32) у своїй теорії універсальної мінливості світу, що отримала назву варіабілізм, проголошував існування в навколишній дійсності постійних протилежностей і неминучість виникнення суперечок, протиріч, загроз і боротьби. Більше того, у зіткненні численних тенденцій, розбіжностей, подій і явищ він вбачав позитивні впливи і наслідки, оскільки - як він стверджував - вони, доповнюючи одне одного, ведуть не до розколу, а до гармонії, порядку і злагоди. Схожу позицію представляв інший античний філософ Емпедокл (Tatarkiewicz, 1990, сс. 40-43), констатуючи конструктивний вплив чинників, що порушують реальність, таких як неминуче виникнення любові та розбрату, що трактується як особливий вид катарсису.

З огляду на ці твердження, дана публікація має на меті висвітлити наслідки таких явищ, як конфлікти, кризи, загрози та катастрофи в цілому, як джерело позитивних дій.

Поверхнєве розуміння таких явищ вказує на їх негативний аспект. Це пов'язано з тим, що під ними розуміють зіткнення суперечливих прагнень, несумісних інтересів, поглядів чи суперечливих установок, суперечки, сварки, раптові та несприятливі випадкові події. Досить часто можна почути гасло про те, що таких подій слід уникати, оскільки вони пов'язані з несприятливими наслідками для учасників.

Основна частина. Поглиблений аналіз літератури з даної проблематики, а також теоретичне осмислення багатогранної об'єктивної реальності, що оточує нас сьогодні, свідчить про те, що проблематика різноманітних сучасних конфліктів, криз, загроз чи катастроф на всіх рівнях - будь то міжособистісні, групові, організаційні чи міжнародні – є молодю галуззю наукових досліджень і професійної практики: міжособистісному, внутрішньогруповому, організаційному чи міжнародному - як сфера наукових досліджень і професійної практики - є відносно молодю галуззю, яка сформувалася як наукова дисципліна лише після Другої світової війни, а двонаправлені зв'язки між теоретичними концепціями та їх практичним застосуванням досить слабо пов'язані (Deutsche, Coleman, 2005, стор. IX_XI).

У ринковій економіці конкуренція - це також своєрідний конфлікт між організаціями, який може бути навіть бажаним явищем, оскільки стимулює об'єкти конкуренції до розвитку, є можливістю для інновацій та значною мірою сприяє ефективному використанню ресурсів.

У динаміці перебігу такого конфлікту, коли співпраця між конфлікуючими сторонами ще можлива і контакти не розірвані, а процес комунікації ще триває і шанс на відновлення відносин співпраці не був остаточно похований у запалі конфлікту, можна виділити кілька фаз (Polak, 2010, 30 - 31): виникнення протиріч, що призводять до конфліктної ситуації, сприйняття конфліктної ситуації, фаза відкритої суперечки, тобто ворожості, коли з'являється агресія в різних формах, а також можуть виникати різного роду погрози (Kolcz, 2017, с. 75 - 88), та ескалація конфлікту з накопиченням втоми від конфлікту.

Якщо комунікація між сторонами не порушена, то сторони намагаються раціоналізувати конфлікт, тобто шукають причини його виникнення, а також можливості вирішення і готовність до поступок. Етап домовленостей слугує для спільного обговорення власних причин та аналізу взаємних інтересів, очікувань і потреб, а також створює умови для співпраці.

Конфлікт зазвичай асоціюється з агресією, насильством і боротьбою, спричиняє різні ризики, стрес або погіршення стосунків між конфлікуючими сторонами. Однак іноді він

може розглядатися як бажане явище і бути безцінним джерелом знань, енергії або навіть стимулом для усвідомлення і необхідності конструктивних змін. В організації вона може виявити слабкі місця та неадекватні міжособистісні стосунки, а також вказати на важливі та нагальні проблеми, які потребують вирішення. Іноді він також виявляє досі непомічені проблеми, заохочує до дискусій і сприяє розвитку креативності (Kolcz. 2016, с. 97-118).

Таким чином, наслідки конфліктних ситуацій можна поділити на дві групи: негативні та позитивні. До негативних належать: ворожість, недовіра, розбіжності, страхи, тривога і розчарування, невпевненість, стрес, дезорганізація, ірраціональна поведінка, погіршення стосунків і комунікації між конфліктуючими сторонами, дезінтеграція, втрата часу, ресурсів, перешкоджання роботі колективу і зниження його результативності. З позитивного боку, конфлікт вчить взаємоповазі, співпраці, з'ясуванню численних проблем, спрямовує пошук рішень і задоволення потреб сторін, викликає зростання енергії та мотивації, покращує потік інформації та підвищує довіру між сторонами, дає відчуття справедливості, призводить до конструктивного діалогу та очищення атмосфери, позитивно впливає на пошук нових способів ведення справ, підвищує організаційну згуртованість, збільшує креативність, інноваційність та ініціативність, сприяє самоконтролю за поведінкою.

Позитивний ефект від використання стратегій переговорів і медіації для вирішення конфлікту в певній соціальній групі або навіть існування конфлікту взагалі полягає в тому, що вони створюють можливості для взаємної співпраці для спільного блага, для глибшого пізнання один одного і переваг один одного, і навіть можуть призвести до інтеграції групи і, перш за все, істотно вплинути на добробут її членів. Необхідно шукати такі шляхи вирішення конфліктів, які максимально задовольняють усі сторони, що беруть у них участь.

Позитивне розуміння конфлікту має кілька переваг. Серед них: слабший учасник може відстоювати свої права та виплеснути пригнічені емоції; конфлікт протидіє емоційним розладам та сприяє психічному здоров'ю; конструктивне управління конфліктом зміцнює емоційні стосунки між людьми/партнерами; вміле вирішення конфлікту сприяє належному функціонуванню всього середовища/організації/навколишнього середовища; ефективне вирішення конфліктів підвищує рівень креативності, продуктивності, ініціативності в середовищі; спільне подолання труднощів та вирішення конфліктів стабілізує та покращує міжособистісні стосунки і є позитивним корисним досвідом на випадок виникнення проблем у майбутньому.

Такі явища, як конфлікт і криза, мають специфічні зв'язки між собою. Конфлікт, як кризоутворююче явище, може швидко перерости в кризу, і обидва вони спричиняють схожі

наслідки. Коли соціальний конфлікт виникає в групі, організації чи суспільстві на макрорівні, наслідком і кульмінацією надзвичайної ситуації стає певна криза, що включає, наприклад, порушення балансу між економічними показниками (між виробництвом і споживанням), внутрішні заворушення або навіть збройні конфлікти чи міжнародну напруженість. Політичні, економічні або ідеологічні кризи часто набувають форми військово-політичної кризи, коли збройні сили стають інструментом їх вирішення. Економічна криза, як наслідок конфлікту в компанії, з одного боку, викликає розчарування, накопичену напругу, стрес, неадекватну комунікацію, послаблення командної співпраці і навіть звільнення працівників; з іншого боку, вона стимулює творчість, мотивує пошук інновацій, винахідливість і винахідливість, а іноді є закваскою для позитивної реструктуризації або надихає на технологічні виклики.

Одним із прикладів позитивних наслідків глобальної кризи, спричиненої пандемією COVID -19, стало поширення технологічного виклику віддаленої роботи. Для багатьох людей необхідність такої форми роботи призвела до подолання певних попередніх упереджень. Більше того, у багатьох компаніях робота поза офісом досі є однією з організаційних форм компанії, що дозволяє наймати працівників з інших регіонів чи країн без необхідності їхнього переїзду. Це має ефекти, аналогічні вільній торгівлі товарами, і підвищує конкурентоспроможність робочої сили та її спеціалізацію, що призводить до кращого розподілу ресурсів. Крім того, економічна криза, спричинена епідемією, підкреслила важливість громадського здоров'я для економіки в цілому.

Непередбачуваними, як і виникнення певних конфліктів, криз, нещасних випадків або небезпек, є також катастрофи різного роду, і не лише ті, що виникають внаслідок неналежної людської діяльності. Усі катастрофи, як і конфлікти, мають фундаментальний вплив на безпеку людей, майна та довкілля (Kolcz, 2023, с. 64-85).

Наразі основними джерелами загроз національній безпеці Польщі є російсько-український конфлікт, агресивна зовнішня політика Російської Федерації, невизначена ситуація в Білорусі та навіть розбіжності у відносинах з Європейським Союзом чи Сполученими Штатами. (Tuz, Chlebowska-Tuz, 2022, с. 24-185). У соціально-економічній сфері Польща і весь Європейський Союз у 21 столітті також стикаються з такими кризами і загрозами, як безробіття, банкрутство підприємств, збитковість певних видів діяльності і бідність, а також насильство, проституція, наркоманія і алкоголізм, секти, цивілізаційні хвороби та інші, що є наслідком глобалізації. Ці явища самі по собі є негативними за своєю природою, але є підґрунтям для певних позитивних викликів у пошуку інноваційних рішень, методів та інструментів ефективної боротьби з ними. Прикладом таких зусиль може

слугувати Брюссель 2020. Стратегія безпеки ЄС на 2020-2025 роки, в якій представлено оновлену інформацію про сфери ризику, а також способи їх раннього виявлення та методи спільної взаємодії і швидкого реагування для забезпечення певного рівня безпеки. 12 травня 2020 року була затверджена нова Стратегія національної безпеки (СНБ). У ній викладено комплексне бачення формування національної безпеки Республіки Польща у всіх її вимірах. Вимірами, визначеними в СБН, є суб'єктивний вимір, що стосується міжнародних відносин та аспекту безпеки в глобальному масштабі, та об'єктивний вимір, що стосується підтримання безпеки всередині держави (Kaszmarczyk, Woguska, 2022, с. 151-162).

Результатом позитивних дій, викликаних активізацією різних катастроф і загроз наприкінці минулого століття, стало виникнення в нашій країні нагальної потреби у створенні єдиної рятувальної служби, здатної забезпечити швидко і комплексно організацію всіх рятувальних робіт, а також дооснащення одного такого формування необхідним і багатофункціональним технічним оснащенням. Таким чином, 1 січня 1992 року набув чинності закон, що запровадив Національну пожежну службу (НПС) як професійне формування, обмундироване та оснащене багатофункціональним обладнанням, призначене не лише для гасіння пожеж, але й для боротьби з різного роду катастрофами, стихійними лихами та іншими локальними загрозами. Крім того, до завдань ПСП входить, зокрема, підготовка кадрів для потреб ПСП і проведення різних тематичних науково-дослідних робіт, а також співпраця з Головою Національного центру кримінальної інформації в обсязі, необхідному для виконання її статутних завдань (Kolcz, 2020, с. 47-66).

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз перебігу та специфіки різноманітних конфліктів, криз, загроз та катастроф, що історично відбувалися в навколишній дійсності у світі, слід також відзначити позитивні наслідки цих негативних явищ як для колективу людей, так і для окремої особистості. Колектив розвиває креативність та усвідомлює потребу в інноваційних змінах, а окрема людина отримує задоволення від своїх творчих ідей, має можливість виплеснути небажані емоції та навіть знайти нових друзів. Пошук позитивних наслідків негативних явищ, які є невід'ємним елементом міжособистісних стосунків, може, з одного боку, запобігти апатії та стагнації, а з іншого - надати творчого натхнення для нових ідей, викликів та починань, пов'язаних з діяльністю. Зважаючи на всюдисущість цих явищ та їхню іманентну присутність у процесі життя, а також їхню непередбачуваність і невідворотність, не можна просто переживати їхні негативні наслідки. Адже пасивне прийняття приносить досвід безсилля і стагнації. Кожна подія такого роду може сприйматися двояко: як страждання або, навпаки, як благословення через величезний потенціал, закладений в їхніх наслідках і в людській винахідливості. Пошук джерел

pozytywnej дії в такого роду подіях є свого роду таємницею і рушійною силою розвитку, відмовою від того, що було, і готовністю сміливо прийняти майбутнє. Подолання труднощів, через позитивне вирішення конфліктів, криз, загроз і катастроф, призводить до нової якості у ставленні людини до себе, до інших і до світу в цілому.

Список використаних джерел:

- Barnaszewski, B. (2011), *Źródła kryzysów i konfliktów*, Toruń: Wyd. Adam Marszałek. Toruń:
- Borecka – Biernat, D. (red.) (2010), *Sytuacje konfliktu w środowisku rodzinnym, szkolnym i rówieśniczym*, Warszawa: Difin.
- Borecka – Biernat, D. Cywińska, M. (red.) (2015). *R Konflikt społeczny w perspektywie Socjologicznej i pedagogiczno – psychologicznej*, Warszawa: Difin.
- Borkowski, R. (red) (2018) *Bezpieczeństwo teoria i praktyka ratownictwo i medycyna katastrof w reagowaniu kryzysowym* Kwartalnik Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, numer 2 (XXXI), kwiecień–czerwiec, Kraków, 11-28
- Chełpa, S., Witkowski, T. (1995). *Psychologia konfliktów*, Warszawa: WSiP.
- Chełpa, S., Witkowski, T. (2004). *Psychologia konfliktów. Praktyka radzenia sobie ze Sporami*, Wrocław: Wyd. Moderator.
- Deutsch, M., Coleman, P. T. (red.) (2000). *The Handbook of Conflict Resolution. Theory and Practice*, San Francisco: Jossey-Bass Inc, tłum.: Cierpisz, M., Kodura, M., Kranas, G., Kurtyka, A. (2005). *Rozwiązywanie konfliktów teoria i praktyka*, Kraków: Wyd. UJ.
- Deutsch, M., Coleman, P. T. (2005), *Rozwiązywanie konfliktów. Teoria i praktyka*, Kraków: Wyd. UJ.
- Fritchie, R., Leary, M. (1999). *Konflikty w przedsiębiorstwie*, Warszawa: Wyd. PETIT.
- Fogler, J. P., Pole, M.S., Stutman, R. R. (2000), *Working Through Conflict: Strategies for Relationships. Groups and Organizations*, Steward, J. (red.) , *Mosty zamiast murów. O komunikowaniu się między ludźmi* (490-491), Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.
- Galata, S. (2006) *Uwarunkowania działań zespołowych*, Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM.
- Gmurzyńska, E., Morek, R. (red.) (2014), *Mediacja. Teoria i praktyka*, Warszawa: WN PWN.
- Grewiński, M. (2018) *Cyfryzacja i innowacje społeczne – perspektywy i zagrożenia dla społeczeństwa*, *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie* 46 (1), 19-26.
- Kaczmarczyk T., Bogucka, A. *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, *Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono* 2022, Nr 1 (1), s. 151–162 ISSN: 2719-3403 e-ISSN: 2720-2216, Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY) DOI: 10.5604/01.3001.0016.1966

Kalisz, A., Zienkiewicz, A. (2015), Polubowne rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej, Sosnowiec: Wyd. Wyższej Szkoły Humanitas.

Kończ B., (2023), Kategoryzacja zagrożeń spowodowanych awariami i katastrofami chemicznymi w aspekcie podejmowanych działań ratowniczych, Wyd. Safety & Fire Technology CNBOP-PIB, SFT VOL. 62 ISSUE 2, 2023, 64-85, DOI: 10.12845/sft.62.2.2023.4, on line ver.: <https://kbr.vsbm.sk/2023/n2/kolcz.pdf>

Kończ B. (2020), Państwowa Straż Pożarna jako wiodąca formacja ratownicza w Polsce, Trubalska J., Wojciechowski Ł., (red.) Kształtowanie bezpieczeństwa wewnętrznego w wymiarze administracyjno-prawnym jako zadanie wybranych podmiotów administracji publicznej i sektora prywatnego, 47-66, Lublin: Wyd. Innovatio Press.

Kończ, B. (2016), Współczesne metody rozpoznawania zagrożeń chemicznych stosowane przez podmioty ratownicze KSRG, Piędel A., Pomiankiewicz J., Żebrowski A., (red.), Współczesne aspekty bezpieczeństwa państwa, Seria Monograficzna

Nr 2, 97-118, Warszawa: Wyd. Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony im. M. J. Piłsudskiego, Wydz. Zamiejscowy w Nisku.

Kończ, B. (2017), Współczesne zagrożenia spowodowane awariami i katastrofami chemicznymi, Piędel, A., Pomiankiewicz, J., Powęska, M. Żebrowski, A. (red.), Bezpieczeństwo państwa w XXI wieku, szanse i zagrożenia, Seria Monograficzna Nr 3, 75-89, Warszawa: Wyd. Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony im. M.J. Piłsudskiego. Wydz. Zamiejscowy w Nisku.

Kończ B., (2023), Wymagania formalnoprawne wobec podmiotów ratowniczych dotyczące rozpoznawania zagrożeń chemicznych w Polsce, Wyd. Safety & Fire Technology, CNBOP-PIB, SFT VOL. 61 ISSUE 1, 2023, 102-118, DOI: 10.12845/sft.61.1.2023.6 on line ver.: <https://sft.cnbop.pl/pl/sft-vol-61-issue-1-2023-wymagania-formalnopr-awne-wobec-podmiotow-ratowniczych-dotyczace-rozpoznawania-zagrozen-chemicznych-w-polsce>.

Kończ, B. (2023), Wymagania formalnoprawne wobec prowadzących zakład w przeciwdziałaniu poważnym awariom przemysłowym, Koszyce (Słowacja) Wyd. Košická Bezpečnostná Revue Kosice Security Revue, Vol. 13, No. 2 (2023), 101- 117, on line ver.: <https://kbr.vsbm.sk/2023/n2/kolcz.pdf> .

Moyer, R.(2015),Wojna na słowa, Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne Sp. z o.o.

Nordhelle, G. (2010), Mediacja. Sztuka rozwiązywania konfliktów, Gdańsk: Wyd. UG.

Otwinowski, W. (2010), Kryzys i sytuacja kryzysowa, Przegląd Naukowo – Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa (2), 83 – 39.

Piątek, J. J., Podgórska, R. (red.) (2008), Oblicza konfliktów, Toruń : Wyd. Adam

- Marszałek, .
- Polak, K. (2008). Mediacja jako szansa rozwiązywania konfliktów szkolnych, „Wychowanie Na Co Dzień”, nr 4-5
- Salejko – Szyszczak, I. (2011), Klasyfikacja konfliktów w przedsiębiorstwie. „Acta Universitatis Nicolai Copernici,” Toruń: Wyd. UMK.
- Sikorski, C. (2005), Język konfliktu, Warszawa: Wyd. C. H. Sp. z o.o.
- Skrabacz, A. (2004),Ratownictwo w III RP: ogólna charakterystyka, Warszawa: AON,
- Szczepański, J. (1972) Elementarne pojęcia socjologii, Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
- Szlagura, W. Rzeczywistość kryzysu -pojęcie, definicje, teorie, dynamika,
<http://www.interwencjakryzysowa.pl/rzeczywistosc-kryzysu-pojecie-definicje-teorie-dynamika>
- Sztumski, J. (1987), Konflikt społeczny, Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego.
- Szyszlak, E., Szyszlak, T. (red.), (2016), Konflikty etniczne i wyznaniowe a bezpieczeństwo w wymiarze lokalnym, państwowym i międzynarodowym, Kraków: Wyd. NOMOS.
- Tatarkiewicz, W. (1990). Historia filozofii, tom I. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tuz, A. W., Chlebowska-Tuz, J. (2022), Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego Polski, Białystok: Wydawnictwo WSFiZ

проф. Наталя Ушенко,

доктор економічних наук, професор,
віце-президент Всеукраїнської асоціації економістів-міжнародників,
професор кафедри міжнародної економіки Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка. «Всеукраїнська Асоціація економістів-міжнародників»,
м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПРОСТОРОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У ТРАНСФОРМАЦІЯХ

ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

(Автор: Наталя Ушенко¹)

¹ Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Тези. Виклики та загрози військових конфліктів потребують превентивних та оперативних інструментів забезпечувального управління економічними та соціальними трансформаціями секторів національної економіки. За даними щорічного моніторингу економіки миру від Institute for Economics and Peace [3], глобальні економічні наслідки

впливу воєнних конфліктів та насильства станом на початок 2022 року склали 16,5 трильйонів доларів США, що еквівалентно 10,9% світового ВВП, або 2117 доларів на людину [2]. Витрати при збройних конфліктах представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Витрати при збройних конфліктах, млрд. дол. США

Показник	Прямі витрати	Непрямі витрати	Мультиплікативний ефект	Всього
Смертність унаслідок конфлікту	11,7	-	11,7	23,4
Втрати ВВП	-	106,7	-	106,7
Біженці та вимушені переселенці	3,8	382,4	3,8	390,0
Стрілецька зброя	11,3	-	11,3	22,6
Тероризм	0,4	4,2	0,4	5

Джерело: [2; 3]

Дані табл. 1 підтверджують найбільші загальні витрати країн у глобальному розрізі внаслідок руху населення як біженців та вимушених переселенців.

У даному дослідженні поставлено за мету ідентифікувати вплив військових конфліктів на людські ресурси в контексті пошуку превентивних форм дії пріоритетних чинників з метою мінімізації загроз втрат та максимізації темпів економічного зростання. Важливість людського ресурсу обумовлюється його забезпечуючою роллю у темпах функціонування економіки, наявному потенціалі військового протистояння в умовах конфлікту, що проявляється у посиленні конкуренції не тільки між підприємствами, а і між країнами.

Негативний вплив військових конфліктів на економічний розвиток проявляється через дестабілізацію конвергенції у економічному розвитку, порушення торговельних процесів з країнами світу, скорочення ВВП та нарощення інфляції, зменшення впевненості бізнесу та інвесторів, у т.ч. керуючись принципами лояльності та «братерства», тривалі складнощі післявоєнного відновлення та відповідно стримування розвитку країни; на соціальний розвиток — через людські втрати, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, недієздатність інститутів ринку праці, порушення фізичної та соціальної безпеки та відповідно здоров'я населення, усвідомлення колективної травми, що у сукупності призводить до масштабних міграційних процесів усередині країни та за її межі.

У звіті Світового банку «Інклюзія має значення: основа спільного процвітання. Нові межі соціальної політики» (2013) містяться повідомлення щодо інтенсивних глобальних змін, що приводять до соціальних трансформацій [4]. У розвиток цих положень Т.А. Заяць вважає, що принципи партнерства повинні об'єднати різні сили, спільноти, окремих громадян, зокрема через формат «Public-Private-People Partnership» чи формат People First PPP, орієнтований на Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року. [2]

Слід зазначити, що відбувається зміщення питомої ємності раціональної поведінки індивідів у сторону поведінкової парадигми прийняття життєвих рішень. Відповідно превентивними формами формування установок та відповідальної поведінки населення країн, що можуть бути продуктивними у випадку настання військового конфлікту стануть не тільки формування стабільного політичного середовища у країні та формування дієвих державних інституцій, перехід на будівельну архітектуру з урахуванням викликів цивільної безпеки та навчання населення навичкам цивільного захисту, а першочергово – орієнтація на формування соціально-просторової інклюзивності як ступеня включеності людських спільнот у певну систему суспільних відносин для формування стійких соціальних та економічних взаємозв'язків людини у сфері життєдіяльності щодо залученості та відчуженості, що є пріоритетним для відчуття соціальної безпечності людини, ширше використання поведінкових методів підтримки відповідального способу поведінки, формування національно-безпекових усвідомлень. Це сприятиме зосередженню на реалізації таких управлінських політик і рішень у сфері формування та розвитку людського ресурсу, які першочергово відповідають безпековим цілям держави та очікуванням населення у контексті якості життя на основі формування конструктивних поведінкових патернів, формування життєвих стратегій людини на основі суспільно-безпекових принципів.

Список використаних джерел:

1. Заяць Т.А., Ушенко Н.В. Суспільні пріоритети воєнної і повоєнної розбудови України. Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу: матеріали доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 листопада 2023 року) у 2-х ч. / за заг. ред. В. М. Лича. Ч. 1. Київ: КНУБА, 2023. С. 28-32.
2. Сарбаш С.М. Вплив міжнародних конфліктів на економічний розвиток. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2023. № 2 (24). С. 56-64. Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No2/56.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2023.6. DOI: 10.5281/zenodo.8128552.

3. Institute for Economics & Peace. Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World, Sydney, June 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>.
4. World Bank. 2013. Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity. Washington, DC: World Bank. doi:10.1596/978-1-4648-0010-8. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0.

д-р Кишиштоф Шліхцінський,
кафедра фінансів та бухгалтерського обліку, факультет суспільних наук,
Академія Прикладних Наук Мазовія,
м. Седльце, Польща

**РЕФЛЕКСІЇ ТА ВИСНОВКИ З ДОСВІДУ ЕКОНОМІКА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ
У ВОЄННИЙ ЧАС 1939-1945 рр.
(Автор: *Кишиштоф Шліхцінський*¹)**

¹ Академія Прикладних Наук Мазовія

Тези. Реалізація економічної політики Великої Британії під час Другої світової війни заслуговує на інтерес не лише як дослідження маловідомого періоду в економічній історії, але й може слугувати відправною точкою для підготовки економічної стратегії держави в періоди політичної та військової напруженості і конфліктів. Ефективна економіка була основою успіху воєнних дій. В механізми економіки та пропорції розподілу національного доходу вносилися фундаментальні зміни, які дозволяли досягти бажаного обсягу та структури виробництва для воєнних цілей. Всі три елементи ринкової гри перебували під безпосереднім контролем і регулюванням держави: попит, пропозиція і ціни. Друга світова війна велася між ворогуючими коаліційними угрупованнями, і скоординовані бойові дії супроводжувалися співпрацею у зовнішній торгівлі та руйнуванням бар'єрів для ведення економічної війни. Дисциплінована поведінка населення, яке належним чином реагувало на заклики та рекомендації уряду, була важливою для успішної раціоналізації споживання, мобілізації робочої сили, досягнення бажаних обсягів і структури промислового виробництва та стримування масштабів інфляції воєнного часу.

д-р Даріуш Прокопович,
Соціально-економічний факультет,
Варшавського університету кардинала Стефана Вишинського,
м. Варшава, Польща

ДЖЕРЕЛА ТА ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬЩІ

(Автор: Даріуш Прокопович¹)

¹ Варшавський університет кардинала Стефана Вишинського

Тези. Вплив великих економічних і фінансових криз, що сталися за останні кілька десятиліть, на соціально-економічне життя Польщі був надзвичайно великим. З одного боку, з точки зору факторів, що їх спричинили, деякі з них повторювалися, наприклад, підвищення центральними банками процентних ставок після тривалого утримання їх на низькому рівні, а також падіння фондових ринків, що відбувалися на початку розвитку кризових явищ. З іншого боку, деякі економічні та/або фінансові кризи були частково спричинені новими глибинними факторами, так званими "чорними лебедями". Такий тип ситуації виник на початку пандемічної економічної кризи, що розвивається з березня 2020 року, і глибокої рецесії, що сталася під час першої хвилі пандемії Covid-19. Проведене дослідження показує, що вплив останніх економічних і фінансових криз, тобто тих, що мали глобальний або міжнародний характер і сталися в поточному 21 столітті, на економіку, фінансові ринки і соціально-економічне життя громадян був дуже високим.

Крім того, дослідження показує, що для останніх економічних та фінансових криз, включаючи світову фінансову кризу 2008 року, пандемічну економічну кризу 2020 року, сильне зростання інфляції у 2021-2022 роках, енергетичну кризу 2022 року, рецесію економіки першої половини 2023 року, першопричинами були, серед іншого, надмірно розвинений державний інтервенціонізм, що включає, перш за все, ручне управління монетарною та фіскальною політикою та дерегуляцію фінансових ринків, яка прогресує з 1970-х років. Економічний державний інтервенціонізм зазвичай здійснюється як антикризовий та/або пророзвиваючий захід, спрямований на зменшення масштабів, рівня та ймовірності фінансових, економічних криз тощо, але, з іншого боку, часто вищезгадані інтервенціоністські заходи, що реалізуються в рамках конкретних економічних програм, призводять до ескалації ризиків та генерують подальші кризи.

У 2023 році масштаб банкрутств компаній та підприємств сектору МСП у Польщі був найвищим за багато років. Економічний спад у 2023 році став результатом негативних

наслідків інтервенціоністських заходів, вжитих як антикризові заходи під час попередніх економічних та/або фінансових криз. Прикладом є антиінфляційне підвищення процентних ставок центральними банками, запроваджене наприкінці 2021 або на початку 2022 року. Метою посилення монетарної політики було обмеження зростання інфляції, але наслідком стало підвищення вартості грошей, що надаються у вигляді кредитів комерційними банками, зниження кредитоспроможності економічних агентів, скорочення інвестицій та погіршення ситуації на ринках праці. Іншим наслідком вищезгаданих криз та/або антикризової інтервенційної монетарної та фіскальної політики стало збільшення заборгованості системи державних фінансів.

У перспективі наступних років і десятиліть потенційно можливий розвиток економічних криз, що діятимуть у різних часових рамках:

1. у відносно короткій перспективі: початок нового ділового циклу, інфляція, монетарна політика проти ситуації на ринках капіталу, ризик потенційного краху фондового ринку,

2. у середньостроковій перспективі: низький рівень інвестицій на сьогоднішній день та старіння населення, проблема зростаючої заборгованості системи державних фінансів держави,

3. у довгостроковій перспективі: розгортання глобальної кліматичної кризи, продовження зростання викидів парникових газів, прогресуючий процес зміни клімату, глобальне потепління, негативні наслідки зміни клімату для економіки.

Дослідження показує, що деякі з минулих криз, ймовірно, повторяться в майбутньому, але економічна реальність все ж може бути іншою. Зелена трансформація економіки набуває все більшого значення в останні роки. У майбутньому різні види криз, що розвиваються, будуть перетинатися і впливати один на одного. Інновації та нові технології повинні допомогти вирішити проблеми, що виникають внаслідок криз.

З огляду на вищезазначене, необхідно продовжити дослідження у сфері виявлення джерел та визначення впливу економічних та фінансових криз на соціально-економічне життя, діагностики циклічно повторюваних процесів, що діють під час зазначених криз, з метою вироблення найбільш доцільних системних рішень, економічних програм, інструментів активізації економічної діяльності, активізації інноваційної діяльності, протидії розвитку кризових явищ та впровадження рішень, які призведуть до підвищення макроекономічної стабільності економіки з урахуванням питання сталого економічного розвитку, впровадження принципів "зеленої" економіки та економіки замкненого циклу, побудови сталої та беземісійної економіки.

д-р Рената Матусяк,
Психологічно-педагогічна клініка в Тарнобжезі,
Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі,
м. Тарнобжег, Польща

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ НАСЛІДОК ДОСВІДУ ВІЙНИ

(Автор: Рената Матусяк¹)

¹ Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі

Абстракт. Солдати, які беруть участь у збройних конфліктах, піддаються особливому ризику розвитку ПТСР через екстремальні стресові фактори, такі як пряма загроза життю, свідки смерті та руйнувань, а також важкі умови служби. ПТСР у ветеранів війни може призвести до серйозних проблем зі здоров'ям, соціальних та професійних проблем, впливаючи на міжособистісні стосунки, кар'єру та загальне соціальне і медичне функціонування. У презентації розглядалися симптоми ПТСР, психологічні та соціальні наслідки, а також форми підтримки тих, хто страждає від ПТСР і повертається після служби. Її метою було проаналізувати сучасні наукові дані щодо класифікації симптомів ПТСР і наслідків для тих, хто страждає від цього розладу, що може слугувати для більш швидкої і ефективної допомоги солдатам і цивільним особам з симптомами ПТСР. Слід визнати, що ключовим у цьому відношенні є поглиблена і точна діагностика проблеми, з якою звертається людина з функціональними труднощами, а також робота над інструментами і методами діагностики, оскільки, як демонструє Роберт Творус - багаторічний завідувач кафедри психіатрії, бойового стресу і психотравматології Військово-медичного інституту у Варшаві - вони все ще дуже обмежені і не такі точні, як ті, що використовуються в інших галузях медицини.

Порушення повсякденного функціонування людини призводить до неефективності соціального життя. Коли ПТСР виявляється занадто пізно або не діагностується взагалі, це призводить до збільшення соціальних витрат, таких як витрати на охорону здоров'я та соціальну підтримку. Слід зазначити, що нерідко люди з ПТСР мають супутні захворювання. Якість їхнього життя та задоволеність діяльністю значно знижується. Люди, які страждають на ПТСР, потребують не тільки правильно підібраної терапії або фармакологічного лікування, але й широкої соціальної підтримки, включаючи фізичну. Освіта і підтримка сімей військовослужбовців з ПТСР можуть виявитися тут

вирішальними, оскільки вони можуть створити сприятливе середовище для зцілення людини з ПТСР, а також зробити значний внесок у швидке діагностування симптомів і проблем їхнього члена.

мгр. інж-р Світлана Матус,

аспірантка

Варшавського університету природничих наук,

м. Варшава, Польща

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ ВІЙНИ НА ГІДРОЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕКТОР В УКРАЇНІ

(Автори: Світлана Матус¹, Мирослав Василевський¹, Сергій Заболотний¹)

¹ Варшавський університет природничих наук

Тези. Це дослідження має на меті надати комплексний огляд гідроенергетичного сектору України, а також соціально-економічного впливу війни на нього у 2022 - травні 2024 років.

Основна частина. Українська гідроенергетика відіграє важливу роль у виробництві електроенергії, а також у забезпеченні стабільності об'єднаної енергетичної системи та водопостачання України.

До широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року Україна мала добре розвинену гідроенергетичну інфраструктуру. Гідроенергетичний сектор охоплював різноманітні об'єкти, включаючи: десять великих гідроелектростанцій (ГЕС), три гідроакумуючі електростанції (ГАЕС) та 177 малих гідроелектростанцій (МГЕС). Загальна встановлена потужність ГЕС та ГАЕС в Об'єднаній енергетичній системі України становить 7350 МВт (Укргідроенерго, 2024). ПАТ "Укргідроенерго" - головна державна гідроенергетична компанія.

Дніпровська ГЕС була найпотужнішою з українських ГЕС (1578,6 МВт). Каховська ГЕС мала найбільший об'єм водосховища (18,18 кубічних кілометрів води).

Війна мала значний вплив на гідроенергетичний сектор України, зокрема, значні військові атаки на основні об'єкти українських ГЕС:

- 2023 рік, 6 червня. Ворог атакував Каховську ГЕС і зруйнував греблю (Стефанізін і Бенатов, 2023). За попередніми підрахунками міжнародних організацій, прямі збитки інфраструктурі та активам склали до 3 мільярдів доларів США.
- 2024, 21 березня. Атака на Дніпровську ГЕС призвела до втрати 20% регулюючої потужності ПрАТ "Укргідроенерго". Оцінка збитків триває. (Туник-Фриз, 2024 рік).
- 2024 рік, 29 березня 2024 року. Ворог атакував Дністровську та Канівську ГЕС (Тарасовський, 2024).

4% всіх МГЕС в Україні були зруйновані або пошкоджені внаслідок бойових дій. Ще 1% МГЕС були розташовані на території, яка більше не контролюється Україною (Інститут Київської школи економіки, 2023).

великих і малих гідроелектростанцій має глибокі довгострокові соціально-економічні наслідки, включаючи затоплення прилеглих територій, значні втрати водних ресурсів, перебої у виробництві та балансуванні електроенергії, втрату біорізноманіття та забруднення навколишнього середовища. Крім того, зростає ризик захворювань, що становить значну загрозу для здоров'я населення, особливо у вразливих громадах.

Висновок. Війна, що триває з лютого 2022 року, мала значний вплив на гідроенергетичний сектор України, що призвело до далекосяжних соціально-економічних наслідків. Руйнування як великих, так і малих гідроелектростанцій призвело до значних економічних втрат, соціальних потрясінь та екологічних загроз. Втрата гідроенергетичних об'єктів має довгострокові ризики для енергетичної безпеки країни та її здатності задовольняти майбутні потреби. Враховуючи значний вплив війни на гідроенергетичний сектор України, необхідно вжити термінових і цілеспрямованих заходів для відновлення або заміни пошкоджених гідроенергетичних об'єктів.

Сесія II

ВИКЛИКИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МОЖЛИВІ НАПРЯМКИ ЗМІН

Головний доповідач

проф. Наталія Шалімова,

доктор економічних наук, професор,

Декан економічного факультету

Центральноукраїнського національного технічного університету,

м. Кропивницький, Україна

ВИКЛИКИ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА НАПРЯМИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

(Автори: *Наталія Шалімова¹, Галина Кузьменко¹*)

¹ Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. В складних сучасних умовах фінансова стабільність держави є важливою умовою вирішення ключових задач захисту країни та її післявоєнної відбудови. Податкові надходження як власні ресурси повинні бути стабільними, з одного боку, але з іншого – враховувати поточні реалії аби не виконувати дестабілізуючої функції.

Основна частина. На виконання дохідної частини державного бюджету у 2022 та 2023 рр. на тлі широкомасштабного вторгнення впливали такі основні фактори: зупинка усіх зовнішньоекономічних операцій через ділянки українсько-російського та українсько-білоруського кордонів; суттєве падіння економіки та ділової активності платників податків; масштабна міграція населення як внутрішня, так і за межі України; руйнація нафтопереробних заводів, металургійних комбінатів, інфраструктурних та енергетичних об'єктів [1, 2].

Враховуючи складу соціально-економічну ситуацію в Україні загальні тенденції 2022-2023 років у формуванні податкових надходжень як основних джерел доходу бюджету були наступні: більшість податкових баз скоротилися, що мало вплив на надходження від податку на прибуток, ПДВ, акцизів та митних зборів; спеціальні заходи режиму воєнного стану звузили податкову базу. Разом з тим, податкові надходження у 2022 році наблизилися до довоєнного рівня в номінальному вираженні, а за 11 місяців 2023 року навіть перевищили їх на 2,2%.

В механізмі бюджетного менеджменту, що використовується в Україні, передбачено обов'язкове подання разом з проектом закону про Державний бюджет України інформації

про фіскальні ризики та їх вплив на показники державного бюджету у плановому бюджетному періоді [3, 4, 5]. В підсумку комплекс таких ризиків формує на даний час безпрецедентний для вітчизняної економіки рівень невизначеності щодо зовнішніх та внутрішніх умов економічного розвитку, а виникнення нових викликів та шоків для країни викликає необхідність проведення коригування та адаптації сценаріїв економічного розвитку до нових умов фактично у режимі реального часу.

Основні ризики у макроекономічному середовищі, визначені для 2024 року, наступні: руйнування інфраструктури, неможливість повноцінного використання в економіці значної частини території; демографічна чи міграційна криза, дисбаланс на ринку праці, глибока соціалізація значної частини біженців за кордоном; продовження блокади морських портів України (найбільший вплив); отримання низького врожаю зернових культур; суттєве зростання світових цін на продовольство; суттєве зростання цін на світових енергетичних ринках; недостатньо швидке проведення реформ, повільні інтеграційні процеси України до ЄС; уповільнення повоєнного відновлення внаслідок послаблення міжнародної підтримки, звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу.

У виклик на ці тенденції в грудні 2023 року була прийнята Національна стратегія доходів України до 2030 року [6] як дорожня карта реформування податкової та митної системи, а також удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, яка разом з національними викликами враховує чотири глобальних тренди – виклики, які стоять перед державами: глобалізація, яка суттєво впливає на базу оподаткування; діджиталізація; демографічні зміни, старіння населення; кліматичні зміни, перехід до зеленої економіки.

Висновки. Задля швидкого відновлення, забезпечення економічного зростання України у середньостроковій перспективі, післявоєнної відбудови, реалізації європейського курсу України необхідно: проводити виважену фіскально-бюджетну політику, підвищити ефективність видатків та податкового й митного адміністрування та удосконалити структуру податків та пільг, досягти партнерських відносин між бізнесом і державою, покращити інвестиційний клімат з урахуванням соціального й екологічного виміру. Розробка Національної стратегії доходів до 2030 років спрямована на вирішення даних ключових проблем і наступних пріоритетних задач: забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності через збереження рівня мобілізації доходів та зменшенні потреби у зовнішньому фінансуванні; забезпечення адаптації законодавства України до законодавства ЄС та виконання міжнародних зобов'язань України в частині митної і податкової політики та адміністрування; зміцнення доброчесності та довіри до

контролюючих органів через посилення антикорупційних заходів та підвищення прозорості і ефективності процедур управління; підвищення рівня дотримання податкового та митного законодавства платниками податків та контролюючими органами; створення та впровадження сучасних цифрових рішень податкового та митного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Informatsiia Ministerstva finansiv Ukrainy pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2022 rik [Information of the Ministry of Finance of Ukraine on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2022] https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 [in Ukrainian].
2. Informatsiia Ministerstva finansiv Ukrainy pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2023 rik [Information of the Ministry of Finance of Ukraine on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2023] https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 [in Ukrainian].
3. Informatsiia pro fiskalni ryzyky (vkliuchaiuchy umovni zoboviazannia ta kvazifiskalni operatsii) ta yikh vplyv na pokaznyky derzhavnoho biudzhetu u 2024 rotsi [Information on fiscal risks (including contingent liabilities and quasi-fiscal operations) and their impact on the state budget indicators in 2024] <https://mof.gov.ua/uk/zvity> [in Ukrainian].
4. Informatsiia pro fiskalni ryzyky (vkliuchaiuchy umovni zoboviazannia ta kvazifiskalni operatsii) ta yikh vplyv na pokaznyky derzhavnoho biudzhetu u 2023 rotsi [Information on fiscal risks (including contingent liabilities and quasi-fiscal operations) and their impact on the state budget indicators in 2023] <https://mof.gov.ua/uk/zvity> [in Ukrainian].
5. Informatsiia pro fiskalni ryzyky ta yikh vplyv na pokaznyky derzhavnoho biudzhetu u 2022 rotsi [Information on fiscal risks and their impact on the state budget indicators in 2022] <https://mof.gov.ua/uk/zvity> [in Ukrainian].
6. Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku [National Revenue Strategy until 2030] https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 [in Ukrainian].

д-р Магдалена Айхель,
доктор економічних наук,
Кафедра фінансів та бухгалтерського обліку,
Академія Прикладних Наук Мазовія,
м. Седльце, Польща

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗІ ЗВІТНОСТІ В ПОЛЬСЬКОМУ ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

(Автор: *Магдалена Айхель*¹)

¹ Академія Прикладних Наук Мазовія

Ключові слова: IT-інструменти, єдиний контрольний файл, метод роздільної оплати, онлайн-каси, податковий контроль

Резюме. У цій статті представлено окремі інструменти податкової звітності, що використовуються польською податковою адміністрацією, такі як JPK, розщеплений платіж, онлайн-касові апарати, які сприяють забезпеченню дотримання податкового законодавства та запобігають шахрайству. Без впровадження сучасних податкових технологій скорочення розриву в сплаті ПДВ у Польщі було б неможливим. Особливу увагу було приділено JPK та методу розщепленої оплати як ключовим інструментам для виявлення податкових порушень.

Вступ. Податкове право є однією з галузей права, що найшвидше та найдинамічніше змінюється. Часті зміни в законодавстві викликані змінами в реальності та економічному середовищі, до яких законодавець прагне пристосуватися, а також необхідністю скорочення податкових лазівок.

Проблема податкового розриву, насамперед у ПДВ, а також в інших податках, таких як податок на прибуток та акцизи, вимагає ефективних і швидких дій з боку державної адміністрації. Фундаментальними проблемами, що складають феномен податкового розриву, є податкове шахрайство, помилки та інші ненавмисні дії платників податків, а також дії, які є законними, але не відповідають намірам законодавця (так званий обхід закону).

Глобалізація та зростаюче ведення бізнесу в міжнародному середовищі, що може сприяти ухиленню від сплати податків, також має значний вплив. Для запобігання цьому явищу важливе значення має податкова звітність (податковий комплаєнс), яка передбачає дотримання податкових зобов'язань і водночас дозволяє максимально усунути ризики.

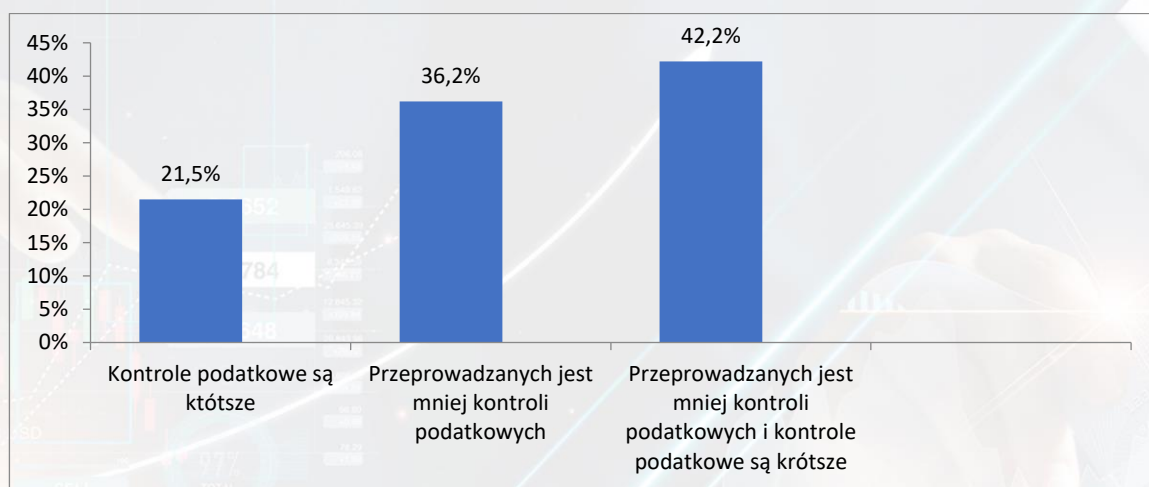
Єдиний аудиторський файл - JPK

ЖРК - це польський еквівалент SAF-T (Standard Audit File for Tax), розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку. Вперше він був використаний Португалією, а потім Францією, Німеччиною, Люксембургом та Австрією.

Ідея запровадження ЖРК як інструменту підтримки традиційних податкових перевірок у польській податковій системі виникла у 2014 році, а електронне впровадження відбулося 1 січня 2016 року. Правовою основою є Закон про податкові розпорядження від 29 серпня 1997 року. Відповідно до формулювання статті 193а § 1 і 2 п.п., законодавець визначив, що у випадку ведення податкових книг за допомогою комп'ютерних програм, податковий орган може вимагати, щоб всі або частина цих книг і бухгалтерських доказів були передані засобами електронного зв'язку або на комп'ютерних носіях даних в електронній формі, що відповідає логічній структурі, із зазначенням типу податкових книг і періоду, до якого вони відносяться.

Спочатку формат ЖРК дещо відрізнявся від початкових припущень, а саме не передбачав зазначення ПН емітента рахунку-фактури (продавця) - а це, з точки зору ідентифікації суб'єктів операції, має ключове значення для всієї системи звітності в структурі ЖРК. Чинна структура ЖРК повністю дозволяє ідентифікувати та порівнювати економічні події в операціях між платниками податків. Крім того, мета запровадження ЖРК була і є очевидною, оскільки вона чітко спрямована на боротьбу з податковим шахрайством. Головною метою ЖРК також є забезпечення ефективного та результативного аудиту шляхом його автоматизації, усунення паперових роздруківок або файлів, які не підлягають редагуванню.

Діаграма 1. Аспекти зменшення обтяжливих податкових перевірок (на думку підприємців, які відзначили позитивний вплив СПД на зменшення обтяжливих податкових перевірок)

Джерело: власна компіляція на основі Інформації про результати аудиту, Використання Єдиного контрольного файлу в податкових провадженнях та перевірях, Вищий аудиторський офіс, 2019

Важливо, що саме СПК позитивно оцінюється бізнесом. Згідно з опитуванням, проведеним Вищим аудиторським управлінням (НИК) під час аудиту 2019 року, 21,5% опитаних підприємств зазначили, що ЈРК сприяє скороченню тривалості податкових перевірок, 36,2% опитаних вказали, що податкові перевірки проводяться рідше, а 42,2% - що податкові перевірки проводяться, а самі перевірки є коротшими. Важливо, що СПК сприяє зменшенню витрат на саме адміністрування та процес збору податків. Таким чином, можна зробити висновок, що ЈРК прискорює передачу даних, що впливають з податкових книг, без необхідності надавати ці книги в паперовому вигляді органам ДАС.

Таким чином, органи влади можуть ефективно здійснювати перевірені заходи та аудити. Швидкий доступ до даних в електронному вигляді, які щомісяця регулярно надходять до органів КАС, дозволяє швидко виявляти будь-які порушення в обліку та автоматично підтверджувати правильність проведених розрахунків. Обов'язкове та регулярне подання даних у формі ЈРК покликане протидіяти будь-яким спробам ухилення від сплати податків, а також отриманню необґрунтованого відшкодування податку на додану вартість.

Механізм розщеплення податку на додану вартість

Розщеплений платіж - це механізм, спрямований на протидію податковому шахрайству шляхом виключення можливості привласнення недобросовісним платником податку на додану вартість коштів, що підлягають сплаті до державного бюджету. Цей механізм є одним із рішень, «рекомендованих Європейською Комісією у дослідженні щодо доцільності альтернативних методів покращення та спрощення справляння ПДВ» (Study on feasibility of alternative methods to improve and simplify the collection of VAT). (Дослідження щодо доцільності альтернативних методів покращення та спрощення справляння ПДВ за допомогою сучасних технологій та/або фінансових посередників) і, зокрема, має на меті посилити податкову систему.

Цей інструмент діє з 1 липня 2018 року і законодавчо регулюється статтями 108а-108f Закону «Про податок на додану вартість» від 11 березня 2004 року. Він характеризується обов'язковим поділом, за допомогою передачі даних у банківській системі, валової суми, що впливає з отриманого рахунку-фактури, на два потоки платежів (відокремлення чистої суми та суми ПДВ).

Платник податків, який отримав рахунок-фактуру у зв'язку з придбанням товарів або послуг і бажає здійснити платіж з використанням механізму розділеного платежу, сплачує суму, що відповідає всій або частині суми податку, що випливає з отриманого рахунку-фактури, на так званий ПДВ-рахунок і на банківський рахунок або рахунок у кооперативній ощадно-кредитній спілці, на який він сплачує всю або частину суми, що відповідає чистій вартості продажу, вираженої виключно в польських злотих.

Діаграма 1 Потіки платежів при роздільній оплаті

Джерело: власна розробка

Механізм розстрочки допомагає визначити майбутні зобов'язання з ПДВ перед державним бюджетом та постачальниками платника податків. Згадана вище передача даних та розщеплення платежу пов'язані з додатковими повноваженнями податкових органів, які можуть краще перевіряти розрахунки платників податків, а саме контролювати суму податку до сплати вже на етапі самої операції, з моменту оплати покупцем. Це досягається шляхом отримання інформації про платежі, здійснені платниками податків через ПДВ-рахунки, де транзакції фіксуються в режимі реального часу.

Передумовою механізму є те, що податковий орган повинен мати можливість здійснювати постійний моніторинг платежів, а також блокувати їх. Це одне з ключових припущень механізму розщеплених платежів з точки зору повноважень, отриманих податковою адміністрацією для боротьби з податковим шахрайством.

III Передача даних з касових апаратів в режимі онлайн

Під час роботи над детінізацією економіки було постульовано, що для полегшення контролю можна було б здійснювати нагляд за зафіксованими транзакціями в режимі реального часу - за допомогою онлайн-касових апаратів. Відповідно, з 1 січня 2020 року було запроваджено єдиний стандарт підключення касових апаратів до Центрального сховища касових апаратів, а також до платіжних терміналів. Онлайн-каси повинні

дозволяти автоматизовано, безпосередньо, безперервно або на вимогу керівника РРО надсилати дані з таких касових апаратів до Центрального сховища касових апаратів через телекомунікаційну мережу в електронній формі, що відповідає логічній структурі, зазначеній у статті 193а § 2 п.п. Центральне сховище касових апаратів забезпечує передачу інструкцій до касових апаратів щодо роботи касових апаратів, а також забезпечує їх отримання касовими апаратами, що включає визначення способу та обсягу передачі даних з касових апаратів, а також способу їх експлуатації. З метою ефективного аналізу економічних подій Голова Державної податкової адміністрації надає дані з касових апаратів, зібрані в Центральному сховищі касових апаратів, міністру, відповідальному за державні фінанси, директорам фіскальних палат, начальникам фіскальних управлінь та керівникам митних і фіскальних управлінь в обсязі, необхідному для виконання ними своїх статутних обов'язків.

Завдяки онлайн-касам та Центральному сховищу касових апаратів ці операції підлягають постійному аналізу, а система звітності касових апаратів та будь-які прогалини видно в системі в режимі реального часу.

Підсумок. Функціонування ІТ-інструментів має вплив на зменшення розриву у відшкодуванні ПДВ у Польщі. Різні інструменти доповнюють один одного, а їх впровадження дозволяє працювати з величезним обсягом даних, що є важливим при виявленні податкових каруселей, які часто діють в декількох країнах, між десятками суб'єктів господарювання.

Звітні та інформаційні зобов'язання суб'єктів податкового права мають особливе значення для сектору публічних фінансів і особливо для всієї податкової системи. Саме на їх основі в першу чергу здійснюються перевірочні заходи з метою виявлення та усунення порушень у податкових розрахунках. Отже, надана інформація дозволяє податковій адміністрації здійснювати більш складний порівняльний аналіз та контроль, спрямований на усунення поведінки, яка може бути спрямована на зловживання та обхід податкового законодавства. Варто також зазначити, що актуальна звітність та передача даних суб'єктами податкового права є основним засобом комунікації з податковими органами в рамках виконання ними своїх законодавчо встановлених інформаційних зобов'язань. Однак простих інструментів звітності, таких як декларації, повернення, інформація або повідомлення, вже недостатньо для досягнення вищезазначених цілей. Учасники бізнесу швидко працюють у світі, що динамічно змінюється. Тому звітність також повинна розвиватися, щоб відображати цю динаміку.

Список використаних джерел:

1. Ćwiąkała-Małys A., Piotrowska I., Jednolity Plik Kontrolny i Centralny Rejestr Faktur jako elektroniczne narzędzia wspierające skuteczność administracji skarbowej, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2017, t. 18, z. 7, cz. 2
2. Informacja o wynikach kontroli, Wykorzystanie jednolitego pliku kontrolnego w postępowaniach i kontrolach podatkowych, Najwyższa Izba Kontroli, 2019
3. Kassel T., Tokarski J., Walewski M., Gede W., Split payment – Raport PwC, 2016
4. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 361)
5. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2383)
6. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2488)
7. Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 512)
8. Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 10 stycznia 2020 r., I SA/Wr 829/19
9. Voss G., Jednolity Plik Kontrolny – koszty i korzyści cyfryzacji, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 4 (88), cz. 2
10. <http://piz.san.edu.pl/docs/e-XVIII-7-2.pdf>
11. <https://wnus.edu.pl/frfu/file/article/download/4285.pdf>
12. <https://www.pwc.pl/pl/pdf/split-payment-raport-pwc.pdf>
13. <https://www.podatki.gov.pl/vat/kasy-rejestrujace/kasy-online-informacje/>
14. https://pl.wikipedia.org/wiki/Jednolity_Plik_Kontrolny

д-р Кишиштоф Хоховський,
професор вищого навчального закладу,
Завідувач Кафедри Внутрішньої Безпеки,
факультет соціально-гуманітарних наук,
Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу,
м. Тарнобжег, Польща

БРЕХНЯ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК НАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

(Автор: *Кишиштоф Хоховський*¹)

¹ Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі

Вступ. Прихід Путіна до влади знаменує собою початок процесу відновлення імперської могутності Росії. Це відбувалося на економічному, військовому та соціальному рівнях. В ідеологічній сфері кремлівська влада використала не лише православну церкву Московського патріархату, а й ідею панславізму, до якої повернувся і почав просувати Олександр Дугін. Вона передбачала політичне, економічне та культурне об'єднання слов'ян, звісно, під керівництвом Росії. Ця концепція стала корисним інструментом для світоглядної трансформації російського суспільства і перетворення його на націоналістичний, імперіалістичний і агресивний колектив. Отже, як бачимо, в основі цієї трансформації лежала брехня і дезінформація.

Російська влада, проводячи свою неоімперіалістичну політику, підриває і заперечує незалежність колишніх республік СРСР, не тільки України, яку вони називають невдалою державою, але й так званих країн Балтії, які є членами ЄС і НАТО. Звичайно, вони використовують брехню і дезінформують як міжнародну спільноту, так і власну громадську думку. Про кремлівське сприйняття свідчить, наприклад, заява Путіна про те, що найбільшою трагедією 20-го століття був розпад імперії зла СРСР. Цю тезу він неодноразово повторював пізніше, не звертаючи уваги на Першу і Другу світові війни, Великий голод в Україні чи Голокост.

Слід зазначити, що прийняття Росією конфронтаційної позиції по відношенню до так званого демократичного Заходу призвело до ескалації військових дій, а доктрина В. Герасимова і С. Шойгу про так звану гібридну війну ідеально підходить для цієї мети. Вона передбачає використання низки інструментів за межами порогу війни, які мають деструктивний вплив на суспільство, економіку та політичну систему держав, які Росія вважає ворожими. Серед них - брехня та дезінформація.

Метою цієї статті є висвітлення брехні та дезінформації як наслідку російської агресії проти України. Крім того, будуть розглянуті фундаментальні питання інформації та інформаційної війни, а також інструменти гібридної війни.

У роботі використано літературознавчий метод, а також частково історичний метод. Обмеженням дослідження є неможливість використання закритої (таємної) інформації, тому проведена аргументація базуватиметься на відкритих джерелах інформації.

Інформація та її значення для держави, суспільства, особистості

Протягом століть інформація була одним з найцінніших ресурсів людини, як в її індивідуальному, так і в суспільному житті. Вона також обов'язково сприймається як такий державою та її апаратом влади. Саме тому кожна країна, незалежно від форми державного устрою та стилю правління, з одного боку, збирає інформацію, обробляє, аналізує та захищає її, а з іншого - прагне отримати відомості про своїх друзів та ворогів, як реальних, так і потенційних. Таким чином, інформація є одним з найцінніших ресурсів організації. Схожої думки дотримується і Д. Казьмерчак, яка вважає, що "У сучасній цивілізації неможливо функціонувати без доступу до інформації. Кількість даних, необхідних для прийняття оптимальних рішень, постійно зростає. Інформація має власну цінність, вона є базовим елементом управління, командних процесів".

Розвиток технологій, особливо ІКТ, уможливив глобальну комунікацію в режимі реального часу. Кількість інформації зростає в геометричній прогресії. Це вже справжні джунгли, в яких недосвідчена людина може загубитися. Адже ми живемо в епоху, коли дані генеруються в безпрецедентних і постійно зростаючих масштабах. Особливо це стосується кіберсфери, де вважається, що, відповідно до закону Мура, кількість даних у кіберсфері подвоюється кожні два роки. Тому легко повірити в брехню і піддатися дезінформації.

Коли ми отримуємо певне повідомлення, ми інстинктивно припускаємо, що інформація, яку воно несе, є правдивою, що може бути джерелом багатьох помилок і помилок. Якщо вона є неповною, спотвореною або повністю неправдивою, то дії, що здійснюються на її основі, будуть помилковими і несприятливими для суб'єкта, який реалізує цю дію. Вчасне отримання правдивої інформації не раз ставало вирішальним для успіху чи провалу того чи іншого проекту. "Наприклад, здобуття польською радіорозвідкою інформації про розташування та чисельність більшовицьких військ, що складали Мозирську групу, вирішальним чином сприяло прийняттю рішення про початок контрнаступу з берегів річки Вепш і поверненню полякам стратегічної ініціативи на фронті. В результаті загроза падіння Варшави і поразки польської армії була відвернена, а полум'я більшовицької революції не досягло Берліна".

Важко переоцінити важливість інформації для держави, суспільства та окремої людини. Вона є відправною точкою для прийняття рішень. Тому вона також впливає на питання безпеки в широкому розумінні цього терміну і на задоволення базової потреби людини в безпеці. Дисфункції та порушення у сфері отримання, обробки та аналізу інформації є джерелом загроз, які можуть бути штучно створені засобами, що входять до інструментарію гібридної війни.

Інструменти гібридної війни

Вплив на ноосферу, тобто когнітивно-раціональну сферу людини, може здійснюватися за допомогою низки різноманітних інструментів соціальної інженерії. Використовуючи їх для контролю над передачею інформації, стає можливим маніпулювати емоціями та настроями як окремої людини, так і цілих соціальних груп, або навіть суспільства певної держави. Серед найбільш часто використовуваних: переконання, посилення страху, висміювання, апеляція до авторитету, перекручування і підбір фактів, вказівка на ворога, переоцінка понять і, нарешті, брехня.

Розпад морального духу суспільства, яке зазнало інформаційної атаки, є однією з цілей гібридної війни. Окрім вищезгаданих інструментів впливу на свідомість, до інструментів гібридної війни також належать кінетичні операції, кібератаки, асиметричні військові операції, підтримка повстанських або повстанських груп та інформаційні операції. Останні є інструментами брехні та дезінформації, тому варто дещо представити їх у контексті теми статті.

Суть брехні полягає, як зазначають М. Мінкіна та Б. Галек, у свідомих діях, спрямованих на те, щоб перешкодити іншим дізнатися правду з певного питання. Галек, у свідомому здійсненні кроків, спрямованих на те, щоб інші не знали правди про якесь питання. Вони також стверджують, що держави, щоб отримати перевагу над своїми конкурентами або опонентами, можуть використовувати, серед іншого, брехню, і все це для того, щоб забезпечити виживання своїх країн.

З іншого боку, дезінформація визначається як метод психологічного впливу, який вводить людину/групу людей в оману щодо справжнього стану речей, навмисне надає неправдиву інформацію з метою більш ефективного ведення війни, перевірки витоків інформації та напрямку витоків інформації, а також як процес маніпулювання інформацією, введення в оману шляхом надання неповної або повної, але вже не потрібної інформації, створення спотвореної картини реальності. Дезінформація є одним із методів побудови впливу, за допомогою якого можна досягти власних цілей. Такий вплив може бути побудований на основі соціальних заворушень, фінансових криз або інших кризових

ситуацій, викликаних зниженням довіри населення до державних інститутів. Звідси слід зробити висновок, що дезінформація є ключовим інструментом гібридної війни.

І брехня, і дезінформація є основою інформаційних операцій. Інформаційні операції - це сукупність дій, спрямованих на переконання та спонукання певних соціальних груп до поведінки, яка відповідає уявленням зловмисника, наприклад, голосувати за певного кандидата на виборах або протестувати проти урядової політики. Кіберсфера є особливо сприятливою для інфо-атак. Саме там часто створюється хибне уявлення про реальність, що призводить до краху морального духу суб'єкта, проти якого спрямовані інформаційні операції. Недаремно А. Олех та Я. Добровольський зазначають, що інформаційні атаки часто відбуваються саме там. Олех та Я. Добровольська у звіті "Тристороння ініціатива та російська дезінформація" зазначають, що "діяльність з дезінформації та пропаганди набула особливого значення з перенесенням інформаційної комунікації в мережу, включаючи соціальні мережі, що дозволило вільно передавати та обмінюватися інформацією між користувачами. Добре організована дезінформаційна кампанія є зброєю "досконалого знищення". Серед іншого, діяльність, що здійснюється в інформаційній сфері, спрямована на створення міжнародних відносин - створення ворожнечі і напруженості в міждержавних контактах і уявних причин для виникнення обурення між народами".

Тому варто погодитися з думкою М. Вжосека про те, що сучасні інформаційні технології дозволяють маніпулювати зображенням і звуком, а отже, дають можливість оприлюднювати інформацію, яка не відповідає дійсності, обробляється, маніпулюється для досягнення конкретної мети інформаційної боротьби. Дуже часто, за задумом мовників, поданий матеріал походить з іншого місця, часу і зображує ситуацію, відмінну від тієї, що коментується. З іншого боку, через обмеження способу подачі інформації пересічний глядач не в змозі розпізнати маніпуляцію.

Наразі, як слушно зауважує Б. Пясецький, відбувається розвиток систем дезінформації, заснованих на нових технологіях, в тому числі з використанням штучного інтелекту. Б. Пясецький, відбувається розвиток систем дезінформації, заснованих на нових технологіях, в тому числі з використанням штучного інтелекту. Отже, кіберсфера може стати зручним розсадником брехні і мультиплікатором дезінформації, особливо якщо використовувати штучний інтелект і технологію Deepfake, яка його використовує.

Однак варто пам'ятати, що технології самі по собі не є ні добрими, ні поганими. Штучний інтелект також може бути використаний для боротьби з брехливою пропагандою. "Штучний інтелект застосовують в інформаційній війні, використовуючи його, наприклад, для виявлення агентів впливу шляхом накладання нарративу ворожого центру сили на їхні

власні заяви, аналізуючи при цьому ступінь узгодженості та збіжності повідомлення. Також можна виявити найбільш активні "резонансні скриньки", які часто несвідомо приєднуються до ворожого пропагандистського меседжу, що дає змогу вжити проти них відповідних просвітницьких та превентивних заходів. Такі заходи можна побачити на прикладі війни, що триває в Україні, де українські спецслужби, зокрема СБУ, відстежують, виявляють і ліквідовують цілі агентурні мережі, що працюють на користь Росії, а також очищають власні ряди від зрадників. Крім того, в умовах триваючої боротьби за серця і уми української громадськості та симпатії міжнародної громадської думки ШІ дозволив ідентифікувати масовку, яка видає себе за українських громадян або українських військовослужбовців, що діють в цілях кремлівської пропаганди та беруть участь у постановочних сценах, які записуються і потім поширюються насамперед у російських ЗМІ. Вона також використовується для встановлення осіб воєнних злочинців, які вбивають цивільних осіб і полонених українських солдатів та представників інших силових структур".

Виходячи з наведених вище міркувань, можна зробити висновок, що інструменти гібридної війни є численними і різноманітними. Серед них непомітну роль відіграють ті, що належать до сфери інформаційної війни, тобто битви за серця та уми. Вони часто створюють певний інформаційний наратив, використовуючи брехню або суміш правди, напівправди та вигаданих історій, цілеспрямовано і цілком свідомо дезінформуючи адресата інформаційного повідомлення. Таким чином, можна зробити висновок, що дезінформація - це акт агресії. Тому варто вживати заходів, особливо освітніх, для того, щоб громадськість знала про інструменти пропаганди та небезпеку, яку вона несе. Брехня та дезінформація як наслідок агресії Росії проти України

Брехня та дезінформація як наслідок агресії Росії проти України

Агресія Росії проти України розпочалася не 24 лютого 2022 року і не з захоплення та анексії Криму у 2014 році. Вона почалася, на думку автора, набагато раніше, а саме з усвідомлення Кремлем прозахідної орієнтації більшості українського суспільства. Наприклад, ще у 2007 році в Криму був організований фестиваль "Великое русское слово", який потім проводився періодично, поступово розширюючи спектр різноманітних заходів, конкурсів та акцій, що просували та пропагували ідею Росії як батьківщини. Таким чином, заперечувалося самостійне, незалежне від Росії існування України. У свою чергу, після переможної Революції Гідності кремлівська влада не лише розгорнула кампанію з підризу легітимності та легітимності нової української влади, але й перейшла до військових дій, анексувавши Крим та відправивши свої спецпідрозділи для створення так званої Новоросії,

а потім і її анексії. Звідси потік продажних журналістів та експертів, а також російських політиків, які стверджують, що Україна не відбулася, що США працюють над хімічною та біологічною зброєю на її території, що ракова пухлина корупції поширюється через суспільне та економічне життя, що нею керують фашисти та нацисти, що українські Збройні сили не здатні протистояти російським військам, що сусідні держави хочуть розчленувати Україну, що російськомовне населення не лише дискримінується, але й переслідується, а також, що в країні проводяться етнічні чистки.

Подібним чином це питання подає і Н. Гуралечко. Гуралечко, на думку якої, "метою дезінформаційної діяльності є, зокрема, створення образу України як невдалої держави, нездатної захистити своїх громадян і позбавленої підтримки Заходу" . Це також розкриває один із міфів, створених російською пропагандою, про те, що українська влада порушує права російськомовного населення.

Нарешті, ворожі дії Росії досягли кульмінації і завершилися нападом на Україну 24 лютого 2022 року під гаслами денацифікації та демілітаризації. Брехня була розміщена на прапорах так званої Спеціальної військової операції для дезінформації як власного населення, так і міжнародної громадськості. Воєнні злочини, скоєні російськими солдатами, вбивства цивільних осіб, наприклад, в Ірпені чи Бучі, бомбардування лікарень, у тому числі пологового будинку в Маріуполі, та театру в тому ж місті, де ховалися діти, викликали широкий осуд Росії. Це змусило її владу та пропагандистський апарат розпочати низку дій, що підривають довіру до заяв української сторони та заперечують відповідальність Росії за ці вбивства цивільних осіб та військовополонених, тобто порушення міжнародного гуманітарного права та збройного конфлікту. Дуже влучно К. Качмарек вказує на те, як Кремль сприймає міжнародне право, а саме: Росія хоче панувати над іншою державою, а ця держава незаконно відмовляється її прийняти. На думку автора, до цього твердження нічого не можна ні додати, ні відняти.

Варто зазначити, що в інформаційному просторі також з'явилося кілька глибоких фейків, створених у рамках російської дезінформації. Однак завдяки активним діям українських державних органів і служб, а також окремим сигналам від журналістів дезінформаційний потенціал таких повідомлень вдалося мінімізувати (принаймні у відомих випадках). Так, наприклад, було поширено глибокий фейк із зображенням Президента України В. Зеленського, який звертається до бійців ССО із закликом припинити бойові дії та скласти зброю; глибокий фейк із зображенням Президента РФ В. Путіна, який оголошує про капітуляцію Росії та закликає російських солдатів скласти зброю; глибокий фейк, покликаний мобілізувати західноєвропейські країни на збільшення допомоги для України.

Крім того, росіяни намагалися зламати акаунти українських командирів і розмістити відео, на яких зображені переможені українські солдати, що здаються в полон.

Кремль часто використовує Православну церкву Московського патріархату в своїх інформаційних операціях. Її священники переконують російську громадськість, особливо вірян цієї конфесії, що Росія веде священну війну проти України і що смерті не існує, бо вона є перепусткою до раю. Фактично, можна стверджувати, що Росія використовує весь спектр інструментів дезінформації для досягнення своєї мети, ігноруючи будь-які релігійні питання, а навпаки, використовуючи їх як важелі для посилення просувного нарративу.

Прикметно, що дезінформують обидві сторони війни, адже і агресор - Російська Федерація, і захисник - Україна - намагаються впливати на інфосферу у вигідному для себе ключі.

Росія також здійснює дезінформаційну діяльність щодо польського суспільства. Серед іншого, вони спрямовані на підрив і руйнування позитивних відносин між Польщею та Україною та їхніми суспільствами. В інфопросторі масово поширюються повідомлення про нібито плани польської влади приєднати до Польщі українську Львівську область або білоруську Брестську область. Ця дезінформація набуває найрізноманітніших форм - від ідеї, що приєднання цих територій буде своєрідною платою за польську допомогу Україні, до твердження, що польська армія окупує ці території силою. Дезінформація, поширена в останню хвилину, - це фейкові повідомлення на сайті Польського агентства преси, згідно з якими на початку липня Польща проведе часткову мобілізацію, призвавши 200 000 резервістів, які потім будуть відправлені в Україну. Ця фейкова новина була швидко підхоплена і спростована, але, тим не менш, свідчить про те, що Росія продовжує вести інформаційну діяльність проти нашого суспільства.

Огляд російського інструментарію впливу, поширення брехні та дезінформації зробив М. Мінікіна у своїй монографії "Російський інструментарій впливу, залякування та провокацій". У ній він наводить приклади дій, спрямованих проти так званого "ближнього зарубіжжя" (Білорусь, Україна, Грузія, Вірменія), країн ЄС, а також НАТО з особливим акцентом на США. Їхньою метою було створити хаос, соціальні заворушення та переконати людей у проросійському баченні світу - "русского мира". Коротше кажучи, поширювати дезінформацію та вплив Кремля. З цією метою в Росії створюються і працюють так звані "ферми тролів", які створюють пости і коментарі, спрямовані на поширення російської пропаганди в соціальних мережах, інтернет-виданнях або на інших ресурсах в Інтернеті. Агресія Росії проти України посилила цей процес, хоча демократичні суспільства, здається,

виробили захисні механізми і стають все більш вправними у боротьбі з кремлівською брехнею.

Завершення. Кризи супроводжують людство практично з самого початку його існування. Однією з нинішніх криз є криза міжнародної архітектури безпеки, проявом якої стала агресія Росії проти України. Наслідком цієї кризи, окрім загибелі, інвалідності та страждань сотень тисяч людей, руйнування та деградації інфраструктури, є поширення прокремлівського інформаційного нарративу, заснованого на брехні та маніпуляціях. Він служить для дезінформації суспільств так званого демократичного Заходу, України, а також Росії. Тому необхідно перевіряти правдивість повідомлень, які доходять до адресата, щоб не піддаватися на неправдиві, фальшиві меседжі, які є частиною ворожих інформаційних операцій.

Висновки.

1. Брехня та дезінформація є інструментами інформаційної війни.
2. Ця боротьба посилилася з 2014 року, тобто з моменту захоплення росією криму.
3. Брехня і дезінформація поширюються росією не лише в Україні та щодо неї, але й в інших демократичних країнах.
4. Громадськість має бути поінформована про небезпеку брехні та дезінформації, а також про методи їх викриття.

Резюме. Завоювання сердець і умів є сьогодні головною метою інформаційних операцій, які зазвичай передують діям суто кінетичного характеру. Наскільки широким фронтом ведеться ця боротьба, ми дізнаємося щодня, перевіряючи інформацію, що надходить до нас, і з'ясовуючи, скільки в ній брехні. Ця стаття присвячена аналізу брехні та дезінформації внаслідок нападу Росії на Україну. У ній визначено фундаментальні питання інформації та інформаційної війни, а також інструменти гібридної війни, які використовуються для боротьби в інфосфері.

Ключові слова: інформація, дезінформація, брехня, Росія, Україна, криза.

Список використаних джерел:

- 1 Александрович Т., Механізми інформаційних атак. Ефективність протидії, [в:] Дезінформація - Натхнення - Суспільство. Соціальна кібербезпека, за ред. Д. Бочковський, Е. Домбровська-Прокоповська, П. Горинь, К. Горинь, Білосток 2022.
- 2 Брітченко І., Хоховський К., Штучний інтелект, його застосування та перспективи розвитку в контексті державної безпеки, "Політика і безпека" 2022, т. 6, № 3.
- 3 Бжеський Р., Інформаційна війна - війна нового покоління, Коморські острови 2014.

4. Chałubińska - Jentkiewicz K., Дезінформація як акт агресії в кіберпросторі, "Кібербезпека і право" 2021, Vol. 5 (1).
5. Chochowski K., Правові аспекти інформаційних операцій у Польщі, Журнал наукових праць "Соціальний розвиток і безпека" 2022, Том 12, № 1.
7. Хоховський К., Використання технології deepfake в інформаційних операціях в історичному та сучасному аспектах, Міжнародний журнал правових досліджень, 2023, Том 13, № 1.
8. Хоховський К., Машинне шпигунство як можливість і виклик для спецслужб, [в:] Загрози та виклики безпеці в кіберпросторі, за ред. М. Помикала, I. Oleksiewicz, Rzeszów 2024.
- 9 Хоховський К., Дезінформація в державному управлінні, [в:] Основи науки управління, за ред. Я. Смаржа, С. Фундовича, П. Світаля, за ред. Вольтерса Ключера, Варшава 2024.
- 10 Енциклопедія безпеки, том 2, за ред. О. Васюта, С. Васюта, Краків 2021.
11. Formicki T., Wywiad i kontrwywiad jako kluczowe komponenty walki informacyjnej, Warsaw 2020.
12. Formicki T., Dywersja psychologiczna, Warszawa 2021.
13. Góraleczko N., Rosyjska dezinformacja zagrożeniem dla polskiej przestrzeni informacyjnej. Тематичне дослідження: війна в Україні у 2022 році, Wrocławskie Studia Politologiczne 2022 № 31.
- 15 Качмарек К., Російська дезінформація як елемент побудови впливу в Європі: Аналіз та перспективи, "Roczniki Nauk Społecznych" 2024 № 1.
16. казьмерчак Д., Інформаційна війна в сучасних конфліктах та її соціальні наслідки, "Studia de Securitate et Educatione Civili" 2017 № 7.
17. Kelley M. J., Розуміння російської дезінформації і як Об'єднані сили можуть протидіяти їй, 2024, с. 49. Розуміння російської дезінформації і як Об'єднані сили можуть протидіяти їй > Військовий коледж армії США - Публікації > Показати
18. Майхржак А., Російська дезінформація та використання зображень, створених штучним інтелектом (deepfake), у перший рік вторгнення в Україну, Медіа, бізнес, культура, 2023, № 1.
19. Марек М., Операція "Україна", Варшава 2020.
20. Мінкіна М., Галек Б., Брехня та обман у сучасному світі, Варшава 2015.
21. Мінкіна М., Російський інструментарій впливу, залякування та провокацій, Седльце 2023.
22. Олех А., Добровольська Я., Тристороння ініціатива та російська дезінформація, 2022.

23. Piasecki B., Kontrwywiad. Атака і оборона, Лом'янки 2021.
24. Вахович М. Я., Теоретичний підхід до поняття дезінформації, "Оборонні знання" 2019 № 1-2.
25. Васюта О., Васюта С., Кремлівська дезінформація в інтернеті та реакція західних суспільств, "Геополітичний огляд" 2020 № 34.
26. Вжосек М., Дезінформація як складова інформаційних операцій, Варшава 2012.
27. Вжосек М., Війни майбутнього. Доктрина, техніка, військові операції, Варшава 2018.
- 13:40 - 13:50 **д-р Анна Хоховська** - Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу, м. Тарнобжег, Польща

д-р Анна Хоховська,

Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу,
м. Тарнобжег, Польща

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

(Автор: Анна Хоховська¹)

¹ Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі

Тези. У демократичній правовій державі публічна адміністрація, в тому числі місцеве самоврядування, відіграє важливу роль, і від її якості залежить безпека держави в широкому розумінні - як зовнішня, так і внутрішня. Однією з сучасних загроз у діяльності органів місцевого самоврядування є виникнення конфліктів між приватними інтересами посадових осіб та публічними інтересами (конфлікт інтересів). Наслідки таких конфліктів можуть обмежувати здатність держави та органів місцевого самоврядування виконувати публічні завдання, що полягають у задоволенні колективних потреб територіальних громад, а також інші завдання, делеговані територіальним громадам законом, або завдання, що перейшли до органів місцевого самоврядування від державної адміністрації в результаті укладених угод.

Звичайно, тут слід підкреслити, що сама по собі наявність конфлікту інтересів не обов'язково призводить до аномалій в адміністративній діяльності. Належний контроль та управління конфліктами інтересів дозволяє ефективно уникати складних ситуацій, які завдають шкоди суспільним інтересам. Серед найпоширеніших загроз, спричинених виникненням конфлікту інтересів, є: корупція, кумівство, непотизм. Польський

законодавець запровадив низку механізмів управління конфліктами інтересів, а також багато інструментів для уникнення конфлікту інтересів у діяльності органів місцевого самоврядування. Предметом цієї презентації є представлення концепції конфлікту інтересів та зазначення правових і етичних інструментів, які дозволяють уникнути такого конфлікту. У дослідженні використано переважно догматичний метод, який ґрунтується на аналізі правових норм, передбачених Законом "Про службу в органах місцевого самоврядування" та іншими нормативно-правовими актами, що застосовуються до діяльності органів місцевого самоврядування. Також була проведена оцінка чинних нормативних рішень і внесені пропозиції щодо змін у правові норми, які могли б сприяти ще більш ефективному управлінню як потенційними, так і реальними конфліктами інтересів в органах місцевого самоврядування.

Марта Шепелюк,

студентка,

Академії Прикладних Наук Мазовія,

м. Седльце, Польща

РЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ

(Автор: *Марта Шепелюк*¹)

¹ Академії Прикладних Наук Мазовія

Тези. «Революційні зміни в податковій системі» - це широка тема, що охоплює трансформації податкової політики, які мають фундаментальний вплив на функціонування всієї економіки та суспільства. Зміни, спрямовані на вдосконалення податкової системи, зменшення соціальної нерівності та стимулювання економічного зростання, обговорюються роками. Останніми роками багато країн прийняли сміливі рішення щодо революційного реформування своїх податкових систем, що, в свою чергу, викликало різноманітні соціальні та економічні реакції. Одним з найпоширеніших напрямків змін є зниження податкових ставок для компаній та фізичних осіб. Зниження ставок податку на прибуток може стимулювати інвестиції, підприємництво та економічне зростання, сприяючи створенню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. Крім того, зміни у податкових відрахуваннях на підтримку середнього класу та людей з низьким рівнем доходу можуть допомогти зменшити соціальну нерівність. Іншою важливою сферою революційних змін є розвиток електронних систем

фінансового документообігу, таких як електронні рахунки-фактури. Наприклад, запровадження Національної системи електронних рахунків-фактур (KSeF) у Польщі мало на меті впорядкувати процес податкових розрахунків, зменшити бюрократію та знизити рівень податкового шахрайства завдяки кращому контролю за потоком рахунків-фактур. Однак з 2025 року він буде обов'язковим для всіх компаній. Крім того, деякі революційні зміни в податковій системі можуть стосуватися оподаткування майна, наприклад, запровадження нових ставок податку на нерухомість або зміни податкових пільг, пов'язаних з інвестиціями в нерухомість. Такі зміни можуть вплинути на ринок нерухомості та бюджети сімей і бізнесу.

Ці зміни мають різні цілі, такі як підвищення ефективності податкової системи, збільшення державних доходів, стимулювання економічного зростання або зменшення соціальної нерівності. Однак внесення революційних змін до податкової системи вимагає врахування низки факторів, таких як аналіз впливу на різні соціальні групи, моніторинг економічного ефекту та досягнення суспільного консенсусу щодо запропонованих змін.

Таким чином, революційні зміни в податковій системі є динамічним процесом, який потребує постійного моніторингу, адаптації та соціального діалогу для забезпечення сталого та збалансованого економічного і соціального розвитку.

Сесія III

ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ

Головний доповідач

д-р габ. Мирослав Василевський,

професор вищого навчального закладу - Кафедра фінансів,

Варшавський університет природничих наук,

м. Варшава, Польща

ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ

(Автор: *Мирослав Василевський*¹)

¹ Варшавський університет природничих наук

Мета дослідження. Основною метою дослідження є визначення впливу наслідків надзвичайних ситуацій на фінансування та ліквідність фермерських господарств та малих і середніх агропродовольчих переробних підприємств, з прогнозуванням тенденцій на 2024-2025 роки. Під час надзвичайних ситуацій відбувається зниження ліквідності фермерських господарств, зокрема в частині зменшення можливості фінансування інвестицій в натуральній формі за рахунок отриманих грошових платежів. Відбувається погіршення ліквідності переробних підприємств агропродовольчої сфери через вплив надзвичайних ситуацій.

Об'єкти дослідження та джерела даних. Фермерські господарства - дані отримані з бази даних FADN PL, середні результати для близько 12 000 фермерських господарств, що репрезентують близько 740 000 фермерських господарств, які контактують з ринком. Харчові підприємства - дані отримані з: Європейського звіту INTRUM Research Payments Report; загальнонаціонального звіту Бюро економічної інформації InfoMonitor INTRUM Report; ОГС. Період дослідження 2016-2022 рр., з прогнозом на 2024-2025 рр.

Методологія дослідження. Використано стандартні та скориговані показники зі сфери оцінки ліквідності суб'єктів господарювання. Для визначення змін у динаміці економічних явищ, пов'язаних з фінансовою ліквідністю, застосовувався трендовий аналіз. Використано три типи трендових функцій, кожна з яких відповідає типу досліджуваного економічного явища: лінійна, степенева та логарифмічна.

Висновки. При оцінці фінансової ліквідності слід звертати увагу на грошові потоки фермерських господарств на короткостроковій основі, наприклад, щоквартально. Такий підхід виправданий значним ступенем сезонності сільськогосподарського виробництва.

З точки зору можливості регулювання короткострокових зобов'язань у цих господарствах спостерігався дефіцит потенціалу використання оборотних активів у цьому відношенні на короткостроковій основі. З другої половини 2020 року було виявлено тенденцію до зменшення розміру коефіцієнта швидкої ліквідності, в тому числі в прогнозі на 2024-2025 рр. Ситуація була більш сприятливою в малих харчових підприємствах, по відношенню до середніх одиниць. Проблемою на підприємствах переробної промисловості є короткострокова прострочена дебіторська заборгованість, що виникає в період надзвичайних подій, яка знижує швидку ліквідність. Висновки про ліквідність бізнес-одиниць повинні бути диференційованими залежно від її типу та методу нарахування та/або монетарного вираження. Більш авторитетною з точки зору управління є інформація з використанням грошових потоків.

д-р Ольга Пугаченко,

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС

ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

(Автор: *Ольга Пугаченко*¹)

¹ Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. Фінансування розвитку бізнесу в Україні відбувається шляхом надання грантів та пільгових кредитів для різних категорій суб'єктів підприємницької діяльності.

У воєнний період розвитку України головним кредитором є держава. Заяви на отримання державних грантів подаються он-лайн через Портал «Дія» або очно через відділення Ощадбанку. Основними державними програмами фінансування є:

1) Грант на власну справу в сумі 50-250 тис.грн. (\approx 1250-6250\$). Кошти можна використовувати на придбання обладнання, закупівлю сировини, орендну плату (до 25% гранта) і лізинг обладнання. Для отримання необхідно подати бізнес-план, створити хоча б одне робоче місце, здійснювати діяльність не менше трьох років та сплачувати податки.

2) Грант для ветеранів та членів їх сімей до 1 млн.грн. ($\approx 25000\$$). Для отримання гранту необхідно: до 250 тис.грн (лише ветеранам із створенням одного робочого місця); 500 тис.грн. (чоловіку або дружині ветерана та створення двох робочих місць); 1 млн.грн (ветеран, який зареєстрований як ФОП від трьох років; створення чотирьох робочих місць, два з яких для учасників бойових дій; гарантія збереження цих робочих місць із заробітною платою не нижче мінімальної на строк не менше 24 місяців). Програма покриває 70% вартості проекту і має обмеження щодо сумарного розміру різних видів витрат.

3) Програма підтримки переробних підприємств до 8 млн.грн. ($\approx 200000\$$) на витати щодо основних засобів виробництва. Ощадбанк спільно з представниками Міністерства економіки оцінюють бізнес-план, аналізують репутацію отримувача та проводять з ним співбесіду. Умови фінансування – 70% (держава) на 30%. Протягом трьох років необхідно сплатити податків і зборів на суму отриманого гранту та створити не менше 25 робочих місць.

4) Програма пільгового фінансування «Доступні кредити 5-7-9%» за якою держава компенсує суб'єктам підприємництва частину кредитного навантаження. Чим більше робочих місць створюється, тим більша компенсація відсотків за кредитом.

Для сільськогосподарських підприємств окремо існують державні гранти та гранти за міжнародними програмами. Так, до державних грантів належать:

1) Грант для фермерів передбачає використання грошей на будь-які сільськогосподарські потреби. Для його отримання необхідно надати детальний кошторис, із якого держава зобов'язується профінансувати 70%, а решту має доплатити фермер. Основна вимога – наявність власної землі або договору її оренди на строк не менше 25 років.

2) Грант для садівницьких, ягідних та виноградних господарств у сумі 300-400 тис.грн. ($\approx 7500-10000\$$) на кожен гектар посаджень. Максимальна площа господарства для отримання цього гранту – до 25 гектарів. Аграрії можуть використовувати отримані кошти на придбання саджанців, розсади, добрив, систем поливу, допоміжних споруд тощо. Ця програма спрямована на засадження новими садами та ягідниками площі в 10 тис. гектарів землі.

3) Грант на теплицю до 7 млн.грн ($\approx 175000\$$) за 2 гектари для теплиці площею від 1,6 до 2,4 га. Модульна теплиця має бути збудована в строк до року; створення не менше 40 робочих місць; здійснення діяльності не менше трьох років після завершення будівництва; сплата податків. Для отримання гранту подається проєкт будівництва модульної теплиці з кошторисною документацією.

Міжнародними програмами підтримки сільськогосподарських підприємств є: Грант від Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН; Програми USAID з аграрного і сільського розвитку; Програми Міжнародної гуманітарної організації Mercy Corps тощо.

Якщо під час воєнного стану суб'єктам підприємництва не вдалось отримати грант або вступити до державних кредитних програм, їм можна звертатись для отримання кредитів до банків. У банків також існують спільні програми з Європою (наприклад, доступний кредит для бізнесу від Європейського інвестиційного банку для аграрних, виробничих підприємств, сфери послуг і торгівлі з максимальною сумою кредитування 25 млн.євро та компенсацією банком половини стандартної кредитної ставки).

dr Олександр Каспшик,

доктор технічних наук, інженер,

Декан Факультету Технічних і Економічних Наук

Державного Професійного Коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі,

Тарнобжег, Польща

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

В УМОВАХ КОНФЛІКТУ

(Автор: *Олександр Каспшик*¹)

¹ Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі

Вступ. Сучасні ринкові умови, що динамічно змінюються як на макро-, так і на мікрорівні, є ключовим фактором, що визначає ділову активність та джерела її фінансування. Конфлікти супроводжують підприємців з давніх часів, які циклічно пристосовують бізнес-стратегії до діагностованих потреб індивідуальних та інституційних клієнтів, беручи їх до уваги на основі постійно проведеного аналізу можливостей та загроз, що генеруються бізнес-середовищем.

Мета публікації - представити окремі джерела та зміни у фінансуванні бізнесу компаній з урахуванням конфліктів та супутніх змін у бізнес-ринковому середовищі.

Матеріал і методи. Дослідження охопило 5 компаній з Тарнобжезького субрегіону. Було проведено огляд сучасної літератури з даної тематики. Для проведення дослідження використовувався метод опитування з використанням авторської анкети, змодельованої на

основі дослідження, проведеного Польським економічним інститутом у Варшаві у 2022 році серед 1000 підприємств.

Висновки:

1. Конфлікти як на регіональному, локальному, так і, насамперед, на глобальному рівні мають прямі та опосередковані наслідки для соціально-економічних процесів та розвитку підприємств і їх фінансової ефективності, а також для партнерів, суб'єктів, що формують бізнес-мережі.
2. Вибір джерел фінансування в умовах довгострокових та короткострокових змін має враховувати поведінку клієнтів та бізнес-партнерів на ринках B2B та B2C, а також макросередовище.
3. Великі компанії зосереджуються на фінансуванні своєї господарської діяльності за рахунок власних ресурсів у кризові періоди.
4. Фінансовий стан компанії та мережа бізнес-зв'язків визначають ефективність її функціонування та фінансування бізнес-процесів у досліджуваних суб'єктах господарювання.

Ключові слова: фінансування, розвиток бізнесу, криза.

dr Артур Талік,

доктор технічних наук, інженер, доцент,
Факультет Технічних і Економічних Наук

Державного Професійного Коледжу ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі,
Тарнобжег, Польща

МАЙБУТНЄ ОТТАВСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ (ДОГОВОРУ) В АСПЕКТІ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

(Автор: Артур Талік¹)

¹ Державний професійний коледж ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжезі

Резюме. У цій статті автор представляє проблему сучасного післявоєнного світу з точки зору використання протипіхотних мін. Протипіхотні міни належать до категорії особливо негуманітарної зброї. Це пов'язано не з технологічною складністю цього виду зброї, а скоріше з тим, як вони використовувалися збройними силами протягом десятиліть. Наслідки застосування мін, які, по суті, використовуються для створення неоголошених

мінних полів, впливають на цивільне населення ще довго після завершення збройних конфліктів. Польща підписала Оттавську конвенцію у 1997 році. У грудні 2012 року вона її ратифікувала, а це означає, що дискусії щодо приєднання Польщі до цього документа тривали 15 років. Вони стосувалися двох аспектів. З одного боку, бралися до уваги гуманітарні питання, з іншого - потреби збройних сил і, на певному етапі, відсутність альтернатив для цього виду озброєння в ресурсах польських збройних сил. Враховуючи попередню практику ратифікації Оттавської конвенції іншими країнами, було прийнято кілька варіантів реалізації цього процесу в Польщі. На жаль, був обраний чи не найгірший, тобто швидке політичне рішення про ратифікацію Оттавської конвенції без адекватного оснащення збройних сил засобами, що її замінюють. - Звичайно, це не стосується сигнальних або концентричних мін, хоча, до певної міри, ці заходи можна вважати альтернативою протипіхотним мінам. В аспекті російської агресії проти України тема виходу з цієї Конвенції через відсутність альтернативних протипіхотним мінам заходів знову актуалізується. Автор звертає увагу на гуманітарні наслідки такого рішення, зокрема для цивільного населення.

Ключові слова. Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення, вибухонебезпечний предмет, міна, збройні сили, війна, Оттавська конвенція, міжнародне гуманітарне право, конфлікт, криза, агресія, підтримка.

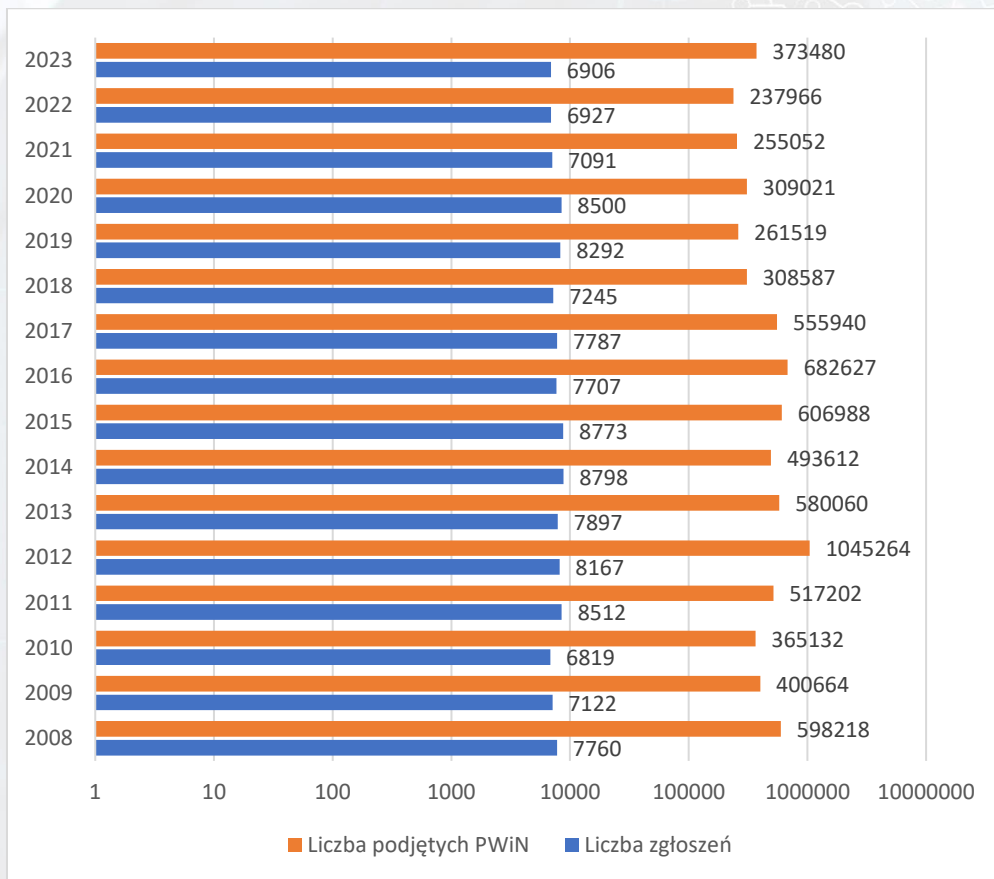
Реферат. Світові події останніх років зумовлюють необхідність стратегічного реагування на явища, що супроводжують проблеми цивілізаційного розвитку у військовій сфері. Цим проблемам і супутнім питанням присвячена ця стаття, основна мета якої - ознайомити читачів з проблемою залишків війни в населених пунктах і на сільськогосподарських територіях. Очевидно, що ці загрози необхідно розглядати з точки зору спроможності збройних сил проводити військові операції. Ситуація в зоні військових дій в Україні, а також загрози для нашого східного кордону викликають у суспільстві дискусію щодо застосування бойових заходів, які не відповідають конвенціям, учасницею яких є Польща. Приклади збройних конфліктів на сьогоднішній день показують нам, перш за все, трагедію цивільного населення, населення, яке не захищене так само, як збройні сили. Єдиним захистом для них під час бойових дій є притулки або міграція. Проблема ще більше загострюється після завершення конфлікту, коли місцевість "забруднена" озброєнням, залишеним сторонами конфлікту. Тому для забезпечення захисту цивільного населення створюються різного роду договори, конвенції та угоди, наприклад, під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН), основною метою яких є зменшення страждань під час

і після конфліктів. Одним з таких документів є Оттавська конвенція або Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення. Фундаментальною метою Конвенції є ліквідація використання протипіхотних мін як засобу збройної боротьби.

У процесі дослідження викликів, що постають перед збройними силами в аспекті ратифікації та дотримання Конвенції, були застосовані теоретичні та емпіричні методи, а саме: метод аналізу та критики літератури - як основний та діагностичне опитування - як допоміжний, що використовуються в дисертаційній роботі над докторською дисертацією. Метод аналізу та критики літератури було застосовано на першому етапі ознайомлення з проблемною ситуацією та проблемою дослідження. Він дозволив конкретизувати теоретичне підґрунтя для проведення наукового дослідження, що дало змогу з'ясувати напрями подальшого розвитку альтернативних засобів протипіхотних мін, а також завдання, що постають перед збройними силами в перспективі ратифікації Оттавської конвенції. З іншого боку, використовуючи опитувальник як інструмент дослідження, було проведено дослідження з використанням техніки діагностичного опитування. Статистичну групу склали професійні військовослужбовці інженерних військ, які мали відношення до застосування протипіхотних мін та перебували у відрядженнях за кордоном.

У цій статті я приділяю особливу увагу зобов'язанням, які впливають з дотримання положень Конвенції. Крім того, я показую проблему, з якою стикається міжнародне співтовариство при поверненні постконфліктних територій до так званого життя. Це проблема світового масштабу, оскільки вона стосується не лише Африки, але й Азії та Європи. Пам'ятаймо, що проста протипіхотна міна з неконтрольованою дією коштує близько 4 доларів США, що є найдешевшим бойовим засобом. На жаль, в такі моменти ми забуваємо про гуманітарні аспекти соціально-економічних наслідків після конфлікту. Про те, якою проблемою є залишки війни, свідчить діяльність наших саперних патрулів, які отримують близько 8 000 повідомлень про знайдені вибухонебезпечні та небезпечні предмети часів Другої світової війни на рік. Це близько 300 000 таких предметів на рік, включаючи протипіхотні міни (рис. 1).

Рис. 1. Зведені дані про вилучення вибухонебезпечних та небезпечних предметів на території Польщі у 2008-2023 роках

Джерело: власна компіляція на основі даних інформаційної системи PATROL.

Перші протипіхотні міни, ймовірно, були використані в Росії під час війни з Туреччиною в 1828-1829 роках. Також їх використовували під час Громадянської війни в США. Навіть тоді вони вважалися негідною зброєю для використання цивілізованими країнами. Тим не менш, вони стали постійним елементом озброєння збройних сил усього світу. У величезних масштабах вони застосовувалися під час Другої світової війни, у великій кількості використовувалися в численних конфліктах останніх десятиліть і мільйонами розгорталися між державами (Північна Корея - Південна Корея, Росія - Китай). Протипіхотні міни використовуються в різних операціях і бойових ситуаціях. В основному вони використовуються для захисту таємних об'єктів, командних пунктів, угруповань військ, а також для запобігання (перешкоджання) розмінуванню протитанкових мінних полів силами противника. Про це йдеться у звіті експертів НАТО:

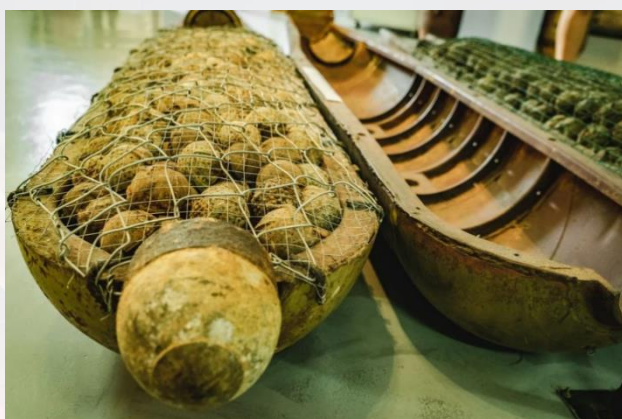
- системи мінних загороджень забезпечують захист незалежно від погодних умов і рельєфу місцевості;
- прості протипіхотні міни недорогі у виробництві (близько 3-5 доларів США за штуку), прості у виготовленні та експлуатації, їх легко зберігати та встановлювати;

- міни забезпечують захист власних військ, дозволяючи пристосовувати умови поля бою до власних потреб, наприклад, сигналізуючи про порушення зон, здійснюючи психологічний вплив на противника та підвищуючи рівень безпеки власних позицій (військова сфера).

На відміну від інших засобів ведення війни, більшість з яких залежить від користувача, протипіхотні міни, як правило, спрацьовують від "жертви", навіть після завершення бойових дій (війни). При розгортанні в польових умовах вони не розрізняють об'єкт атаки (військовий чи цивільний) і мають тривалий термін служби. Ця проблема особливо зачіпає суспільства, що постраждали від нещодавніх воєнних дій, жертвами яких здебільшого є цивільне населення. Окрім руйнівного впливу на життя окремих людей, ці пристрої мають серйозні соціальні та економічні наслідки, особливо для відновлення країн після завершення бойових дій.

Представлена тут дисертація є результатом багаторічних досліджень автора, натхненних необхідністю змін у впровадженні нової зброї та концепції її застосування. Положення та висновки є результатом детального аналізу літератури з оперативного мистецтва, тактики, логістики, міжнародного права та проведених досліджень. Відсутність теоретичних розробок щодо імплементації положень Оттавської конвенції, дефіцит спеціалізованих матеріалів щодо можливості заміни протипіхотних мін альтернативними їм засобами зумовили необхідність розробки, систематизації та системного викладення проблеми.

Проблема вибухонебезпечних пережитків війни особливо загострилася після того, як під час збройних конфліктів все частіше стали використовуватися касетні боєприпаси (рис. 2). Особливо небезпечними після збройних конфліктів є кольорові боєприпаси від касетних боєприпасів, які приваблюють дітей, що не усвідомлюють небезпеки.

Малюнок 2: Касетні боєприпаси

Джерело: <https://forsal.pl/swiat/bezpieczenstwo/artykuly/8759301,amunicja-kasetowa-kto-ja-produkuje-i-kto-jej-uzuwa.html> (станом на 25.05.2024).

Водночас зростало усвідомлення того, що вибухонебезпечні пережитки війни є дуже важливою гуманітарною проблемою, яка потребує нагального вирішення. Щоб зменшити трагічні наслідки вибухонебезпечних пережитків війни, міжнародне співтовариство, значною мірою мобілізоване Міжнародним комітетом Червоного Хреста і численними неурядовими організаціями, вирішило, що зручна правова база для вирішення цієї гуманітарної проблеми буде забезпечена шляхом доповнення "Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію" новим Протоколом (V), який був спрямований, в першу чергу, на постконфліктні наслідки, тобто вибухонебезпечні залишки, які є наслідком як внутрішніх, так і міжнародних конфліктів.

Вищезазначені обставини зумовили необхідність наукового інтересу до питань, пов'язаних з ратифікацією Оттавської конвенції, зокрема переглянутого Протоколу II про заборону та обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв. Отже, основна проблема дослідження зводилася до відповіді на наступне питання:

Якими є можливості і якою має бути організація процесу заміни протипіхотних мін на альтернативні засоби у Збройних силах Польщі з точки зору вимог Оттавської конвенції?

Вирішення цієї дослідницької задачі дозволило визначити обґрунтованість застосування протипіхотних мінних загороджень. З цього випливає, що застосування протипіхотних мін до теперішнього часу мало важливе тактичне значення. Зняття протипіхотних мін з озброєння може призвести, в першу чергу, до позбавлення будь-яких збройних сил недорогого та ефективного засобу ураження живої сили противника, а також до необхідності модифікації навчальних програм і, відповідно, скорочення підготовки з розвідки, розмінування та знешкодження мін.

Результати дослідження наступної проблеми, а саме: **Які виклики та завдання постають перед збройними силами у зв'язку з ратифікацією Оттавської конвенції?** – визначити коло завдань, що стоять перед збройними силами до і після ратифікації Оттавської конвенції. Дослідження і досвід показують, що найбільше залучення Міністерства національної оборони відбувається на початковому етапі імплементації Оттавської конвенції. Після знищення запасів протипіхотних мін роль Міністерства національної оборони обмежувалася лише циклічною підготовкою даних для національної

доповіді або участю представників міністерства в різного роду ліквідаційних заходах. У ході дослідження було виявлено, що найбільш зацікавлені сторони, тобто військовослужбовці, недостатньо обізнані з положеннями Оттавської конвенції. У зв'язку із запланованою ратифікацією має бути проведена медіа-кампанія щодо завдань, які впливають із вищезгаданої Конвенції, а цього, на жаль, у публічному просторі бракує.

Після ратифікації Конвенції виникла необхідність адаптувати оперативні плани, нормативні документи і навчальні посібники, щоб включити в них застосування зброї, відмінної від протипіхотних мін. Впровадження повного спектру альтернатив протипіхотним мінам у польських збройних силах вимагає інтенсифікації роботи польських інститутів і великих фінансових витрат, пов'язаних з дослідженнями цих заходів. Альтернативою цьому шляху відновлення боєздатності СЗ є закупівля цих засобів у іноземних збройових компаній. Менш витратним способом заміни протипіхотних мін є використання існуючих заходів, таких як мінні загородження з сигнальними мінами, посилення фортифікації місцевості тощо. Представлені висновки відзначаються високим ступенем узагальнення. Мета, поставлена у вступі, тобто визначення викликів для Збройних Сил Польщі, пов'язаних з необхідністю заміни протипіхотних мін альтернативними засобами, що відповідають вимогам Оттавської конвенції, і визначення припущень для їх реалізації з метою збереження боєздатності Збройних Сил Польщі.

- у прагматичній площині: визначення зобов'язань і заходів, які необхідно застосувати, щоб ратифікація Оттавської конвенції не знизила боєздатність польських збройних сил;
- у теоретичному плані: збагачення теорії про виклики для польських збройних сил, що виникають у зв'язку з необхідністю заміни протипіхотних мін на альтернативні засоби, які відповідають вимогам Оттавської конвенції.

Правові умови. Процедура Оттавської конвенції

Республіка Польща підписала Конвенцію 4 грудня 1997 р. З 1998 р. наша країна добровільно дотримується ключових положень Конвенції, не виробляючи, не експортуючи і не застосовуючи протипіхотні міни під час військових операцій. З 2003 року Польща добровільно подає доповіді про виконання Конвенції, які держави-учасниці зобов'язані щорічно подавати Генеральному секретарю ООН. Сейм Республіки Польща проголосував за ратифікацію Конвенції, прийнявши закон 10 жовтня 2012 року, який був схвалений Сенатом 9 листопада 2012 року. На підставі згоди, вираженої у формі закону, Президент Республіки Польща підписав закон про ратифікацію Конвенції 21 листопада 2012 року, тим самим ратифікувавши Конвенцію.

Порядок денонсації Оттавської конвенції

Відповідно до статті 20 Конвенції, угода укладається на невизначений термін. Кожна держава-учасниця має право в порядку здійснення свого суверенітету припинити свою участь у Конвенції. Про таку денонсацію держава-учасниця зобов'язана повідомити всі держави-учасниці, а також депозитарія Конвенції, тобто Генерального секретаря ООН і Раду Безпеки ООН. Як зазначено в пункті 2 статті 20 Конвенції, денонсація повинна містити докладне пояснення причин, що обґрунтовують денонсацію. Денонсація Конвенції набирає чинності через 6 місяців після отримання документа про денонсацію Генеральним секретарем ООН (депозитарієм). Слід зазначити, що якщо після закінчення шестимісячного терміну держава-учасниця, яка денонсує Конвенцію, перебуває у стані збройного конфлікту, така денонсація не набуває чинності до закінчення цього збройного конфлікту. Денонсація Конвенції жодним чином не впливає на обов'язок держав продовжувати виконувати взяті на себе зобов'язання згідно з усіма відповідними нормами міжнародного права - головним чином, Міжнародного гуманітарного права збройних конфліктів (МГПЗК). Незважаючи на статтю 20 Конвенції, процедурні питання припинення дії міжнародних договорів регулюються правопорядком окремих держав. У випадку Польщі застосовується Закон від 2000 року про міжнародні договори. Згаданий закон був підставою для ратифікації Конвенції, про яку йдеться.

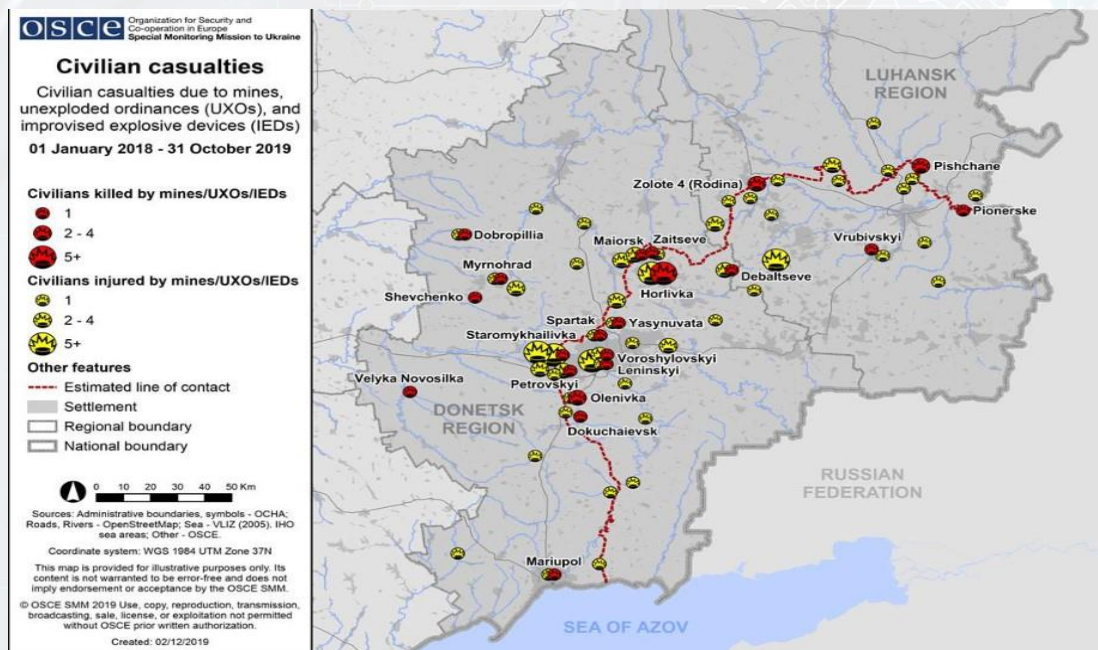
Закінчення. Характер загроз державній безпеці, визначений у "Стратегії національної безпеки Республіки Польща" та "Воєнній стратегії", вказував на те, що на початку 21-го століття ніщо не вказувало на те, що польські збройні сили проводитимуть наземні оборонні та наступальні операції на території країни або поблизу неї. З огляду на це, було зроблено висновок, що, відповідно, не буде потреби в мінних загородженнях, зокрема, у використанні протипіхотних мін з цією метою.

Як наслідок, роль протипіхотних мін у системі оборони держави стала відносно меншою. Не передбачені дії Росії проти сусідніх держав і за їх межами. Дії Росії в Сирії, починаючи з 2011 року, мають дати міжнародній громадськості зрозуміти, що дотримання міжнародних угод сторонами конфліктів є ілюзорним. Ще одне попередження з боку Росії слід було почути у 2014 році під час агресії проти України. Вже тоді були застосовані заборонені міжнародними угодами засоби ведення бойових дій, в тому числі протипіхотні міни. Протипіхотні міни були часто використовуваним засобом ведення війни в Україні ще до того, як Росія розпочала повномасштабну агресію. За даними ООН, приблизно 16 000 км² території на Донбасі заміновано з 2014 року. У 2021 році ООН повідомила, що східна частина України посідає п'яте місце у світі за кількістю жертв, спричинених наземними

мінами та іншими боєприпасами (Рис. 3). Лише після подальшого широкомасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року міжнародна спільнота усвідомила крихкість цих домовленостей. Слід пам'ятати, що у 1991 році Україна володіла третім за величиною ядерним арсеналом у світі. В обмін на гарантії безпеки, які були закріплені в Будапештському меморандумі, українська сторона позбулася цього ядерного потенціалу. Тут варто нагадати, хто був гарантом цього Меморандуму, це були США, Росія та Велика Британія. Сторони Меморандуму зобов'язалися поважати суверенітет і територіальну цілісність України, а також не застосовувати проти України так званий економічний примус. Аналізуючи вищезгадані випадки, важливо замислитися над крихкістю міжнародних угод, навіть тих, що укладаються під егідою таких організацій, як ООН або військові держави. Наскільки ілюзорними є ці домовленості, нам демонструє Будапештський меморандум.

З огляду на те, що збройні конфлікти були, є і, безумовно, будуть, необхідно докладати зусиль для їхньої гуманізації. Війна - це вибір, зроблений політиками і військовими, а це означає, що вона повинна мати якомога менший негативний вплив на цивільне населення. Не повинно бути так, щоб співвідношення жертв становило один солдат на кілька сотень цивільних, як це відбувається зараз під час одного з локальних конфліктів. Необхідно докласти всіх можливих зусиль, щоб переломити цю тенденцію. Також слід докласти зусиль для якнайшвидшої реабілітації постконфліктних територій. Це буде неможливо, якщо використовувати заборонені бойові речовини. Наразі, наприклад, в Африці налічується близько 100 мільйонів наземних мін, що призводить до виключення тисяч гектарів з сільськогосподарського використання. Ми також маємо подібну ситуацію в балканських країнах, і ми повинні очікувати, що матимемо подібну ситуацію після завершення конфлікту з Росією, який є переможним для України.

Рисунок 3. жертви серед цивільного населення в Україні від мін (2018-2019 рр.)

Джерело: https://www.osce.org/files/f/documents/8/8/441170_1.pdf (дата звернення: 25.05.2024).

- Щоб принаймні зменшити соціально-економічний вплив наземних мін, необхідно
- інформувати громадськість (осіб, які приймають рішення) про негуманний аспект використання протипіхотних мін,
 - прагнути до абсолютного виключення держав, що використовують негуманні засоби ведення війни (шкідливі для цивільного населення),
 - шукати рішення щодо заходів із заміни протипіхотних мін.
 - шукати нові технології для виявлення, знешкодження та утилізації протипіхотних мін.

На жаль, все частіше, розглядаючи війну, ми забуваємо про гуманітарний фактор, а також про соціально-економічний, яким є, серед іншого, застосування протипіхотних мін з точки зору вимог Оттавської конвенції. Цей аспект в основному стосується цивільного населення, що проживає в типово сільськогосподарських районах. Дуже велика частка постраждалих - це діти, які гинуть або залишаються каліками на все життя (здебільшого позбавлені кінцівок). Окрім жертв серед цивільного населення, відбувається також вилучення сільськогосподарських угідь, на яких розміщені мінні поля. Це також тягне за собою економічну ізоляцію регіону. Ми також повинні мати на увазі, що у випадку стихійних лих, таких як повені, існує висока ймовірність неконтрольованого переміщення раніше встановлених мін в інше місце.

За оцінками ОБСЄ, лише з січня 2018 року по березень 2021 року від мін і боєприпасів, що не розірвалися (включно з протипіхотними мінами), загалом загинули 54

цивільні особи і 155 отримали поранення. З цих 209 жертв 44 - діти (7 загиблих і 37 поранених). Зазначені цифри показують практичну причину, чому протипіхотні міни заборонені, зокрема, Оттавським договором. Це жорстока зброя, яка може створювати загрозу для цивільного населення навіть через роки після закінчення конфлікту і бойових дій. Водночас, сама діяльність з розмінування створює додаткові проблеми, оскільки вона є трудомісткою, дорогою і потребує належного регулювання, а за відсутності схем мінних полів становить серйозну загрозу і для тих, хто професійно займається розмінуванням. Для того, щоб цих проблем не виникало, достатньо дотримуватися положень Конвенції, міжнародного гуманітарного права і, перш за все, повинні бути правові, економічні наслідки для сторін, які не дотримуються цих правових актів. На жаль, поки в таких організаціях, як ООН, деякі країни матимуть право вето, цього неможливо досягти.

Список використаних джерел:

1. (2004). Посібник з протимінної діяльності. Женева: Міжнародний центр з гуманітарного розмінування.
2. aranowicz, Jerzy. (2003). *Методологія наук*". Торунь: TNOiK.
3. цесларчик, Мар'ян. (2003). *Методи, прийоми та інструменти дослідження, а також елементи статистики, що використовуються в магістерських та докторських дисертаціях*. Варшава: АОН.
4. Кролл, Майк. (1998). *Історія наземних мін*. Барнслі: Видавництво Лео Купера.
5. Дандо, Малкольм. (1996). *Нова форма війни: поява нелетальної зброї*. Лондон: Brassey's.
6. Dêga, Czeslaw. (1995). *Озброєння і поле бою сухопутних військ до 2020 року*. Варшава: Беллона.
7. Хейсбур, Франсуа. (1998). *Війни-прогнози 21-го століття*. Варшава: Прошинський і С-ка, Варшава 1998.
8. Кітлер, Вальдемар. (2001). *Національна оборона в окремих демократичних державах*. Варшава: АОН: Варшава.
9. Якубчак, Ришард, Марчак, Юзеф. (1998). *Територіальна оборона Польщі на порозі 21-го століття*. Варшава: Беллона.
10. Якубчак, Ришард, Марчак, Юзеф, Гонсьорек, Кшиштоф, Якубчак, Вероніка. (2008). *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*. Варшава: АОН.
11. Марчак, Юзеф, Павловський Яцек. (1995). *Про військову оборону Польщі на зламі ХХ-ХХІ століть*. Варшава: ВВW.

VARIA

Володимир Шалімов,

Кандидат економічних наук, доцент,
Доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
Донецьк, м.Київ, Україна

**РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА НЕОБХІДНОСТІ
ГАРМОНІЗАЦІЇ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС**

(Автор: Володимир Шалімов¹)

¹Донецький державний університет внутрішніх справ

Вступ. Подальший розвиток України передбачає набуття членства в ЄС, що визначає необхідність узгодження бюджетного менеджменту, бюджетної політики та бюджетного процесу із вимогами та рекомендаціями ЄС, впровадження. Потребують поглибленого критичного вивчення принципи бюджетного процесу з метою визначення їх позитивних аспектів з метою удосконалення вітчизняного законодавства в сфері бюджетного процесу.

Основна частина. Бюджетний процес та фінансове регулювання в ЄС регламентується єдиним документом – Фінансовий регламент, що застосовується до загального бюджету (Financial regulation applicable to the general budget of the Union) [2], в якому зазначено, що бюджет розробляється та виконується відповідно до принципів: єдності та точності бюджету, щорічності, рівноваги, одиниці розрахунку, універсальності, специфікації, надійного фінансового управління, прозорості. Бюджетна система України ґрунтується на таких принципах: принцип єдності бюджетної системи України; принцип збалансованості; принцип самостійності; принцип повноти; принцип обґрунтованості; принцип ефективності та результативності; принцип субсидіарності; принцип цільового використання бюджетних коштів; принцип справедливості і неупередженості; принцип публічності та прозорості [1].

Принцип надійного фінансового управління та продуктивності вимагає врахування таких трьох принципів (а скоріше – підпринципів): принцип економії (principle of economy),

який вимагає, щоб ресурси, які використовує відповідна установа Союзу для здійснення своєї діяльності, були доступні вчасно, у відповідній кількості та якості та за найкращою ціною; принцип ефективності (principle of efficiency), який стосується найкращого співвідношення між використаними ресурсами, вжитою діяльністю та досягненням цілей; принцип результативності (principle of effectiveness), який стосується ступеня досягнення поставлених цілей завдяки виконаній діяльності.

Даний принцип акцентує увагу на продуктивності при використанні асигнувань, а саме: цілі для програм і заходів повинні бути встановлені заздалегідь; мають бути встановлені конкретні, вимірні, досяжні, релевантні та обмежені в часі цілі (фактично – Smart-цілі), а також визначені релевантні, прийнятні, надійні, прості та надійні показники; прогрес у досягненні цілей повинен контролюватися за допомогою показників ефективності; прогрес у досягненні цілей та проблеми з досягненням цілей повідомляються Європейському Парламенту та Раді. Аналізуючи застосовані підходи, можна побачити чіткий акцент на використанні Smart-підходу, контролю та моніторингу, прозорості та публічності.

Висновки. Управління бюджетом є ключовим каменем в архітектурі довіри між державою та її громадянами. Принципи управління як важливі принципи бюджетного процесу розпорочені між іншими принципами бюджетної системи України і варто перейняти досвід ЄС щодо його чіткого виокремлення і введення єдиного принципу «надійного фінансового управління». Логіка цієї пропозиції полягає в тому, що варто робити акцент саме на управлінні державними та місцевими фінансами або на бюджетному менеджменті на державному та місцевому рівнях. Адже сама по собі бюджетна система функціонувати не може, важливим є надійне фінансове управління бюджетною системою. В контексті цього, наприклад, варто зауважити, що питання контролю та аудиту в Бюджетному кодексі України розглядаються лише з точки зору висвітлення суб'єктів контролю та їх повноважень, а також об'єктів. Вводячи принцип надійного фінансового управління за досвідом ЄС варто відійти від загальних правил менеджменту, а конкретизувати їх в контексті управління саме бюджетною системою з урахуванням необхідності забезпечення конкретних вимог економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Vyudzhethnyy kodeks Ukrayiny [Budget Code of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].

2. European Commission, Directorate-General for Budget, (2019). Financial regulation applicable to the general budget of the Union : July 2018, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2761/816722>

Ірина Андрощук,

Доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

**РОЗВИТОК РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ПОТЕНЦІАЛУ ІНШИХ ЗАВДАНЬ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTI,
ЯКІ НЕ Є АУДИТОМ ЧИ ОГЛЯДОМ ІСТОРИЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
(Автор: *Ірина Андрощук*¹)**

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. Завдання з надання впевненості, інші ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, є важливою складовою послуг, які регламентовані Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Сучасному етапу розвитку економічних процесів в Україні притаманний еволюційний характер, а в умовах загострення конкурентних відносин на світових і вітчизняних ринках ресурсів вагомим чинником, який визначає розвиток економічних суб'єктів, є ефективність функціонування всіх систем управління господарською діяльністю, що повинно спонукати до підвищення попиту саме на такі послуги.

Основна частина. До переваг таких завдань, які актуалізують перспективи їх розвитку, доцільно віднести: 1) їх предметами виступають системи, процеси, операції, тому даним видам завдань з надання впевненості в більшій мірі (у порівнянні із завданнями з аудиту фінансової звітності) властиві системний та комплексний характер, які враховують всю цілісність функціонування складної та великої господарюючої системи, а також взаємозв'язок та взаємодію окремих її підсистем (структурних ланок, бізнес-процесів) і елементів (бізнес-операцій); 2) виконуються такі завдання сертифікованими аудиторами, незалежність, поведінка та кваліфікація яких чітко регламентовані, з дотриманням суворих вимоги щодо незалежності та організації контролю якості (що якісно відрізняє їх від

консалтингових послуг), за їх результатами формується письмовий документ з професійною думкою стосовно відповідності предмета завдання встановленим критеріям.

Потенціал таких завдань характеризується їх можливими видами. В залежності від функціональної спрямованості предмету завдання можна виділити такі види завдань: завдання з надання впевненості правової, організаційної, фінансово-аналітичної, соціально-трудова, технологічної, безпекової, маркетингової, операційно-виробничої, інвестиційної, інноваційної тощо спрямованості.

Але аналіз ринку аудиторських послуг показує, що ці завдання не займають значної ніші на ринку аудиторських послуг. В 2022-2023 роках кількість укладених по Україні угод на їх виконання склала 1,5 тис. од. (або 11%), вартість наданих послуг - 507 млн. грн. (16%) [2].

Така ситуація зумовлена багатьма причинами. Зокрема, факторами, що уповільнюють розвиток таких завдань є: різноманітність можливих об'єктів перевірки та відсутність критеріїв оцінки, що унеможлиблює надання послуг саме як завдання з надання впевненості; недостатній рівень стандартизації організації і методики виконання таких завдань; відсутність чітких рекомендацій розмежування аудиту, інших завдань з надання впевненості та консультаційних послуг. Виконання ініціативних (добровільних) завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, обмежене, оскільки для аудиторів і клієнтів більш звичним є виконання консультаційних послуг.

Разом з тим, необхідно використовувати потенціал таких завдань в сфері забезпечення суспільної контрольованості діяльності суб'єктів суспільних (публічних) інтересів: акціонерних товариств, фінансових установ тощо. Специфіка інших завдань з надання впевненості проявляється в тому, що деякі з них виконуються саме внаслідок існування законодавчих вимог, про що зазначається у відповідних Міжнародних стандартах завдань з надання впевненості (МСЗНВ) [1].

Позитивною вітчизняною практикою є запровадження обов'язковості виконання завдання з надання впевненості щодо тверджень резидента Дія Сіті наведених в його Звіті про відповідність усім вимогам, визначеним частиною першою статті 5 Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 р. №1667-IX [3].

Висновки. Загальносвітовою практикою є введення обов'язкового аудиту, тому подібні випадки можуть бути передбачені і для окремих завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації. Також доцільним може бути

застосування випадків «рекомендаційності», а не «обов'язковості». Завдання з надання впевненості, інші ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації, можуть широко використовуватися в механізмі забезпечення позитивного міжнародного та інвестиційного іміджу суб'єктів господарювання регіонального рівня, для чого доцільно встановити рекомендаційний перелік об'єктів, які можуть виступати в якості об'єкта надання аудиторських послуг у вигляді виконання завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд фінансової звітності (наприклад, інформація, яка міститься в інвестиційних проектах).

Список використаних джерел:

1. International Auditing and Assurance Standards Board. (2022). Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Other Assurance, and related Services Pronouncements (2022). Part II. <https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2023-10/IAASB-2022-Handbook-Volume-2.pdf>
2. Orhan suspilnoho nahliadu za audytorskoiu diialnistiu (2023). Zvit pro stan audytorskoi diialnosti v Ukraini. 01 sichnia 2022 roku – 30 chervnia 2023 roku [Audit of Public Oversight Body of Ukraine (2023). Report on the state of audit activity in Ukraine. January 1, 2022 - June 30, 2023.]<https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Звіт-про-стан-аудиторської-діяльності-в-Україні.pdf>
3. Zakon Ukrainy «Pro stymuliuvannya rozvytku tsyfrovoi ekonomiky v Ukraini», 15.07.2021, №1667-IX [Law of Ukraine "On stimulating the development of the digital economy in Ukraine", 15.07.2021, №1667-IX] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-IX#Text> [in Ukrainian].

Анна Фоменко,
наукова співробітниця,
кандидат економічних наук,
Технології, бізнес та дизайн,
Вісмарський університет прикладних наук,
м. Київ, Україна

УСПІШНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ - ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА КОМПЛАСНС-МЕНЕДЖМЕНТ

(Автор: Анна Фоменко¹)

Вступ. Поточна ситуація в українській національній економіці підкреслює важливість впровадження інноваційних підходів до європейського досвіду управління комплаєнс-менеджменту. Аналіз впливу емоційного інтелекту на прийняття комплаєнс-рішень та його наслідків для економічного зростання і стабільності може бути одним із способів вирішення цього важливого питання. Основною метою дослідження є вивчення та осмислення зв'язку між емоційним інтелектом у стратегіях комплаєнс-менеджменту та його впливом на економіку країни.

Основна частина. Існують певні докази того, що дослідники, викладачі та студенти є частиною інтелектуального капіталу з високим рівнем емоційного інтелекту, тому вища освіта відіграє життєво важливу роль у зміцненні потенціалу національної економіки за допомогою комплаєнс-менеджменту.

Результати дослідження складаються з наступних важливих компонентів:

1. Проведено широкий огляд літератури з метою критичного аналізу попередніх досліджень щодо комплаєнс-менеджменту, емоційного інтелекту та їхнього впливу на економічне зростання.
2. Створено структуру, яка інтегрує відповідні теоретичні концепції та емпіричні дані для оцінки емоційного інтелекту в системах комплаєнс-менеджменту.
3. Зібрали інформацію за допомогою анкетування, інтерв'ю та тематичних досліджень для оцінки рівня емоційного інтелекту комплаєнс-менеджерів та працівників університетів, а також процедур прийняття рішень.
4. Якісно дослідили, як емоційний інтелект впливає на процедури комплаєнс-менеджменту, що, в свою чергу, впливає на національний економічний розвиток.
6. Вивчили та порівняли результати з інших галузей та географічних регіонів, щоб визначити будь-які можливі відмінності у зв'язку між комплаєнс-менеджментом, емоційним інтелектом та фінансовими результатами.
5. Запропоновано реальні пропозиції щодо того, як фахівці з комплаєнсу, керівники підприємств, законодавці та викладачі університетів можуть покращити емоційний інтелект для ефективного впровадження комплаєнс-менеджменту з метою покращення показників національної економіки.

У цьому звіті ми спробували надати стислий огляд рекомендацій дослідження щодо взаємозв'язку між емоційним інтелектом та практиками комплаєнс-менеджменту. Існують наступні рекомендації:

1. Стимулювання необхідності змін.

2. Створення дискурсивного підґрунтя: Привід може слугувати трампліном для плідних розмов та основою для поглибленого дослідження та обміну ідеями між комплаєнс-фахівцями.
3. Думки міжнародних експертів та приклади з практики: Знання видатних діячів у цій сфері є корисними для учасників, оскільки вони покращують їхнє розуміння процедур і моделей комплаєнсу в різних галузях, а також впливають на їхнє розуміння майбутніх обов'язків.
4. Сприяння глобальному дискурсу та глобальне навчання: Форуми та навчальні заходи для глобальної участі заохочують транскордонну комунікацію та співпрацю, а також сприяють обміну різними точками зору.
5. Погляди на ІТ та інновації: Впровадження інноваційних технологій і поглядів на реструктуризацію підходів до комплаєнсу через дискусію, міжнародну співпрацю і включення передових методик викладання, академічні презентації посилюють академічний дискурс і поглиблюють знання в цій галузі.
6. Заохочення майбутніх спільних зусиль.

Висновки. Результати дослідження полягають у вивченні моделей впровадження комплаєнс-менеджменту в сучасних умовах в Україні, усвідомленні реальних вимог бізнесу, дослідженні впливу емоційного інтелекту на ефективність комплаєнс-менеджменту, компетенцій та запропонованих практичних рекомендацій щодо потенціалу комплаєнс-підходів в умовах післявоєнної відбудови та європейської інтеграції України. Цей міжнародний спільний проект передбачає міждисциплінарну роботу, яка інтегрує державну політику, професійну культуру, правові, економічні, емоційні, освітні та соціальні аспекти, а також практики комплаєнс-менеджменту.

Катерина Никонюк,

викладач кафедри міжнародної економіки

Київського університету імені Бориса Грінченка,

м.Київ, Україна

УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ

(Автор: Катерина Никонюк¹)

¹Київський університет імені Бориса Грінченка

Вступ. Щоб продемонструвати свою ефективність, система охорони здоров'я (СОЗ) повинна забезпечувати доступ до належних, ефективних і доступних послуг. Кожен військовий конфлікт впливає на систему охорони здоров'я і завдає їй шкоди в тій мірі, в якій це залежить від стійкості існуючої системи до потрясінь. Бойові дії та ракетні обстріли змушують медичний персонал переїжджати. Конфлікт обмежує доступ через пошкодження транспорту та комунікацій. Надзвичайно важливо визначити сучасний стан системи охорони здоров'я України (СОЗ), щоб уникнути негативних економічних і соціальних наслідків, пов'язаних з погіршенням здоров'я населення України та наданням медичних послуг належної якості [1].

Основна частина. Внаслідок агресії Російської Федерації ЗОЗ зазнали понад 1004 обстрілів, що призвело до часткового або повного руйнування будівель, обладнання, медичного транспорту, загибелі персоналу та пацієнтів [2,3]. За даними звіту "Швидка оцінка збитків та потреб України, 2022-2023 роки" (RDNA), збитки, завдані інфраструктурі ОЗ, становлять близько 2,5 мільярдів доларів [4].

За оцінками RDNA, загальні втрати ГТС становлять 16,5 мільярдів доларів. Дослідники представляють основні виклики для лікарняної системи охорони здоров'я України так, як показано на рис. 1.

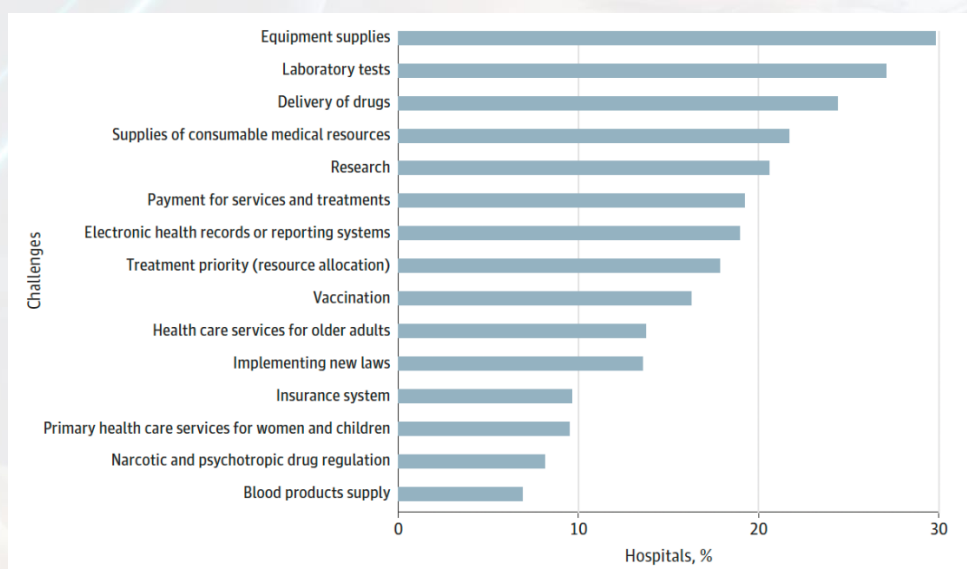

Рисунок 1. Виклики, з якими зіткнулася українська лікарняна система під час російського вторгнення.

Джерело: [5]

На сьогодні показники сектору охорони здоров'я України відновлені майже до довоєнного рівня до кінця 2022 року. Але первинна медична допомога залишається в глибокій кризі і потребує серйозної підтримки (рис. 2) через значні зміни, що відбулися в кадровому складі медичних працівників. Він скоротився майже на 14% до кінця 2022

року, а також через нестачу населення України через безпрецедентні масштаби еміграції, переміщення та тисячі прямих і непрямих втрат від війни [6].

Криза первинної медичної допомоги є великим ризиком для всієї системи, оскільки впливає на охоплення населення вакцинацією та зростання хронічних захворювань, таких як серцево-судинні, цукровий діабет.

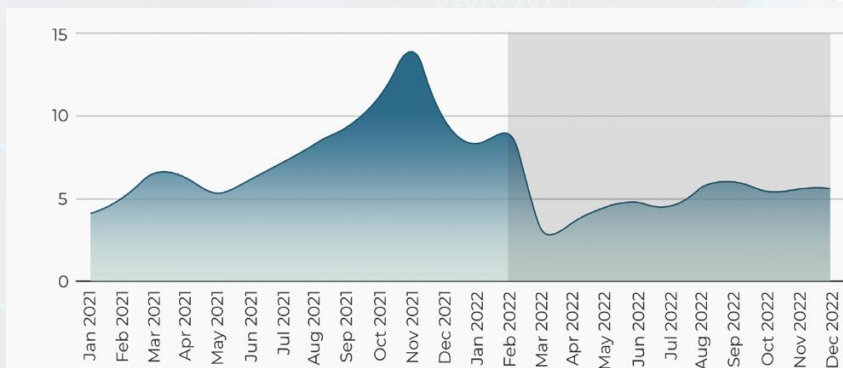

Рисунок 1. Звернення до первинної медичної допомоги, мільйони у 2021-2022 роках.
Джерело: [6].

За прогнозами групи RDNA, на реконструкцію та відновлення системи ПМД протягом наступних десяти років знадобиться близько 16,4 млрд доларів США (реконструкція мережі - близько 10,8 млрд доларів США (66%), відновлення системи надання послуг - 5,6 млрд доларів США (34%).

Ситуація ускладнюється втратами під час пандемії COVID-19 та комплексною реформою системи охорони здоров'я [3]. Стійкість та сталість системи охорони здоров'я України у 2022-2023 роках була забезпечена переважно завдяки стабільній підтримці міжнародних партнерів. Саме тому їхня подальша технічна та фінансова підтримка є надзвичайно важливою.

Висновки. Війна порушила роботу системи охорони здоров'я в багатьох аспектах, спричинивши пошкодження інфраструктури та плінність кадрів. Зниження рівня профілактичних послуг може потенційно погіршити стан здоров'я населення. Необхідна міжнародна підтримка, виважені та пріоритетні заходи реагування для відбудови більш розумної системи охорони здоров'я, яка б відповідала новим потребам і водночас відновлювала та надолужувала втрачені внаслідок війни основні послуги.

Список використаних джерел:

1. Вторгнення Росії в Україну: атака на здоров'я / The Lancet, vol 406, 25 лютого, 2023. URL: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(23\)00387-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(23)00387-2/fulltext)

2. Війна в Україні: ситуаційний звіт Бюро ВООЗ в Україні. Випуск № 53, 31 травня 2023 р. URL: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2023-5319-45083-69618>

3. Всесвітня організація охорони здоров'я URL: <https://extranet.who.int/ssa/Index.aspx>

4. Анне Гіммельфарб Публікації Світового банку, Група Світового банку /Україна: швидка оцінка збитків та потреб, лютий 2022 - лютий 2023 рр. URL: <https://ukraine.un.org/en/224376-ukraine-rapid-damage-and-needs-assessment>

5. Порівняння послуг та функцій українських лікарень до та під час російсько-української війни / JAMA Health Forum. 2024;5(5):e240901. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jama-health-forum/fullarticle/2818720>

6. Звіт "Охорона здоров'я в умовах війни: вплив повномасштабного вторгнення Росії на охорону здоров'я в Україні" / Український центр охорони здоров'я, 2024 р. URL: <https://uhc.org.ua/en/2023/04/26/healthcare-at-war-eng/>

Олександр Ушенко,

здобувач

Центральноукраїнського національного технічного університету,

м.Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

(Автор: *Олександр Ушенко*¹)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Тези. Повномасштабна військова ситуація на території України призвела до появи у структурі населення країни нової категорії – внутрішньо переміщених осіб, які змушені були по цій причині покинути місце постійного проживання. Саме ця група населення потребує потужної соціальної та економічної підтримки першочергово на ринку праці задля забезпечення зайнятості. За даними Міжнародної організації з міграції (станом на 23.01.2023 р.) чисельність внутрішньо переміщених осіб в Україні становила 5,4 млн. осіб, тоді як у наступні періоди спостерігається тенденція до зменшення: у травні 2023 року – 5,1 млн. осіб, у жовтні 2023 р. – у 3,7 млн. осіб. При цьому 52% усіх ВПО зосереджено ще в п'яти областях України, а найбільшу кількість ВПО зареєстровано у Дніпропетровській

і Харківській областях; майже половина усіх ВПО походять лише з двох областей - Донецької (24%) та Харківської (22%) [2].

За даними 12-ї хвили опитування «Дослідження стану бізнесу в Україні» (червень 2023 р.) середньозважений показник кількості працівників зі статусом ВПО становить 11,5% [1, с.49]. Результати опитування роботодавців (січень-лютий 2023 р.) демонструють нерівномірність зайнятості ВПО за видами економічної діяльності та у регіональному розрізі [3, с. 65]:

- найвищою є частка ВПО в загальній кількості працівників, зайнятих у добувній промисловості (8,8%), готельно-ресторанній сфері (5,4%), сфері фінансів (5%), а найнижчою – у сфері нерухомості (0,9%), надання інших послуг (1,3%), а також у сфері транспорту (1,4%);
- найбільшими залишаються питома ємність ВПО в загальній кількості працівників Запорізької, Харківської, Івано-Франківської областей та м. Києві (відповідно у межах від 4,2 до 5,7%), а найменшою - Кіровоградської, Миколаївської, Черкаської, Чернівецької та Чернігівської областей.

Проведене опитування «Дослідження стану бізнесу в Україні» (червень 2023 р.) продемонструвало в цілому позитивне ставлення бізнесу до ВПО у різних формах (рис.1).

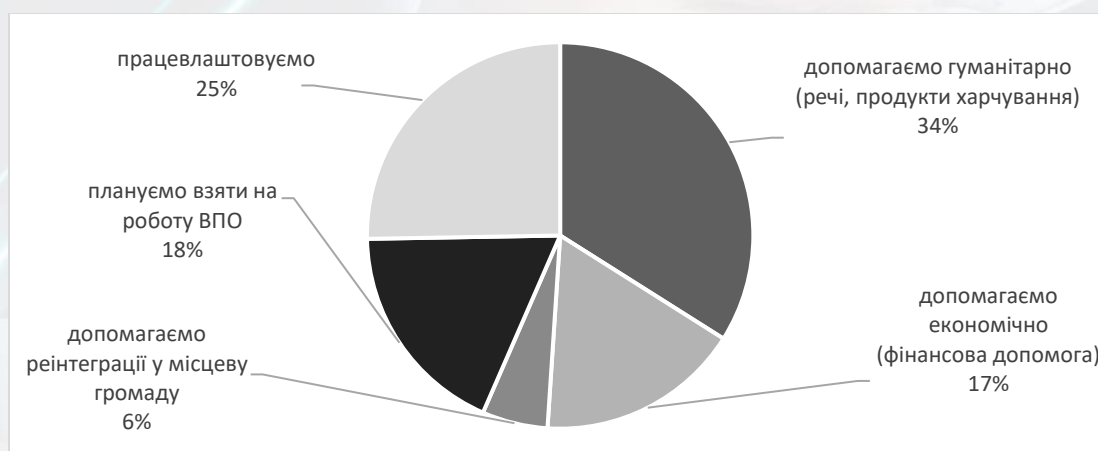

Рис. 1. Ставлення бізнесу до внутрішньо переміщених осіб в Україні (червень 2023р.), % опитаних роботодавців

Джерело: [1, с. 51]

Разом з тим, за даними Міжнародної організації з міграції, внутрішньо переміщені особи все-таки значно складніше знайти роботу порівняно з тими, хто не змінював місце свого постійного проживання – у вересні 2023 р. серед ВПО 40% тих, хто мав роботу до 24.02.2022, не мали роботи порівняно з 21% серед не ВПО [2].

За результатами опитування підприємств (лютий 2023 р.) 80% роботодавців вказують відсутність перешкод для працевлаштування представників внутрішньо переміщених осіб, причини чого зображено на рис.2.

Рис. 2. Перешкоди працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб (січень-лютий 2023 р.) на ринку праці України, % опитаних роботодавців

Джерело: [3, с. 75]

Проведений моніторинг стану внутрішньо переміщених осіб на ринку праці України дозволив визначити особливості, що у перспективних дослідженнях ставить акцент на можливостях соціальної та економічної інтеграції у середовище громад задля подальшої адаптації як уразливої категорії населення.

Список використаних джерел:

1. Дослідження стану бізнесу в Україні (12 хвиля опитування, червень 2023 р.). URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-doslidzenna-v-cervni-2023-roku>
2. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні (січень 2023 р.) / Міжнародна організація міграції. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R12_IDP_FINAL_UKR.pdf
3. Судаков М., Лісогор Л. Ринок праці України 2022–2023: стан, тенденції та перспективи / Державна служба зайнятості України, Федерація роботодавців України, Міністерство освіти і науки України, Європейський банк реконструкції та розвитку, Фонд міжнародної солідарності (Solidarity Fund PL), 2023. 167 с.

Олена Магопець,

Кандидат економічних наук, професор
Завідувач кафедри аудиту, обліку та оподаткування ЦНТУ,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м.Кропивницький, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ (Автор: *Олена Магопець*¹)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. Початок повномасштабного вторгнення росії на територію України спричинив чимало руйнувань об'єктів критичної та цивільної інфраструктури, втрату виробництв та промислових комплексів. Від початку війни не залишилося жодної галузі в країні, яка б прямо чи опосередковано не зазнала втрат від російської агресії. В таких умовах для підтримки економіки України Урядом було прийнято ряд змін до податкового законодавства, спрямованих на підтримку платників податків в умовах дії воєнного стану. Зокрема, надано пільги для платників податків, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, звільнено від відповідальності платників у разі неможливості виконання ними своїх обов'язків щодо сплати податків та зборів, діяв мораторій на податкові перевірки (крім фактичних), звільнено від оподаткування благодійну допомогу зібрану волонтерами, тощо.

Основна частина. Впроваджені зміни до податкового законодавства у 2022 р. мали позитивний ефект з точки зору підтримки бізнесу, проте звузили податкову базу. Обсяг податкових надходжень до зведеного бюджету України у 2022 р. становив 61,16 %, у 2023 р. – 52,72%, тоді як у 2021 р. цей показник мав значення 87,46%. Зведено нанівець і довоєнні здобутки фіскальної консолідації щодо скорочення державного боргу. Державний та гарантований державою борг порівняно із 2021 р. зріс з 48,9% до 78,4% у 2022 р. та до 84,4% у 2023 р. Додатковий тиск на бюджет спричиняють витрати на оборону, оскільки майже половина всіх видатків йде на фінансування військового бюджету. В таких умовах перед країною постало складне завдання: створення умов для забезпечення потреб воєнної кампанії та забезпечення життєздатності національної економіки. Задля забезпечення реалізації даного завдання наприкінці 2023 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Національну стратегію доходів України (НСДУ) до 2030 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р).

Ключові напрями реалізації НСДУ в контексті трансформації податкової політики та внесення змін до податкового законодавства полягають у наступному:

1. Реформування спрощеної системи оподаткування – передбачається повне виключення юридичних осіб із складу платників податків, які матимуть право на застосування спрощеної системи оподаткування та поступове підвищення ставки оподаткування до значення, яке буде еквівалентним розміру звичайної ставки податку на прибуток (18% від обсягу прибутку). Від фіксованого розміру податку для першої групи буде здійснено перехід на застосування податку з фактично отриманого доходу. Передбачено певні запобіжники для зменшення зловживань з боку платників податку на основі підвищення порогу реєстрації платників ПДВ.
2. Відновлення прогресивної шкали ставок податку на доходи фізичних осіб у поєднанні із наданням персональної соціальної допомоги особам із низьким рівнем доходів.
3. Раціоналізація чинних режимів інвестиційного стимулювання в межах податку на прибуток підприємств та приведення правил корпоративного оподаткування у відповідність до норм законодавства ЄС.
4. Приведення правил оподаткування податком на додану вартість у відповідність до законодавства ЄС, скасування знижених ставок та пільг, які не передбачені директивою ЄС про ПДВ.
5. Підвищення акцизів на паливо, алкогольні напої та тютюнові вироби до мінімальних ставок ЄС.
6. Розробка комплексного пакету заходів щодо оподаткування екологічним податком викидів двоокису вуглецю.
7. Реформування порядку справляння рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України, скасування усіх підвищуючих та понижуючих коефіцієнтів, які застосовуються до ставок рентної плати за користування радіочастотним ресурсом для стільникового зв'язку.
8. Реформування режиму оподаткування видобувного сектору (оподаткування рентною платою за користування надрами для видобування природного газу).
9. Удосконалення законодавства щодо оподаткування нерухомого майна на основі визначення оціночної вартості об'єкта нерухомості, яка відобразить його поточну ринкову вартість та яку можна буде використовувати в цілях оподаткування майна.
10. Розробка правил та механізму оподаткування операцій з віртуальними активами, узгоджених з правилами ЄС.

Висновки. Впровадження передбачених НСДУ заходів щодо трансформації податкової політики України в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови дозволить забезпечити стабілізацію поточного рівня податкових надходжень до бюджету, сприятиме підтримці макроекономічної та фінансової стабільності в нашій державі та зменшить потребу у зовнішньому фінансуванні.

Олег Нестор,

Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»,
м. Львів, Україна

ДОПОМОГА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ КОСОВО ПІСЛЯ ВІЙНИ

(Автор: Олег Нестор¹)

¹Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України

Вступ. Дослідження економічного аспекту війни в Косово та відновлення його після руйнувань є важливим як для поглиблення розуміння економічного та соціального впливу конфліктів на сучасний світ, так і для урахування досвіду відновлення Косово під час відбудови України після руйнувань внаслідок російсько-української війни.

Основна частина. Війна в Косово в 1998 і 1999 роках і повітряна кампанія НАТО в 1999 році спричинили величезні фізичні руйнування - житла, електричної, водопровідної, каналізаційної, транспортної та іншої інфраструктури - і ліквідували соціальну, громадську безпеку та інші державні служби. У середині 1999 року місія ООН взяла на себе управління провінцією, тоді як НАТО почала розгортати там миротворчі сили [1].

Серед післявоєнного хаосу спроби відбудувати країну почалися майже одразу після припинення бомбардувань.

Фінансова підтримка Косово Світовим банком розпочалася у 1999 році після переходу Косова під управління ООН та реалізувалась за наступною формулою: певна частка чистого доходу, який генерує Банк, надходила Косово у формі гранту. Протягом перших двох років Світовий банк виділив 60 мільйонів доларів США на наступні три напрямки:

- бюджетна підтримка;
- створення робочих місць і боротьба з бідністю, особливо після війни;

- вибіркова реконструкція інфраструктури [2].

У травні 2022 року активний кредитний портфель Світового банку становив 379,55 млн доларів США на 11 проектів у сферах енергетики, сільського господарства, водопостачання, охорони здоров'я, конкурентоспроможності, фінансів, інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), соціальної допомоги та реформи кадастру [3].

USAID було однією з перших міжнародних організацій на місці, яка допомогла у відбудові. Найширше висвітленим є приклад Косовського фонду кредитних гарантій (KCGF), заснованого USAID та Міністерством торгівлі та промисловості Косова у 2016 році. Основна мета заснування Фонду - розв'язання проблеми поганого доступу до фінансування для багатьох підприємств. Станом на березень 2022 року KCGF частково гарантував 10743 кредити на суму 529 мільйонів євро для малих і середніх підприємств [4].

Європейський Союз також відіграв важливу роль у відновленні Косово. Основною організацією, через яку надходила допомога ЄС, була Європейська Агенція з Реконструкції (EAR). Основною метою її створення була допомога у відновленні інфраструктури та комунальних послуг, необхідних для повернення до нормального життя. Загальний обсяг допомоги ЄС, якою керувала EAR, становив приблизно 3 мільярди євро.

Крім того, ЄС надавав регіону макрофінансову допомогу у вигляді підтримки платіжного балансу, а також ініціював Програми реагування на надзвичайні ситуації, які були розроблені для пом'якшення наслідків конфліктів [5].

Висновки. Після конфлікту 1998–1999 років економіка Косово поживилася завдяки зусиллям міжнародних організацій. Використання євро, яке Косово неофіційно прийняло в 2002 році і продовжило використовувати після проголошення незалежності в 2008 році, допомогло приборкати інфляцію. Однак, безробіття, корупція та бідність досі залишаються нерозв'язними проблемами.

Список використаних джерел:

1. Tarnoff, C. (2001). Kosovo: Reconstruction and Development Assistance. Congressional Research Service. The Library of Congress.
2. Kosovo: From Reconstruction to Growth. URL: http://web.worldbank.org/archive/website01352/WEB/0__CO-63.HTM
3. World Bank Regional Vice President Pledges More Support for Job-Creation and Greener Growth in Kosovo. (2022). URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/06/02/world-bank-regional-vice-president-pledges-more-support-for-job-creation-and-greener-growth-in-kosovo>

4. The Kosovo Credit Guarantee Fund (31 March 2024). Infographics. URL: <https://fondikgk.org/en/infographics/>

5. Jusufi, I. (2021). The Death of the European Agency for Reconstruction: A Peculiar Case of Termination of the Agencies of the European Union. *HKJU-CCPA*, 21(4), 675–706.

Олена Крайнік,

доцент кафедри Підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет Запорізька політехніка,
м. Запоріжжя, Україна

ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

(Автор: *Олена Крайнік*¹)

¹Національний університет Запорізька політехніка

Вступ. Тематика впливу конфліктів на інвестиційну привабливість підприємств на сьогоднішній день є надзвичайно актуальною і важливою для бізнесу та інвестиційного середовища. У світі, де геополітичні конфлікти та напруги стають все більш частими, підприємства зіштовхуються з ризиками, що можуть негативно вплинути на їхню інвестиційну привабливість. Інвестори стають обережнішими і вимагають додаткового аналізу ризиків, пов'язаних з конфліктними зонами. Конфлікти, які виникають у межах країни або за її межами, можуть призводити до економічної нестабільності, зниження рівня довіри до бізнесу та збільшення ризику інвестування. Сьогодні інвестори все більше звертають увагу на соціальну відповідальність підприємств. Участь у конфліктних ситуаціях або недостатня реакція на них можуть стати перешкодою для залучення інвестицій. За допомогою цифрових технологій інвестори та аналітики можуть швидко оцінити вплив конфліктів на підприємство, що робить цю тему ще більш актуальною для дослідження та аналізу.

Основна частина. Конфлікти в сучасному бізнес-середовищі не лише становлять значний ризик для підприємств, а й мають важливий вплив на їхню інвестиційну привабливість. Цей вплив виявляється у різних аспектах, починаючи від фінансових показників і закінчуючи репутаційними наслідками.

По-перше, конфлікти часто призводять до зниження фінансової стабільності підприємства. Нестабільна ситуація в компанії, спричинена конфліктами, може вплинути на її фінансові результати, що робить її менш привабливою для потенційних інвесторів.

По-друге, конфлікти можуть вплинути на репутацію підприємства. Негативна публічність, яку супроводжує конфліктні ситуації, може погіршити сприйняття компанії як надійного інвестиційного об'єкта.

По-третє, конфлікти часто зменшують ефективність управління підприємством, що може вплинути на його здатність досягати стратегічних цілей і, відповідно, на його інвестиційну привабливість.

З іншого боку, конфлікти можуть стати стимулом для підприємства вдосконалити свої стратегії та процеси управління, що може зробити його більш привабливим для інвесторів, які бачать потенціал вирішення конфліктних ситуацій як джерело нових можливостей та розвитку.

Вплив конфліктів на можливості підприємств залучати інвестиції та забезпечувати свій фінансовий розвиток є комплексним і потребує уважного аналізу та стратегічного підходу з боку керівництва підприємства та інвесторів.

Висновки. Конфлікти, незалежно від їхнього походження чи характеру, мають потенціал значно вплинути на сприйняття підприємства як інвестиційного об'єкта. З одного боку, конфлікти можуть стати причиною зниження довіри та збільшення ризику для інвесторів, що може відлякати від залучення необхідних фінансових ресурсів. З іншого боку, конфлікти можуть стимулювати підприємство до вдосконалення своїх стратегій та процесів управління, що робить його більш привабливим для інвесторів, які бачать потенціал у здатності підприємства ефективно вирішувати конфліктні ситуації.

Таким чином, ключовим для підприємства є вміння ефективно керувати конфліктами, а також демонстрація гнучкості та здатності адаптуватися до змінного середовища. Вирішення конфліктів не лише сприяє підтримці стабільності та розвитку підприємства, але й може стати ключовим фактором для залучення інвестицій та підвищення його інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел:

1. Сергієнко Т.І., Крайнік О.М., Теоретико-методологічні засади управління інвестиційно-інноваційною діяльністю промислових підприємств. Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави». Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2019. 314 с., С.47-48.

2. Сергієнко Т.І., Крайнік О.М., Куріс Ю.В. Цифрова трансформація системи управління промислових підприємств. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика : монографія – Львів – Торунь : Liha-Press, 2023. – 816 с., ISBN 978-966-397-319-7, С.111-172

Леся Барабаш,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

**НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
У ПОВОЄННИЙ ЧАС
(Автор: *Леся Барабаш*¹)**

¹Уманський національний університет садівництва

Тези. Критерії стійкості податкових системи у критичних умовах функціонування не визначав ніхто. Проте є досвід податкових реформ, що мали місце у країнах Європи після II Світової війни.

За наявними практиками, більшість кроків у даному напрямі були зацентровані на прибутковому податку (в Україні – податок на доходи фізичних осіб), зокрема підняті його ставок, що вимагає, в свою чергу, або низького рівня інфляції, або повної її відсутності. У протилежному ж випадку, що притаманно Україні, дієвим має стати активна прогресія ставок податку, оскільки розширення кола потенційних платників податку також є питанням доволі проблемним [1].

Варто зазначити, що в умовах України в контексті реформування податкової системи на повоєнну перспективу необхідною стане її переорієнтація на виключно соціально-економічне спрямування. При цьому в основу таких перетворень слід покласти поведінково-психологічні аспекти сприйняття оподаткування платниками податків. Саме останні здатні сприяти формуванню нової моделі поведінки платників податків з метою зменшити обсяги ухилень від оподаткування та мінімізації податкових платежів.

Відтак активізація економічної складової можлива шляхом удосконалення системи податкового регулювання в контексті коригування переліку податкових пільг з позиції їх активної дієвості.

Окремим аспектом має стати соціалізація оподаткування – в контексті зростання обсягів верств населення, що потребуватимуть соціальної підтримки. З даної позиції податкова система України має бути готова до підтримки їх підприємницьких ініціатив, зокрема, ветеранських, шляхом запровадження особливого режиму оподаткування.

На думку зарубіжних експертів, актуальними в контексті реформування податкової системи України мають стати такі напрями, як: оподаткування багатства, розширення бази оподаткування існуючих податків і платежів, введення до платників податків тіньового сектору економіки [2]. Або ж посилення фіскалізації, гнучка система податкової підтримки, збільшення податків на імпорт, дерегуляція і перерозподіл фінансових ресурсів між галузями та сферами діяльності [3]. Однак і перший, і другий варіанти мають загрозу збільшення рівня податкового навантаження та поглиблення тінізації економіки країни.

Наразі можна окреслити найочевидніші сфери, що потребують податкової підтримки у повоєнний період і на які має бути зорієнтована реформа податкової системи України:

- сприяння відновленню та стабілізації діяльності критичних і пріоритетних сфер і галузей: будівництво, логістика та транспортне забезпечення, аграрна сфера, альтернативна енергетика;
- стимулювання розвитку сектору воєнного забезпечення;
- розвиток експортної діяльності;
- формування національної податкової свідомості та податкових традицій у платників податків на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків: «сплата податків → достаток і процвітання» та «ухилення від оподаткування → покарання, занепад»;
- домінування принципу соціальної справедливості в оподаткуванні за рахунок, зокрема, повернення до прогресивної шкали ставок податку та фіксації на реальному рівні соціальних складових (неоподатковуваний мінімум, прожитковий мінімум тощо);
- створення прозорого та зрозумілого механізму податкового адміністрування на основі відкритості та доступності інформації.

Список використаних джерел:

1. Sara Torregrosa and Oriol Sabate (2019) How wartime inflation affected tax progressivity and redistribution. The Economics of the Second World War: Seventy-Five Years On. Voxeu. 27.11.2019. URL: <https://voxeu.org/debates/commentaries/how-wartime-inflation-affected-tax-progressivity-and-redistribution>

2. Inman, Phillip (2022) Ukraine needs «radical» reform to sustain war effort, warn economists. Support the Guardian. 9 Sep. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/09/ukraine-needs-radical-reform-to-sustain-war-effort-warn-economists>

3. Macroeconomic policies for wartime Ukraine. VoxEU. 12 Aug 2022. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/macroeconomic-policies-wartime-ukraine>

Вікторія Микитенко,

доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник,
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України,
м. Київ, Україна

НАПРЯМИ ЕЛІМІНУВАННЯ ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

(Автор: *Вікторія Микитенко*¹)

¹Інститут демографії та проблем якості життя НАН України

Вступ. Маємо визнати, що, наразі, ситуація в Україні, спричинена збройною агресією РФ, депопуляцією та екоцидом, призвела до руйнування національної економіки і серйозної демографічної кризи. Зазначене має вагомий від'ємний вплив на чисельність та якість економічно активного населення, соціально-економічну стійкість держави. У цих умовах визнана нагальна потреба щодо синхронного запровадження у практику управління комплексу просторових заходів за трьома площинами їх реалізації: а) соціальної природи у контексті сталого розвитку; б) механізмів медико-генетичного консультування; в) системоутворюючих важелів та регуляторів елімінування деструктивного впливу на довкілля і середовище життєдіяльності.

Основна частина. Тріаду комплексу просторових соціо-еколого-економічних заходів маємо поетапно спроектувати в межах єдиної комплексної стратегії забезпечення соціально-економічної стійкості держави, враховуючи конкретні потреби та можливості їх адаптації до реальних умов і потреб населення у взаємодії з усіма сферами економічної

діяльності. Важливо, щоб у цих процесах брав участь увесь спектр соціуму, урядові та неприбуткові організації, експерти, науковці та активні громадяни, адже суспільство громадянського рівня розвитку неминуче має розв'язувати завдання щодо необхідності системного захисту своїх ціннісних і життєзабезпечувальних основ якості життя українства. Практичне значення напрацювань щодо розробки системоутворюючих механізмів є підставою для удосконалення: а) структурно-функціональної моделі національної системи забезпечення соціально-економічної стійкості України із набуттям нею резилієнтних здатностей до сталого розвитку і господарювання; б) алгоритмів оцінювання агресивності умов довкілля і середовища життєдіяльності з розробкою нових методів оцінки якості життя та управління керованими чинниками ризику втрат; в) почерговості реалізації управлінських дій щодо зменшення бюджетного баласту та елімінування деструктивних демографічних і соціально-економічних трансформацій із усуненням нелінійності та дееволюційності розвитку національних соціо-еколого-економічних систем. Зазначене дозволить коригувати, за життєзабезпечуючою змістовністю, державотворчі процеси, безпосередньо, в ході реалізації численних загроз і викликів РФ національному варіанту стійкої державного утворення у контексті захисту національного суверенітету та суспільно-політичної цілісності України.

На фоні критичних втрат внаслідок військової агресії РФ (2022-2024 рр.), внутрішніх причин зламів і перекосів у віковій структурі населення (2000-2024 рр.), які доповнюються не менш істотними вимушеними міграційними процесами, медико-генетичними чинниками і тягарем, екоцидом та загрозливими умовами довкілля і середовища життєдіяльності – виникли катастрофічні тенденції зростання смертності серед населення з перспективою перетворення генетичного тягаря та умов довкілля та середовища у ключові потенційно-факторні детермінанти набуття Україною наднизького рівня якості життя у змістовному просторі власних «лозунгових реконструкцій» і неуспішних соціо-еколого-економічних програм забезпечення сталого розвитку. При цьому: а) соціально-економічні та демографічні інтереси суспільства в національному законодавстві сформульовано лише в загальних рисах; б) національні цінності законодавчого й нормативного оформлення не мають; в) корелянтами ігнорується саме ціннісна складова суспільного розвитку. А, висока швидкість деструктивних змін усіх чинників якості життя конкретизує нагальність наукового осмислення цього фактору за оцінками генетичного тягаря та умов довкілля і середовища життєдіяльності як вирішальної складової вітчизняного державотворчого процесу, що підтримуватиме в актуалізованому стані

проблематику відновлення як демографічного, так соціально-економічного і, взагалі, національного розвитку.

Висновки. У площині забезпечення соціально-економічної стійкості України за детермінантами елімінування генетичного тягаря та несприятливих умов довкілля і середовища життєдіяльності надактуальними завданнями стають: а) убезпечення здатності державно організованого українства зберегти населення та етнічний фундамент нації; б) відстоювання власної суспільно-політичної суб'єктності; в) реалізація кризового стратегічного цілепокладання до намічених, адекватних реальним процесам, горизонтів соціо-еколого-економічного розвитку, невпинно ідентифікуючи свої координати за часовою шкалою номограми у площинах: I) «успішних» та «не успішних» націй; II) «медико-генетичне консультування» та «елімінування депопуляції»; III) «шкідливі умови довкілля і середовища життєдіяльності» та «регенерація економіки».

Володимир Таращенко,

докторант Державного податкового університету,

кандидат економічних наук, доцент,

Державний податковий університет,

м. Ірпінь, Україна

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

(Автор: *Володимир Таращенко*¹)

¹Державний податковий університет

Вступ. Забезпечення податкової безпеки України неможливе без застосування такого інструменту як податковий контроль. Згідно законодавчо встановленого визначення податковий контроль це «...система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи» [1].

Для України проблематика податкового контролю є особливо актуальною, оскільки в умовах ведення війни необхідно забезпечувати достатню наповненість бюджету, що, як засвідчила історія податкових фінансів, без податків та їх належного контролю нарахування та сплати неможливо здійснити.

Основна частина. З огляду на складність політичного, територіального та економічного становища України, яке виникло в результаті пандемії та широкомасштабного вторгнення РФ до України, в умовах викликів, зумовлених глобалізаційними перетвореннями в світі, стратегічною метою для України має стати розробка та дієва реалізація державної регуляторної політики, спрямованої на зближення безпосередньо з Європейським союзом та одночасного підвищення податкової безпеки національної економіки.

Наразі вітчизняна система оподаткування є недосконалою, та має безліч проблем, зумовлених відсутністю досвіду проведення податкового контролю в умовах воєнного стану. До таких проблем можемо віднести постійно наростаючу потребу у збільшенні бюджету на оборону України та відповідного запровадження податків, зокрема військового збору, численні зміни в законодавстві щодо можливостей та умов проведення податкових перевірок, виникнення нових можливостей для платників податків в ухиленні від оподаткування, зниження ефективності моніторингу діяльності платників податків тощо. Актуальною проблемою залишається зниження кількості помилок при проведенні податкових перевірок та прийняття аргументованих рішень за результатами їх проведення. Окремого вдосконалення, на наш погляд, потребує сама методика проведення контрольно-перевірочних дій.

Частково дані недоліки, як передбачається, можна усунути завдяки реалізації Національної стратегії доходів, якою з метою посилення мобілізації внутрішніх доходів шляхом підвищення ефективності податкових органів передбачається:

- забезпечення інтеграції інформаційно-комунікаційних систем Державної податкової служби України з європейськими системами ПДВ, відшкодування ПДВ, моніторингу руху підакцизних товарів;
- автоматичний обмін з 2024 року податковою інформацією, в тому числі в стандартах CRS, та звітами в розрізі країн (CbC Reports) між Україною та країнами ОЕСР [2].

Загалом задекларовані Національною стратегією доходів зміни в оподаткуванні та контролі орієнтовані на виконання протягом 2024-2030 р.р., що для податкової безпеки національної економіки України в умовах воєнного стану внаслідок тривалості реформи,

орієнтованої на середньострокову перспективу задля швидкого відновлення після завершення або припинення воєнного стану, несе певні ризики. Більш актуальними, на наш погляд, мають бути заходи в оподаткуванні, спрямовані на забезпечення податкової безпеки держави в умовах затяжного воєнного стану.

Саме тому з метою більш оперативного підвищення ефективності податкового контролю та забезпечення податкової безпеки національної економіки України в умовах воєнного стану в доповнення до заходів, передбачених Національною стратегією доходів, вважаємо доцільним:

- забезпечити можливості оперативного внесення змін в законодавство у сфері оподаткування та реалізації їх норм щодо підвищення ставок існуючих податків або введення нових, зміни механізму їх стягнення тощо;
- оскільки воєнний стан є сприятливим середовищем для податкових правопорушень та корупції, потребує удосконалення методика контрольно-перевірочної роботи, зокрема вартим уваги вбачається розробка та впровадження у практику стандартів як контролю платників податків (з однієї сторони), так і стандартів аудиту, спрямованих на виявлення корупційних схем та неправомірних дій посадових осіб податкових органів (з іншої сторони).

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що податковий контроль направлений на забезпечення ефективності контрольно-перевірочної діяльності, запобігання ухиленню від оподаткування, що дозволяє досягти зростання податкових надходжень до бюджету, таким чином забезпечуючи податкову безпеку України.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 1 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-p#Text>

Богдан Александров,

аспірант,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(Автор: *Богдан Александров*¹)

¹Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Завдяки підтримці світових партнерів та проведенню реформ у податковому законодавстві вже здійснено значні кроки у фінансовій підтримці українських підприємств та підприємців. Але ці ініціативи потребують подальшого удосконалення з метою поступового відновлення національної економіки. Це можливо шляхом зміцнення та розвитку секторів малого та середнього бізнесу.

Російсько-українська війна призвели до значних втрат в економіці України, які, за даними Національного банку України, становлять 50% від загального обсягу валового внутрішнього продукту (ВВП). Якщо не враховувати збитки від руйнування, країна втрачає 50 мільярдів гривень щотижня. Це означає, що українська економіка на сьогоднішній день працює лише на половину своєї потужності. В таких умовах відбуваються трансформації у бізнес-структурі економіки, виживають і розвиваються тільки ті підприємства, що можуть швидко пристосовуватись до мінливого середовища. [1]

За розвитком воєнного конфлікту та зростанням потреб, як у країні, так і у бізнесу, було розроблено та прийнято додатковий набір нормативно-правових актів. Ці акти особливо позитивно вплинули на подальшу роботу малих та середніх підприємств, а також на можливість створення нових суб'єктів підприємництва. Найбільш важливими нормами законодавства, які сприяли розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у період воєнного стану в країні, є наступні.

- Відсутність штрафних санкцій та пені по ЄСВ на період дії правового режиму воєнного стану.
- Розширення можливостей застосування платниками податків спрощеної системи оподаткування в період воєнного стану.
- Мораторій на перевірки податкової.
- Звільнення від обов'язання фіскалізації не розрахункових операцій.

Держава також надає допомогу суб'єкту господарювання у вигляді компенсації у розмірі 6500 гривень на місяць за кожну тимчасово переміщену особу, яка знайшла роботу на цьому підприємстві. Ця підтримка надається під час воєнного стану та протягом 30 днів після його завершення з метою сприяння збільшенню зайнятості населення.

У зв'язку з початком війни, український уряд впровадив спеціальну програму кредитування для бізнесу «Доступні кредити «5-7-9%». В рамках цього програмного заходу, у період дії воєнного стану та протягом місяця після його припинення, будь-який бізнес в Україні, незалежно від обсягу щорічного доходу, може отримати кредит з нульовою відсотковою ставкою на суму до 60 мільйонів гривень, але після завершення визначеного періоду кредитна ставка стане 5%.

Як результат всіх цих значних системних змін у державному регулюванні малого та середнього бізнесу, змін у податковому кодексі, збільшенню можливостей фінансування та покращення умов фінансування, маємо позитивні показники росту вітчизняної бізнес-сфери. Навіть у важкий час, наприкінці 2023 року в Україні працюють понад 2 мільйони ФОПів, при цьому, велику кількість було зареєстровано протягом поточного року. В середньому протягом місяця реєструється близько 25 тисяч нових бізнес-компаній, а закривається близько 17 тисяч [2]. В умовах воєнного конфлікту ІТ-сектор виявився найстійкішим. Не було жодного випадку закриття українських проєктів, навпаки, сотні з них отримали додаткові інвестиції та виявили великий попит на внутрішньому та зовнішньому ринках. Незважаючи на перешкоди, 30% компаній планують зріст, а 36% планує збільшити кількість персоналу. Навіть під час повномасштабної війни в Україні спостерігається розвиток малого та середнього бізнесу. Після різкого спаду економіки у 2022 році, вже через рік бізнесова активність почала зростати і продовжує рости до теперішнього моменту 2024 року, завдяки вдалим рішенням країни у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Мельник, Т. (2023). Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*, 7(3), 07. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>.
2. Саун О.С., Щур Р.І., Мацьків В.В. (2022). Фінансові аспекти підтримки бізнес-сектору України в умовах воєнного стану URL: https://www.researchgate.net/publication/377290178_Ukrainskij_biznes_v_umovah_vijni_sucasnij_stan_problemi_ta_slahi_ih_virisenna СЕКЦІЯ №3 Наслідки конфліктів та катастроф - вплив на соціально-економічне життя

Віталій Баранов,

кандидат економічних наук., доцент,

О. Шестопал,

студентка факультету авіаційного менеджменту,

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПІСЛЯ ПРИРОДНИХ ТА ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ

(Автор: Віталій Баранов¹, О. Шестопал¹)

¹Льотна академія Національного авіаційного університету

Вступ. Катастрофи завжди були неодмінною частиною історії людства. Вони впливають на соціально-економічне життя суспільства, залишаючи тривалі наслідки, які можуть виявлятися протягом поколінь. Історично, події, такі як природні катастрофи, війни, пандемії та техногенні аварії, викликали руйнування, людські втрати та значні збитки для економіки.

Природні катастрофи, такі як землетруси, урагани, повені та пожежі, завдають найбільших збитків інфраструктурі та життєво важливим ресурсам суспільства. Один із найбільш відомих прикладів - землетрус у Японії 2011 року. Згідно з оцінками, збитки внаслідок цієї природної катастрофи становили близько 235 мільярдів доларів США, що робить його найбільшим землетрусом за всю історію Японії [3]. Більш того, велика кількість людей загинула або отримала поранення, а значна частина інфраструктури була руйнована, що призвело до серйозних соціально-економічних наслідків.

Однією з найважливіших наслідків катастроф є економічні втрати. Наприклад, катастрофа на Чорнобильській атомній електростанції в 1986 році призвела до великих втрат української економіки. За даними Урядового комітету України з питань виплати компенсацій потерпілим від аварії на Чорнобильській АЕС, загальні економічні втрати від катастрофи становили близько \$235 мільярдів [5].

Крім економічних втрат, катастрофи призводять до серйозних соціальних наслідків. Наприклад, катастрофа у Фукусімі в 2011 році відіграла роль у виникненні значного рівня психологічного стресу серед населення Японії. Згідно зі звітом Міжнародного агентства з атомної енергії (МААЕ), понад 160 тисяч осіб були евакуйовані зі своїх домів через радіаційну небезпеку. Це призвело до серйозних психологічних проблем, включаючи випадки депресії та посттравматичного стресового розладу.

Катастрофи також мають серйозний вплив на навколишнє середовище і природні ресурси. Наприклад, нафтова пляма в Мексиканській затоці в 2010 році призвела до серйозного забруднення морського середовища та втрати біорізноманіття. За даними Національної адміністрації океанічних та атмосферних досліджень (NOAA), близько 8 000 тон нафти щодня розлилось в Мексиканській затоці під час цієї катастрофи, що призвело до масштабного забруднення водних ресурсів та втрати морського життя [2].

Повені також призводять до значних збитків. Наприклад, повінь у Пакистані 2010 року призвела до загибелі понад 2000 осіб і викликала збитки вартістю близько 43 мільярдів доларів США. Це призвело до значного економічного впливу через руйнування інфраструктури та втрату сільськогосподарських угідь.

Воєнні конфлікти також мають серйозні соціально-економічні наслідки. Перша світова війна (1914-1918) і Друга світова війна (1939-1945) викликали неймовірні людські втрати та знищення. Тільки під час Другої світової війни загинуло близько 70-85 мільйонів осіб, а економічні збитки оцінюються в десятки мільярдів доларів США. Після війни багато країн стали зазнавати значних фінансових труднощів, відновлюючи свою економіку та інфраструктуру.

Пандемії також можуть мати серйозний вплив на соціально-економічне життя. Наприклад, пандемія інфекційного захворювання SARS у 2002-2003 роках призвела до значного зменшення туристичного потоку в регіоні та збитків у сумі близько 40 мільярдів доларів США. Пандемія COVID-19, яка почалася у 2019 році, також має неймовірні соціально-економічні наслідки. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), станом на кінець 2020 року, понад 81 мільйон людей захворіли на COVID-19, а понад 1,7 мільйона людей померли внаслідок цього захворювання [1]. Крім того, карантинні заходи, введені для стримування поширення вірусу, призвели до економічних збитків, таких як втрата робочих місць, закриття підприємств та зниження валового внутрішнього продукту (ВВП) у багатьох країнах.

Техногенні аварії, такі як аварія на Чорнобильській атомній електростанції у 1986 році, також мають серйозні наслідки для соціально-економічного життя. Чорнобильська катастрофа призвела до радіаційного забруднення значних територій, евакуації населення та значних збитків для сільськогосподарських угідь. Витрати на ліквідацію наслідків аварії та компенсацію за втрати оцінюються в десятки мільярдів доларів.

Висновки. Наведений матеріал розкриває важливість розуміння та вивчення наслідків конфліктів та катастроф для соціально-економічного життя. Зазначається, що ці явища можуть мати серйозний вплив на різні сфери життя суспільства, включаючи

економіку, політику, соціальну сферу та навколишнє середовище. Аналізуються різноманітні наслідки таких подій, від економічних втрат та зниження виробництва до психологічного стресу та загрози безпеці.

Для подолання наслідків конфліктів та катастроф необхідно розробляти ефективні стратегії управління кризовими ситуаціями, вживати заходів з міжнародного співробітництва та дипломатичного врегулювання конфліктів, а також забезпечувати підтримку та допомогу постраждалим.

Отже, важливим є необхідність системного підходу до розуміння та вирішення проблем, пов'язаних з наслідками конфліктів та катастроф, що є важливим аспектом для забезпечення стабільного розвитку суспільства. Наслідки катастроф можуть виявлятися протягом багатьох років, а іноді й поколінь. Однак зусилля з попередження, реагування та відновлення можуть допомогти зменшити вплив катастроф на соціально-економічне життя та підвищити стійкість суспільства до таких подій у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Апостолюк С.О. (2012). Промислова екологія. Знання.
2. Іванюта С.П. (2016). Запровадження сучасних підходів для зниження ризику природних катастроф в Україні. Стратегічні пріоритети.
3. Михайлова А.В., Чумаченко С.М. (2019). Особливості класифікації джерел небезпеки, що призводять до надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Проблеми техногенно-екологічної безпеки: освіта, наука, практика. (51-53).
4. Лисиченко Г. В. (2008). Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінка, управління. Наукова думка.
5. Чалий Д.О., Тарнавський А.Б., Сукач Р.Ю., Веселівський Р.Б. (2020). Техногенна безпека АЕС. Каменяр.

Володимир Білоцерківець,
професор, доктор економічних наук, професор
Українського державного університету науки і технологій,

Олена Завгородня,
професор, доктор економічних наук, професор
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна

КАТАСТРОФА ДЕПОПУЛЯЦІЇ В ЕПОХУ «ЧОРНОЇ СМЕРТІ»: ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

(Автори: Володимир Білоцерківець¹, Олена Завгородня¹)

¹Український державний університет науки і технологій

Вступ. Нещодавнє минуле України та всього світу позначені катастрофою пандемії COVID-19. Раптові логістичні обмеження, неможливість забезпечення транспортування продукції до одержувачів в умовах глобалізації, різкі дисбаланси між виробництвом та споживанням в конкретних територіальних локалізаціях стали тлом економічних трансформацій. Проте події кількарічної давнини зовсім не є чимось надто незвичним чи, навіть, унікальним в історії людства, але знаходять численні аналогії у його еволюційному русі.

Основна частина. Зрозуміло, що людство в своєму поступі неодноразово занурювалось у вир депопуляційних катастроф – від наслідків виверження вулкану Тоба, апокаліптичних результатів вибуху Санторину чи льодовикового періоду до епідемій прото-СНІДу, чуми, віспи чи холери. Кожний подібний природний катаклізм поставав перед людиною жахливим викликом, піддавав сумніву можливість її подальшого існування, розвитку людської цивілізації. Але остання вижила, зміцніла, стала більш потужною та менш вразливою до природних загроз. Геноми сучасної людини несуть у собі як невід’ємну складову історію боротьби і перемог з пандемією наших предків.

Проте кожна катастрофа не тотожна попередникам, вона завжди призводить до важких депопуляційних наслідків, вимагає від людства пошуку шляхів виживання, адаптації чи формування імунітету, але способи подолання катастрофи, її узвичаєння, інструментарій демпфування її негативного впливу на соціально-економічне життя чи забезпечення фізичного виживання завжди позначені неповторною специфікою. Однією з найпотужніших пандемічних катаклізмів в історичний час була епідемія чуми у XIV столітті, так звана «Чорна смерть», що вслід за Юстиніановою пошестю піддала небаченим випробуванням населення Європи.

Епідемія «Чорної смерті» мала наслідком майже раптове скорочення населення на теренах Європи на колосальні 30-50% протягом досить короткого періоду в середині XIV століття. Радикальне падіння кількості економічних суб'єктів стало одним з найбільш важливих факторів наступних трансформацій в соціально-економічних відносинах, прискорення технологічного прогресу. Проблема полягала не тільки в скороченні кількості учасників суспільного виробництва, але й у формуванні критичних дисбалансів між споживчим попитом та виробничими можливостями його задовольнити. Різке скорочення робітників, зайнятих у ремісництві та сільському виробництві, контрастувало з помірним зменшенням споживачів їх продукції, що було обумовлено специфікою поширення епідемії чорними пацюками.

Як наслідок потужних змін зазнала конфігурація кривої виробничих можливостей, посиливши одвічні диспропорції між споживанням та виробництвом до абсолютно неприйнятної величини. Приматом став пошук шляхів виходу з соціально-економічної кризи, що охопила, насамперед, країни Західної Європи. Пом'якшення гостроти виклику в атмосфері посилення соціальних конфліктів, взаємних обвинувачень у поширенні пандемії та підозр у отриманні зиску від неї окремими класами, верствами чи етнічними та конфесіональними групами вимагало креативних рішень.

Інструментарієм зняття конфліктогенності соціально-економічних трансформацій виступив технологічний прогрес, забезпечивши послаблення екстремального рівня дисбалансів між потребами та виробничими можливостями в пост пандемічному світі. Саме він сприяв формуванню зародків та подальшому поширенню нової економіки у Середньовічній Європі.

Висновки. Аналогічна проблема, але значно менш потужна за смертоносністю для сучасного людства, спостерігалась та спостерігається у сучасному глобальному світі. Широке застосування досягнень науки, прискорена цифровізація соціального та економічного життя не тільки сприяли її пом'якшенню, але й стали передумовою подальшого поступу людства, розвитку нової економіки за новими вимірами, отримання нею все нових, невідомих досі втілень.

Світлана Борисова,

Професорка кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва

Докторка економічних наук,

Олена Крук,

Доцентка кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва

Кандидатка економічних наук,

Донбаська державна машинобудівна академія,

м. Краматорськ, Україна

ФІНАНСУВАННЯ ТА ПІДТРИМКА ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ

В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(Автори: Світлана Борисова¹, Олена Крук¹)

¹Донбаська державна машинобудівна академія

Вступ. Через збройний напад агресора, введення воєнного стану, невизначеність і нестабільність ситуації в країні, вкрай ускладнилося нормальне функціонування бізнесу в Україні. Багато підприємств опинилися в складних умовах через близькість розташування до лінії фронту та територій проведення бойових дій, інші підприємства не винесли тягаря зростання витрат, зменшення замовлень, втрат контрагентів та ділових партнерів. Тому підприємствам дуже важливо отримувати фінансову допомогу та підтримку з боку держави й іноземних партнерів.

Основна частина. Вийти зі складної ситуації підприємствам, які знаходяться в зоні активних бойових дій, можна шляхом переміщення в безпечні області, допомогу на це надає держава. Дана допомога включає добірку місць, куди можна перемістити свої потужності, сприяння в перевезенні персоналу, пошуку їм житла і т. ін. Основним питанням щодо підтримки бізнесу в умовах воєнного стану є фінансування діяльності підприємств, особливо тих, які зазнали суттєвих фінансових збитків. За даними Національного інституту стратегічних досліджень [1] для розвитку бізнесу за програмою «Робота» від держави планують надати майже 211 млн. гривень грантів 47 підприємцям переробної галузі, виплатити 126 млн. гривень компенсації підприємцям, які взяли на роботу внутрішньо переміщених осіб, також близько 11 тисяч українських агропідприємств вже одержали 53,65 млрд. гривень банківських кредитів на розвиток господарств. Інвестиційним сервісом FinStream [2] відмічається, що інтенсивно відбувається фінансування бізнесу через гранти, за допомогою яких в Україні було реалізовано понад 7000 бізнес-проектів для малого та середнього бізнесу.

Умови воєнного стану створюють складність для залучення фінансування підприємствами через збільшене ризиковане середовище та нестабільність на ринках. Проте, існують кілька можливих механізмів, які підприємства можуть використовувати для залучення фінансування навіть у цих умовах. По-перше, підприємства можуть звертатися до державних програм підтримки або стимулювання економіки, які можуть бути введені у час війни для забезпечення фінансової стабільності та сприяння відновленню підприємств. По-друге, не зважаючи на воєнні дії, залучення фінансування від міжнародних фінансових інституцій залишається доступним для українських підприємств, тому, якщо програми фінансування від міжнародних організацій є доступними в конкретному регіоні, це реальний шанс для національних суб'єктів підприємницької діяльності отримати кошти для продовження бізнесу. Кредитний процес є доволі складним та нешвидким, але якщо підприємства зможуть довести ефективність та прибутковість проєкту, продемонструвати, що вони здатні забезпечити стабільність своїм потенційним партнерам, то вони мають шанс на успішне фінансування. По-третє, підприємства можуть звертатися до альтернативних джерел фінансування, таких як інвестиційні, венчурні фонди або приватні інвестори, які можуть бути більш схильні до ризику в обмін на високий потенціал прибутку. Якщо з боку уряду буде підтримка для іноземних інвесторів (податкові пільги, гарантії на інвестиції), то це може значно збільшити привабливість країни для іноземних інвестицій. Окремо слід зазначити пропозицію від спеціалістів, щодо залучення фінансування для великих проєктів, – синдиковане фінансування та розміщення облігацій на внутрішньому ринку [3]. Ці механізми є дієвими для отримання фінансування проєктів, для яких неможливо залучати фінансування з-за кордону.

Висновки. Попри повномасштабну війну, бізнес в Україні продовжує розвиватися, відкриваються нові суб'єкти малого та середнього бізнесу, повертаються до роботи й більш великі підприємства. При активному сприянні держави, послабленню тиску, новим інвестиціям та грантам в економіці країни є реальний шанс на майбутнє, адже саме бізнес тримає національну економіку і працює на її відновлення.

Список використаних джерел:

1. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Вересень 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-veresen>
2. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analytyka/>

3. Поврезнюк В. Де взяти гроші на розвиток бізнесу в Україні під час війни?

URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2024/03/19/711357/>

Петро Боровик,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру

Уманського національного університету садівництва,

м. Умань, Україна,

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ГЕОДЕЗИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

(Автори: *Петро Боровик¹, Юрій Кисельов¹, Михайло Шемякін¹*)

¹Уманський національний університет садівництва

Вступ. Після Перемоги над рашистськими ордами настане час великої відбудови України. Поряд з цим, відбудова міст, населених пунктів, підприємств та інфраструктурних об'єктів просто неможлива без виконання, як перед проведенням будівельних робіт, так і під час їх виконання, геодезичних знімань різних видів. Тому, для України гостроактуальним є завдання поліпшення державної, в тому числі, податкової підтримки геодезичної діяльності. Однією із форм такої підтримки є пільговий режим оподаткування суб'єктів малого геодезичного бізнесу.

Основна частина. З метою забезпечення високого рівня ефективності фіскальних важелів для геодезичних підприємницьких структур, необхідно щоб їх податковий механізм виконував як фіскальні завдання, так і не підривав інтереси самих суб'єктів, формуючи при цьому стимули для їх ефективного функціонування і подальшого розвитку. Варто зазначити, що попередні дослідження стосовно проблематики оподаткування малого підприємництва переконливо продемонстрували, що оптимізація податкових механізмів у зазначеній сфері повинна здійснюватися шляхом часткового полегшення їх податкового навантаження; полегшення системи податкового обліку та звітності; оптимізації переліку пільг та обмежень стосовно переходу на спрощені податкові режими. Поряд з цим, невід'ємною складовою таких заходів є посилення рівня податкового контролю за діяльністю суб'єктів малого, в тому числі геодезичного, бізнесу (Боровик та ін., 2015, с. 18-19).

Зокрема, до конкретних заходів, які на практиці дозволять ефективно виконати перелічені завдання, на переконання авторів цього дослідження, необхідно віднести:

- податкові канікули на протязі перших 5 років діяльності для суб'єктів малого геодезичного підприємництва;
- ануляція норми Податкового кодексу України, якою передбачено обов'язковість застосування для суб'єктів малого геодезичного підприємництва реєстраторів розрахункових операцій у разі розрахунків замовників із ними в готівковій формі, або ж з використанням платіжних карток;
- включення до податків, які не сплачують суб'єкти малого геодезичного підприємництва, що є платниками єдиного податку, військового збору та єдиного внеску на соціально-пенсійне страхування;
- відміна обов'язкового виписування суб'єктами малого геодезичного підприємництва, що є платниками податку на додану вартість, податкових накладних у разі надання ними геодезичних послуг, дозволивши при цьому їм використовувати з метою нарахування зазначеного податку акти на виконання геодезичних робіт та інші первинні документи, відмінивши при цьому норму законодавства щодо обов'язковості подання до податкових органів електронних копій таких податкових накладних.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що оптимізація податкових механізмів для суб'єктів малого геодезичного підприємництва повинна передбачати полегшення їх податкового навантаження; полегшення їх системи податкового обліку та звітності; оптимізації переліку пільг та обмежень стосовно переходу на спрощені податкові режими.

Список використаних джерел:

1. Боровик, П., Колотуха, С. та Бечко, В. (2015). Проблеми адміністрування та напрями вдосконалення механізму справляння єдиного податку в Україні. Бухгалтерський облік і аудит, 2-3, 14-19.

Іван Кицишин,
магістр менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ

(Автор: *Іван Кицишин*¹)

¹Вінницький національний технічний університет

Вступ. У світі управління IT-проєктами залишатися попереду означає впроваджувати та використовувати інновації. Штучний інтелект (AI) – інструмент, покликаний революціонізувати цю сферу, так як це не просто новий пакет програмного забезпечення чи методологія – це генеративний штучний інтелект (Generative AI).

В епоху, коли технології безперервно змінюють професійний ландшафт, керівники IT-проєктів знаходяться в авангарді адаптації. Поява таких інструментів генеративного штучного інтелекту, як ChatGPT, обіцяє не лише зміну інструментів, але й суттєву трансформацію мислення.

Для керівників проєктів готових впливати і формувати майбутнє, занурення в можливість цієї парадигми штучного інтелекту не просто корисно, але є необхідно важливою так як штучний інтелект може допомогти із покращенням процесів управління, процесу прийняття рішень та впровадження інновації в організаціях.

Основна частина. Генеративний штучний інтелект, може служити цінним помічником офісу управління проєктами організації (РМО) завдяки своїй здатності генерувати вміст, відповідати на запити та пропонувати інформацію на основі величезних джерел даних. Він може швидко надавати огляди методологій, створювати шаблони, пропонувати найкращі практики та відповідати на запитання, пов'язані з управлінням проєктами. Такі можливості підвищують ефективність, пропонують можливості постійного навчання та гарантують, що керівники проєктів отримують своєчасну та відповідну інформацію.

Розглянемо нижче шляхи використання Generative AI та переваги доступні за допомогою його використання.

- Документація:
- Шаблони: Розмовний штучний інтелект/велика мовна модель (Conversational AI/LLM) може надавати шаблони для різних документів, будь то статут проєкту, план

комунікації, журнал реєстру ризиків, ретроспективи ітерацій або план управління проектом.

- Роз'яснення документів: Conversational AI/LLM може допомогти зрозуміти проектну документацію чи термінологію.

- База знань:

- Репозиторій знань: Conversational AI/LLM може підтримувати та надавати інформацію про різні методології управління проектами, зокрема такі як SAFe, Agile, Scrum, Kanban, PMP, PRINCE2 тощо.

- Обмін знаннями: ChatGPT може сприяти розробці та поширенню інформації всередині організації, надаючи можливість обміну, організації та пошуку знань, а також пропонуючи нові способи генерації нових ідей. Висновки також свідчать на користь висновків вчених з управління знаннями, згідно з якими ефективно управління знаннями може бути досягнуто за допомогою процесів, які полегшують організаціям отримання, створення та передачу знань своїм працівникам.

- Показники ефективності та звітність:

- Пояснення показників ефективності: Conversational AI/LLM може пояснити важливість різних показників ефективності, допомагаючи командам зрозуміти вплив та наслідки.

- Генерація звітів: завдяки потенційній інтеграції Conversational AI/LLM може допомогти у створенні звітів або пропонувати, які дані включити.

- Зворотній зв'язок і постійне вдосконалення:

- Ретроспективи: Conversational AI/LLM може направляти команди через ретроспективні процеси, пропонуючи запитання, які можна поставити, або методи збору відгуків.

- Удосконалення процесів: Conversational AI/LLM може запропонувати способи вдосконалення проектних процесів на основі поточних галузевих стандартів або тенденцій.

- Доступність:

Однією з найбільших переваг є доступність 24/7. Незалежно від того, чи команда працює у різних часових поясах чи використовує різні графіки роботи, Conversational AI/LLM завжди готовий допомогти, що робить його цінним активом для розподілених команд. Для прикладу ChatGPT можна інтегрувати з існуючими каналами зв'язку, такими як чат-боти або програми обміну повідомленнями, і може реагувати на введення природною мовою, що робить його доступнішим і простішим у використанні.

Висновки. Generative AI – це не просто тренд; це майбутнє управління проектами, яке поєднує людський досвід та інновації на основі штучного інтелекту. На стратегічному рівні генеративний штучний інтелект може допомогти зі збором і аналізом даних, полегшити організацію робочого часу, планування завдань і нагадування про важливі завдання. Для далекоглядних керівників проєктів – це захоплююча подорож, яка обіцяє глибші знання, підвищення ефективності та трансформаційні рішення.

Світлана Власюк,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

(Автори: Світлана Власюк¹, Сергій Полішвайко¹, Артур Гуртовенко¹)

¹Уманський національний університет садівництва

Вступ. Банківське кредитування виступає як інструмент подолання фінансово-економічної кризи в Україні та забезпечують стратегічний розвиток сільськогосподарського виробництва. Саме пошук проблемних питань функціонування кредитування та обґрунтування напрямів вдосконалення сприяють створенню передумов для значного розвитку.

Кредитний ринок як система, що складається із низки різних кредитних установ, їх клієнтів та сукупності взаємин, виступає надалі незв'язаним об'єктом дослідження та вимагає реалізації певних заходів необхідних для його стратегічного розвитку. Особливістю, в окресленому процесі є інфраструктура як незмінний і необхідний інструмент розвитку будь-якої фінансової системи. Функцію інфраструктури важко недооцінити у функціонуванні кредитного ринку, оскільки саме вона формує базис подальшого розвитку та визначається його потенціал до продукування позитивних ефектів у національній економіці.

Основна частина. Банківські кредити відіграють провідну роль в процесах фінансування соціально-економічного розвитку, покриваючи тимчасову потребу суб'єктів господарювання у додаткових фінансових ресурсах за рахунок тимчасового їх надлишку

в інших суб'єктів. Стимулювання кредитування реального сектору економіки сприяє збільшенню обсягів ВВП, що, в свою чергу, впливає на підвищення добробуту населення.

Після глибокого падіння функціонування реального сектору поступово відновлюють операційну діяльність, адаптуючись до роботи в умовах війни та невизначеності. Головні перепони для поживлення їх роботи – проблеми з логістикою та втрати ринків збуту. Кредитний попит залишається низьким, а стандарти кредитування посилилися. За таких умов рушієм кредитування є державні програми підтримки, які уряду варто фінансувати й надалі. Банки неохоче визнають очікувані кредитні збитки, що можуть бути дуже значними. Знизити негативний вплив кризи на кредитний портфель можуть своєчасні реструктуризації [1].

Процентна ставка для сільськогосподарських корпорацій є більшою за середньо-ринкову по всіх галузях економіки. Така ситуація пояснюється великою кількістю ризиків, які несуть підприємства аграрної сфери у своїй діяльності, адже погодні умови чи стихійні лиха – спрогнозувати неможливо. Ще, суттєвий вплив на високі ставки кредитування править відсутність культури страхування сільськогосподарських ризиків.

Напад росії на Україну став потрясінням для бізнесу. Опитування НБУ свідчать про те, що станом на середину березня 2022 року більше половини підприємств не працювали або скоротили виробництво більш як удвічі. Після деокупації північних областей України та локалізації бойових дій на сході та півдні економіка потроху адаптує діяльність до нових викликів. Наприкінці травня частка підприємств, які повністю зупинили діяльність, становила 14%, а які скоротили виробництво більш ніж на половину – 22%. На довоєнному рівні працює майже чверть компаній, які переважно розташовані на заході України. Згідно з опитуваннями підприємств завантаженість виробництва скоротилася на 40% порівняно з довоєнним рівнем [2].

В умовах широкомасштабної війни будь-яке кредитування є ризикованим. І ми бачимо, як частина банків призупинила діяльність або повністю зосередилась на обслуговуванні виключно внутрішніх клієнтів. Пандемія та карантинні обмеження, війна посприяли тому, що українці почали активніше переходити на безготівкові платежі та частіше користуватися послугами електронної комерції.

Висновки. На сьогодні однією з головних причини низької економічної активності є проблеми з логістикою та втрати ринків збуту. Внутрішній попит суттєво скоротився та залишатиметься пригніченим через зниження реальних доходів населення. Доступ до зовнішніх ринків збуту обмежено. Очевидно, що для відновлення аграрного виробництва необхідне відведення російських військ з території України та значні інвестиції для

стратегічного розвитку. Уряд та МФО вже зараз мають впроваджувати механізми компенсації для компаній, що найбільше постраждали від війни, особливо капіталомістких. Без сильних стимулів та додаткових гарантій безпеки інвестиції навряд чи відновляться навіть у найближчі кілька років.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність. НБУ червень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4
2. Офіційний портал Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Світлана Власюк,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(Автори: *Світлана Власюк¹, Михайло Тиховський¹*)

¹Уманський національний університет садівництва

Вступ. Від початку повномасштабного вторгнення росії роздрібний кредитний портфель скорочується. Нині, попит позичальників на незабезпечені кредити, що на пряму залежить від споживчого попиту населення, значно зменшився. Зниження попиту в банківській системі – це не один із чинників скорочення кредитного портфеля. Банківські установи вмить відреагували на значні ризики та посилили вимоги схвалення рішень щодо незабезпечених позик. З перших днів бойових дій на території України фінансові установи обмежили ліміти кредитних карток. Рівень кредитного ризику корпоративних позичальників оцінюється як високий через різке зростання очікуваних кредитних збитків. Також банки самі значно погіршили власні прогнози якості корпоративного кредитного портфеля.

Основна частина. В березні 2022 року на рівні держави було розпочато програму портфельних гарантій підтримки посівної кампанії. Держава взяла на себе роль гаранта

за кредитами. Аграріям було запропоновано програму, за якою до 80% від суми виданого кредиту забезпечується банком через державні портфельні гарантії, а на 20% кредит забезпечує сам фермер, який передає в заставу зерно, цінності, товари, рухоме майно, обладнання тощо. Ощадбанк взяв на себе функцію бути провайдером цієї програми, ставши другим банком за обсягом кредитування агросектора за програмою державних портфельних гарантій, підставили плече нашим фермерам і надавши їм можливість профінансувати посівну. Тож держава визначила ключові напрями розвитку державного сегмента банківського сектора. І першим напрямом державної підтримки стали саме агропідприємства, адже сільське господарство минулого року формувало 20% ВВП країни і забезпечило до 40% надходжень від експорту товарів. Отже, аграрна сфера – одна з пріоритетних структур бізнесу, що є основою економіки держави [1].

Банківська система, як і весь фінансово-кредитний ринок України раніше не була в умовах широкомасштабної війни і не має досвіду прогнозування ризиків такого кредитування. Саме тому, прорахувати стабільність проведення бізнесу, як в зоні бойових дій, так і загалом на території України, оскільки, коли йдеться про кредитування під заставу, неможливо передбачити, чи не буде заставне майно знищене черговим «прильотом».

Тому процес кредитування бізнес структур наразі є досить вагомим, оскільки впливає на виживання самої країни як такої. Так, відсутність фінансування аграріїв призведе до браку коштів на посівну, що в свою чергу вплине на заборгованість з оплати праці та сплати податків, відсутність можливості товаровиробництва, переробки тощо. Кредити зараз – це не про банківські ризики. І велику роль тут зіграла держава, яка фактично запропонувала забрати на себе ризики фінансових установ.

Висновки. Отже, сільське господарство відіграє ключову роль в економічному розвитку країни. Однак, погано орієнтоване на ринок і майже не інтегроване у грошову економіку. Товаровиробники працюють у складному фінансовому середовищі, яке постійно змінюється. В умовах воєнного стану для аграріїв неможливо отримати доступ до адекватних фінансових послуг та інструментів, таких як кредити, специфічні для певних ланцюжків створення вартості. Така ситуація обмежує інвестиції у сільськогосподарське виробництво, переробку та маркетинг.

Список використаних джерел:

1. Буткова-Вітвіцька Н. Кредити зараз – це не про банківські ризики. Це питання виживання країни. Ощадбанк. URL: <https://www.oschadbank.ua/news/krediti-zaraz-ce-ne-pro-bankivski-riziki-ce-pitanna-vizivanna-kraini-natalia-butkova-vitvicka-osadbank>

Світлана Власюк,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СТРУКТУР

(Автори: *Світлана Власюк¹, Ясінський Олег¹*)

¹Уманський національний університет садівництва

Вступ. У величезній бізнес-екосистемі фінансові ризики відіграють вирішальну роль. Такі загрози, як ринкові коливання, нестабільні обмінні курси та проблеми, пов'язані з ліквідністю або дебіторською заборгованістю компанії, можуть підірвати економічну стабільність.

Управління фінансовими ризиками є вирішальним аспектом для будь-якого бізнесу, незалежно від його розміру, специфіки чи галузі. Небезпеки проявляються в різних формах, таких як непередбачувані зміни на грошовому ринку та іноземних валютах. Їхній вплив може бути серйозним, іноді загрожуючи самій стабільності бізнесу.

Основна частина. Хоча кожна галузь має певні особливості, більшість ризиків можуть мати численні наслідки, якщо ними не керувати належним чином і поставити під загрозу стабільність бізнесу:

- ризик процентної ставки: виникає внаслідок коливань процентних ставок на фінансовому ринку, в т.ч. зростання ставок може призвести до збільшення вартості позик, тим самим зменшивши норму прибутку;
- валютний ризик: пов'язаний із коливаннями обмінних курсів між валютами, може вплинути на компанії, які працюють на міжнародних ринках, впливаючи на вартість угод та активів, а також на витрати виробництва та реалізаційні ціни за кордон, таким чином впливаючи на конкурентоспроможність і прибутковість компанії;
- кредитний ризик: постає, коли клієнт і діловий партнер не виконують свої зобов'язання перед компанією згідно договору, що призводить до збитків;
- ризик ліквідності: виникає, коли компанія не має достатньої ліквідності для виконання своїх зобов'язань, що може вплинути на її здатність нормально працювати;
- операційний ризик: включає ризики, пов'язані з внутрішніми процесами, технологічними збоями, несправності програмного забезпечення, стихійними лихами тощо, тобто може порушити діяльність і спричинити збитки компанії;

- ринковий ризик: коливання цін на фінансові активи, такі як акції, облігації, сировина, матеріали, які можуть вплинути на вартість інвестицій компанії;
- інвестиційний ризик: стосується інвестиційних рішень, які можуть не принести очікуваного прибутку, що призведе до збитків;
- ризик капіталу: виникає через недостатність фінансових джерел підтримки діяльності компанії або для виконання значних фінансових зобов'язань та ін.

Даний перелік фінансових ризиків не є вичерпним (зовнішні, геополітичні ризики тощо). Небезпека може виникнути в будь-який момент і вплинути на загальний фінансовий стан бізнесу. Для бізнес-лідерів вкрай важливо визначити їх, оцінити та запровадити відповідні стратегії управління, щоб мінімізувати їхній шкідливий вплив у довгостроковій перспективі.

Бізнес-компанії повинні мати надійні процеси та інструменти аналітики. Управління операційним ризиком окреслює передбачення можливих проблем, пов'язаних із внутрішніми процесами, ланцюгами поставок і щоденними операціями шляхом виявлення точки вразливості та розробити плани дій у надзвичайних ситуаціях у разі збою.

Триетапна методологія для проактивного усунення ризиків включає: виявлення, оцінку та управління операційними та галузевими ризиками, які займають чільне місце у забезпеченні фінансового здоров'я бізнес-компанії. Так:

- ідентифікація ризиків: є першим кроком визначення небезпеки, вимагає ретельної оцінки всіх аспектів бізнесу та всіх ризиків. Залучення різних зацікавлених сторін, таких як співробітники, менеджери та експерти галузі, може допомогти зібрати різноманітні точки зору на основі досвіду роботи на місці. Інструменти аналізу даних і методи моделювання також можна використовувати для виявлення закономірностей і тенденцій, які можуть вказувати на нові ризики;
- оцінка та аналіз ризиків: коли ризики визначено, важливо оцінити їх з точки зору ймовірності виникнення та фінансового впливу: пріоритетність ризиків на основі їх потенційної серйозності та позиції компанії; провести кількісний і якісний аналіз, щоб призначити чисельні значення ризикам, і оцінити їх потенційний внесок до збитків, що дає змогу передбачити наслідки для діяльності та загальних фінансових показників компанії;
- управління та моніторинг ризиків: після оцінки, важливо запровадити заходи для управління цими ризиками та небезпеками, що включає: впровадження заходів внутрішнього контролю, диверсифікацію джерел постачання, створення планів безперервності бізнесу та прийняття стратегій хеджування. Крім того, безперервний моніторинг ключових показників ефективності та сигнали раннього попередження можуть

допомогти виявити ризики до того, як вони стануть критичними. Моніторинг важливий для того, щоб мати безперервний процес, що розвивається, завжди адаптований до потреб і поточних справ компанії.

Висновки. Отже, під час будь-якої кризи проактивні дії, такі як перегляд фінансових планів, скорочення несуттєвих витрат і прозоре спілкування з зацікавленими сторонами, є основоположними для підтримки цілісності бізнесу та підвищення стійкості. Беручи до уваги ці різні фінансові ризики та впроваджуючи профілактичні заходи для управління ними, компанії можуть зміцнити свою фінансову стійкість, оптимізувати свою ефективність і скористатися новими можливостями для зростання. Розумне управління фінансовими ризиками допомагає забезпечити міцне фінансове здоров'я, забезпечуючи міцну основу для процвітаючого майбутнього.

Ольга В'юник,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

(Автор: Ольга В'юник¹)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Сучасний стан економіки України характеризується кризовими ознаками, що зумовлені тривалим періодом фінансово-економічної і соціально-демографічної кризи в державі та особливо загострюються в умовах воєнного стану. Деструктивні наслідки та втрати, спричинені військовою агресією (для громадян та їх майна, підприємств та інфраструктури, екології і довкілля тощо), актуалізують питання пошуку шляхів відновлення вітчизняної економіки.

В контексті такого відновлення важливим є врахування пріоритетів сталого розвитку, застосовуючи комплексний підхід щодо поліпшення економічних, соціальних та екологічних аспектів життя суспільства. Економічний напрям має базуватися на створенні умов для відновлення життєдіяльності господарюючих суб'єктів, у тому числі релокованих, запровадженні стимулів для розвитку інноваційної підприємницької діяльності та зростання ролі малого і середнього бізнесу.

Відновлення економічної активності має базуватися на застосуванні новітніх практик, інструментів і підходів, наприклад, принципів smart-економіки, що власне, співставні із пріоритетами сталого розвитку, оскільки така економіка заснована на широкій імplementації знань та інновацій в усіх сферах, пріоритетній ролі інформації та цифрових технологій, соціальному захисті громадян та охороні довкілля.

Цифровізація економіки і життя суспільства є безальтернативним шляхом розвитку у сучасних умовах, дозволяючи здобути конкурентні переваги та забезпечувати стійкість суб'єктів господарювання в умовах нестабільності й непередбачуваності оточення. При цьому, на сьогодні цифровізація вже не обмежується лише поширенням новітніх цифрових інструментів, подоланням цифрового розриву у можливостях і навичках людей, застосуванням сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Стрімко розвиваються і постійно імplementуються в різних сферах технології штучного інтелекту, засоби машинного навчання, суттєво розширюється потенціал застосування засобів аналітичної обробки великих масивів даних.

Соціальний напрям має на меті формування повністю інклюзивного середовища, яке враховувало б потреби різних категорій осіб, зокрема, постраждалих унаслідок військової агресії (ветеранів, внутрішньо переміщених осіб тощо), формування механізмів повернення на територію України громадян, що вимушено виїхали за її межі. Їх повернення неможливо забезпечити виключно із застосуванням заходів примусу і покарань, важливим є створення гідних умов для життя і праці, включаючи конкурентний рівень оплати праці, розбудову інфраструктури та дотримання заходів безпеки.

Екологічний напрям пов'язаний із потребами розмінування значних площ території України, подолання негативних наслідків для водних ресурсів, флори, фауни тощо, запровадження енергоефективного та ресурсоощадливого підходу до виробничої діяльності, надаючи пріоритети розвитку «зеленої» економіки, впровадженню принципів циркулярної економіки та ін.

Варто зауважити, що наведені пріоритетні заходи тісно пов'язані між собою, тому часто стосуються одночасно як економічного, так і соціального та екологічного напрямів. Їх використання у кінцевому підсумку має сприяти відновленню промислового потенціалу та потужної аграрної сфери, трансформації сфери послуг, раціональному плануванню територій та їх розвитку на засадах smart-підходу, оптимізації інфраструктури, нарощуванню конкурентних переваг із застосуванням новітніх досягнень цифровізації, збереженню та примноженню людського потенціалу, формуванню збалансованого ринку

праці, побудові комфортного соціального середовища, мінімізації негативного впливу на довкілля.

Дар'я Андрюніна,

Начальник відділу трудової міграції Департаменту праці та зайнятості населення
Міністерства економіки України, аспірантка третього року навчання
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ: ВПЛИВ НА РИНОК ПРАЦІ

(Автор: Дар'я Андрюніна¹)

¹Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Вступ. Від початку повномасштабного вторгнення Україна зіткнулася з безпрецедентною міграційною кризою. Станом на 14 березня 2024 року, за даними УВКБ ООН (Агентства ООН у справах біженців), у світі налічувалося 6 486 000 вимушених мігрантів з України, з яких 5 982 900 були зафіксовані в Європі. Водночас, за даними Євростату, станом на 31 січня 2024 року в країнах-членах ЄС налічувалося близько 4,3 мільйона бенефіціарів тимчасового захисту з числа громадян України. Не менш катастрофічними є обсяги внутрішньої міграції. За даними МОМ (Міжнародної організації з міграції), станом на 29 лютого 2024 року в Україні зареєстровано 3 413 47 внутрішньо переміщених осіб. Проблема міграційної кризи в Україні, спричиненої повномасштабним вторгненням, має серйозні наслідки для ринку праці, які слід враховувати та брати до уваги для подальшої стратегії управління.

Основна частина. До початку повномасштабної війни український ринок праці, хоча і стикався зі структурними проблемами, характеризувався певними позитивними тенденціями. Економіка країни демонструвала певне зростання. Середня заробітна плата в країні поступово зростала. Рівень безробіття був помірно низьким і, за даними Державного центру зайнятості, становив близько 10% на кінець 2021 року. Однак слід зазначити, що цей показник може бути недостатньо репрезентативним через певні методологічні особливості його вимірювання. Водночас економіка України перебувала у значній залежності від демографічної ситуації, яка також впливала на ринок праці, а саме:

скорочення чисельності населення через природні та міграційні чинники, а також невідповідність між попитом та пропозицією на ринку праці.

Повномасштабне вторгнення та пов'язана з ним міграційна криза поглибили структурні проблеми через масові переміщення населення як всередині країни, так і за кордон, ускладнення для бізнесу через постійні обстріли, економічну нестабільність та зміни у виробничому секторі. На цьому тлі важливо розширити існуючі та розробити нові програми підтримки зайнятості для всіх категорій населення, що дозволить швидше адаптуватися до нових умов. Для забезпечення стійкості економіки в умовах повномасштабної війни важливо підтримувати розвиток малого та середнього бізнесу, який є основою для створення нових робочих місць. Не менш важливим є надання можливості працівникам підвищувати свою кваліфікацію, що дозволить їм адаптуватися до змін на ринку праці та знайти нові можливості для працевлаштування. Особливу увагу слід приділяти сприянню зайнятості жінок, молоді та людей з інвалідністю. Ці стратегії допоможуть зменшити негативний вплив міграційної кризи на ринок праці та сприятимуть відновленню стабільності та економічному розвитку.

Висновки. Повномасштабне вторгнення та міграційна криза значно поглибили структурні проблеми ринку праці. Для забезпечення стійкості економіки в умовах війни важливо розробляти програми підтримки зайнятості, сприяти розвитку малого та середнього підприємництва, підвищувати кваліфікацію працівників, сприяти працевлаштуванню вразливих груп населення, розробляти комплексні підходи та ефективні стратегії управління для подальшого відновлення та розвитку української економіки.

Катерина Клименко,

кандидат економічних наук

завідувач відділу бюджетної системи та фінансів
інституційних секторів економіки НДФІ ДННУ,

Державна навчально-наукова установа "Академія фінансового управління"

м. Київ, Україна

КРОКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇНИ ЧЕРЕЗ УКРАЇНСЬКИЙ ФОНД В УМОВАХ ПАСІОНАРНОСТІ ТА ДИСБАЛАНСУ

(Автори: Катерина Клименко¹, Наталія Ухналь¹)

Вступ. Підтримка Європейським Союзом Українського фонду є важливим кроком вперед у зміцненні економічних та політичних зв'язків між Україною та ЄС. У цій роботі розглядається важливість таких рішень, з'ясовуються їхні стратегічні наслідки для стабілізації регіону в умовах складної геополітичної динаміки. Аналіз підкреслює імперативність своєчасної імплементації та дотримання порядку денного реформ, що формують економічну траєкторію України та її перспективи європейської інтеграції.

Результати. Заснування Українського фонду втілює зобов'язання ЄС підтримувати зусилля України з відновлення, реконструкції та модернізації, наближаючи її до членства в ЄС. Нещодавні дипломатичні кроки, включаючи ухвалення часткового мандату та одностайну згоду між главами держав ЄС, підкреслюють рішучу підтримку прагнень України. Затвердження значного бюджету на загальну суму 50 мільярдів євро на період 2024-2027 років підтверджує непохитну підтримку ЄС на шляху економічного розвитку України.

Багатогранний підхід Інструменту охоплює як пряме бюджетне фінансування, так і гранти, що відповідають різноманітним потребам розвитку. Зокрема, угода про перехідне фінансування підкреслює підтримку ЄС, пропонуючи сприятливі умови, спрямовані на сприяння економічній стабільності та зростанню України.

Уряд України розробить комплексний план, в якому буде викладено його бачення відновлення та модернізації країни, а також реформ, які він здійснить для вступу до ЄС. Якщо умови цього плану будуть виконані, ЄС надасть Україні понад 38 мільярдів євро фінансової підтримки з 2024 по 2027 рік у вигляді кредитів (до 33 мільярдів євро) та грантів. Крім того, в рамках Фонду буде створено спеціальну структуру для збільшення інвестицій у відновлення та реконструкцію України на загальну суму 7 млрд євро. Цей механізм дозволить інвесторам скористатися бюджетними гарантіями ЄС та поєднанням грантів і кредитів від державних і приватних установ, що зробить інвестиції в Україну більш привабливими. Крім того, Фонд запровадить нові заходи, які допоможуть Україні привести законодавство у відповідність до законодавства ЄС та провести необхідні реформи на шляху до вступу в ЄС. Технічна допомога надаватиметься органам влади на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також організаціям громадянського суспільства.

Програма для України охоплює понад 150 кварталних показників ефективності, узгоджених із 69 запропонованими реформами, а також 16 інвестиційних показників. Досягнення цих показників вимагає постійних зусиль, спрямованих на розвиток

інфраструктури, розмінування, підвищення енергоефективності, підтримку малих і середніх підприємств та покращення доступу до освіти [1; 2].

Виділення безумовного фінансування підкреслює довіру ЄС до порядку денного реформ в Україні, стимулюючи стійкий прогрес у досягненні заздалегідь визначених показників. Крім того, положення про технічну та адміністративну підтримку підкреслюють відданість ЄС зміцненню інституційної спроможності та забезпеченню ефективної імплементації.

Висновок. Підтримка Програми ЄС для України є трансформаційним кроком на шляху до зміцнення економічної стійкості та політичної стабільності в регіоні. Це дослідження висвітлює стратегічні імперативи, виклики, пов'язані з реалізацією, та ширші наслідки цієї спільної діяльності, підкреслюючи її значення у формуванні майбутньої траєкторії відносин між Україною та ЄС.

Список використаних джерел:

1. Рада Європи. (2023). Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про створення Фонду для України COM/2023/338 final. Отримано з <https://eur-lex.europa.eu/>
2. Міністерство економіки України. (2024). Український фонд. Програма фінансової підтримки України Європейським Союзом. Отримано з <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

Володимир Гайдуков,

аспірант першого року навчання за спеціальністю 073 «Менеджмент»
кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності.

Ілона Андрощук,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ

(Автори: Володимир Гайдуков¹, Ілона Андрощук¹)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. У сучасному геополітичному кліматі, де конфлікти та воєнні дії можуть виникнути на будь-якій території, розуміння та адаптація підприємств до умов воєнного стану є надзвичайно важливими для забезпечення їхнього виживання та подальшого розвитку. Останні події, зокрема, в Україні та певних регіонах світу, демонструють, що підприємства можуть опинитися в серйозних та складних ситуаціях через втрату доступу до ресурсів, зміни в умовах ринку, та загрози безпеки персоналу та майна. Розуміння та ефективне управління ризиками, пов'язаними з воєнним конфліктом, є ключовими аспектами для підтримки стійкості та успішності підприємств. В контексті воєнного стану, бізнес-лідери повинні мати стратегії, спрямовані на збереження виробничих потужностей, збереження персоналу та розробку альтернативних шляхів постачання та реалізації продукції.

Основна частина. Розвиток підприємств в умовах невизначеності, спричиненої війною, характеризується низкою специфічних особливостей.

По-перше, підприємства стикаються з різким зниженням попиту на товари та послуги через зменшення купівельної спроможності населення, порушення логістичних ланцюгів та економічну нестабільність. Це вимагає від керівництва швидкого реагування та адаптації бізнес-моделей до нових реалій (Kabachenko, 2017).

По-друге, підприємства зазнають значних фінансових втрат через пошкодження або знищення виробничих потужностей, інфраструктури, а також через необхідність виплати заробітної плати працівникам навіть за умов простою. Це ставить під загрозу їхню фінансову стійкість та потребує залучення додаткових джерел фінансування (Zhikhareva V.V., Saveleva, 2017).

По-третє, в умовах війни підприємства стикаються з дефіцитом кваліфікованих кадрів через мобілізацію працівників до лав збройних сил, еміграцію та складнощі з організацією віддаленої роботи. Це вимагає від керівництва пошуку нових підходів до управління персоналом та організації виробничих процесів (Zhikhareva V.V., Saveleva, 2017).

У свою чергу, ефективність прийняття рішень в умовах невизначеності, спричиненої війною, теж вимагає від керівництва підприємств застосування особливих підходів.

По-перше, необхідно постійно аналізувати та оцінювати ризики, пов'язані з веденням бізнесу в умовах військового конфлікту, та розробляти відповідні стратегії мінімізації цих ризиків.

По-друге, важливо забезпечити гнучкість та адаптивність процесів прийняття рішень, щоб швидко реагувати на зміни ринкової ситуації та потреб клієнтів. Це може

передбачати делегування повноважень, децентралізацію управління та впровадження систем швидкого реагування.

По-третє, ефективність прийняття рішень в умовах війни вимагає від керівництва підприємств постійного моніторингу зовнішнього середовища, аналізу тенденцій та своєчасного коригування стратегічних планів. Це дозволяє підприємствам адаптуватися до мінливих умов та зберігати конкурентоспроможність (Kabachenko, 2017).

Також, оскільки для більшості підприємств головним ресурсом та рушійною силою є саме персонал, варто розглянути основні стратегії підтримки його працездатності та безпеки детальніше. Для підтримки співробітників під час війни підприємства можуть приймати різноманітні заходи, які включають:

Створення спеціальних програм та заходів підтримки: виділення окремих процесів та програм з підтримки та мотивації співробітників (за прикладом українського оператора телекомунікацій "Київстар") (V.Kuznetsov, 2022).

Комунікація та психологічна підтримка: організація лекцій, тренінгів з психологами для надання інструментів стабілізації психічного стану співробітників та підтримки їхнього емоційного благополуччя.

Створення безпечного та стабільного робочого середовища: забезпечення відчуття безпеки, як фізичної, так і психологічної, для співробітників.

Організація командних заходів та спілкування: створення можливостей для співробітників взаємодіяти, спілкуватися та підтримувати одне одного, навіть у віддаленому форматі (К.Нонтарук, 2022).

Гнучкість та розуміння: розуміння та гнучкість з боку керівництва щодо потреб та обставин співробітників, а також готовність до адаптації стратегій та підходів у залежності від ситуації (М.Плаhtiy, 2022).

Такого роду стратегії взаємодії та комунікації допомагають підприємствам створити сприятливі умови для співробітників під час війни, забезпечуючи їхню психологічну та емоційну підтримку, безпеку та комфорт на робочому місці.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що розвиток підприємств у контексті військових конфліктів відзначається специфічними викликами. Зокрема, підприємства та їх керівний склад стикаються із зниженням попиту, фінансовими втратами та дефіцитом кадрів. Як наслідок, для ефективного управління в умовах невизначеності важливо аналізувати ризики, забезпечувати гнучкість у процесах прийняття рішень та моніторити зовнішнє середовище. Зокрема, стратегії підтримки персоналу, комунікації та гнучкості

управління грають ключову роль у забезпеченні стабільності та конкурентоспроможності підприємств під час війни.

Список використаних джерел:

1. Kabachenko, I. (2017). ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ. Економіка та управління, 2, 107-115. Retrieved from https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/2/EV20172_107-115.pdf
2. Kuznetsov, V. (2022). Новий формат: як підтримувати співробітників під час війни. Dsnews. Retrieved from <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/noviy-format-yak-pidtrimuvati-spivrobitnikov-pid-chas-viyni-10082022-464114>
3. Hontaruk, K. (2022). IT-бізнес підтримує співробітників: досвід Universe. HappyMonday. Retrieved from <https://happymonday.ua/it-biznes-pidtrymuje-spivrobitnykiv-dosvid-universe>
4. Plahtiy, M. (2022). Бізнес під час війни: яку стратегію обрати для адаптації та виживання? Mind.ua. Retrieved from <https://mind.ua/openmind/20250825-biznes-pid-chas-vijni-yaku-strategiyu-obrati-dlya-adaptaciyi-ta-vizhivannya>
5. Zhikhareva, V. V., & Saveleva, T. N. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності. Economy and Society, 9, 96-104. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/73.pdf

Наталія Глевацька,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

кандидат економічних наук, доцент.

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЦИФРОВУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ЦИФРОВІЗОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

(Автори: *Наталія Глевацька¹, Євген Літвінов¹*)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. Вплив війни на цифрову економіку України виявився значним, посиливши ряд викликів, а також відкривши нові можливості для цифровізованих підприємств. Попри

всі виклики, IT-індустрія продовжує демонструвати зростання, стаючи одним з ключових секторів економіки країни у воєнний час.

Основна частина. За офіційними даними Національного банку України, у 2022 році IT-індустрія сприяла значному припливу валютних надходжень, сягнувши позначки в \$7,34 млрд [1]. У 2023 році сектор продовжив підтримувати економіку країни, внісши до держбюджету суму 20,8 млрд. грн, що на 3,1 млрд. грн перевищує показники попереднього року [2]. Значний приріст експорту послуг, який у 2022 році збільшився на \$400 млн. порівняно з 2021 роком, підтверджує позитивну динаміку в секторі, хоча загальний темп росту і показує тенденцію до сповільнення [1]. Згідно з інформацією від DOU, на кінець лютого 2023 року в IT-галузі зареєстровано 271699 фізичних осіб-підприємців, що складає 13,6% від усіх активних ФОПів на той час [3]. Важливо зауважити, що частина з цих ФОПів може представляти найманих працівників, але все одно це є значною частиною загальної кількості.

Наразі Україна займає 34 місце з 39 країн Європи у Глобальному інноваційному індексі за 2022 рік і 54 місце з 64 у Рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності за 2021 рік [4]. Незважаючи на певні поліпшення, Україна продовжує мати одну з найнижчих оцінок у Рейтингу електронної участі ООН 2022 року.

Враховуючи останні законодавчі ініціативи, такі як Закон України «Про електронні комунікації», що імплементує норми Регламенту ЄС № 910/2014 про електронні ідентифікації та довірчі послуги, створюються передумови для посилення юридичної та оперативної основи цифрової трансформації. Ці заходи забезпечують необхідну правову підтримку для стабільності цифрового середовища, що є критично важливим в умовах війни.

Одним з найважливіших кроків в напрямку цифровізації було створення та широке впровадження мобільного застосунку Дія, який об'єднав доступ до цифрових документів і державних послуг. Цей інструмент значно спростив взаємодію громадян з державними структурами, адаптувавши багато процесів до умов дистанційної роботи, що стало необхідним під час війни.

У рамках міжнародної співпраці, зокрема через програму «EU4Business», значна увага приділяється підтримці малого та середнього бізнесу через гранти та проекти співпраці з ЄС, що відкриває нові ринки та можливості для українських підприємств. Ці заходи сприяють не тільки відновленню від воєнних наслідків, але й інтеграції української економіки в європейський та світовий економічний простір. Нарешті, український уряд активно працює над законопроектом «Про цифрові послуги та ринки»,

який має на меті створення безпечних і справедливих умов для всіх учасників цифрового ринку. Цей законопроект спрямований на захист прав споживачів і забезпечення конкурентного середовища, що є ключовим для забезпечення стійкості та розвитку цифрової економіки в умовах війни.

Висновки. Таким чином, розвиток цифрової економіки в умовах війни в Україні продовжує залишатися одним з пріоритетних напрямків державної політики, що вимагає інтеграції правових, технологічних та фінансових інструментів для адаптації та подолання викликів, які ставить перед країною непроста військова ситуація.

Список використаних джерел:

1. IT 2023: що насправді відбувається з вітчизняним ринком. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3692904-it-2023-so-naspravdi-vidbuvaetsa-z-vitciznanim-rinkom.html>
2. У 2023 році IT-галузь сплатила до бюджету 20,8 млрд грн податків. URL: <https://internetua.com/u-2023-roci-it-galuz-splatila-do-buadjetu-20-8-mlrd-grn-podatktiv>.
3. Фопономіка. Економіка українських ФОПів в реальному часі. URL: <https://opendatabot.ua/open/foponomics>.
4. Аліна Круп'яник. Цифрова економіка України: основні фактори розвитку. URL: <https://voxukraine.org/tsyfrova-ekonomika-ukrayiny-osnovni-factory-rozvytku>.

Наталія Глевацька,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
кандидат економічних наук, доцент.

Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

DESI ЯК МІРНИК РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС

(Автори: *Наталія Глевацька¹, Юрій Черненко¹*)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Тези. DESI (Digital Economy and Society Index) як інструмент оцінювання становища України в цифровій екосистемі у воєнні часи відіграє критичну роль у визначенні

її прогресу та виявленні основних викликів. Актуалізація цифровізації, яка почалася під час пандемії COVID-19, набула особливої ваги під час війни, підкреслюючи її значення для економічного розвитку. В 2022 році частка експорту ІТ-послуг в загальному експорті України становила 12,9%, що демонструє значний внесок цієї галузі в економіку країни. Хоча темпи зростання ІТ-експорту сповільнилися до 5,8% у перший рік війни, збільшення обсягу ІТ-експорту на майже \$400 млн. свідчить про значні можливості сектору.

Індекс цифрової трансформації регіонів в Україні, який оцінює рівень розвитку цифрової інфраструктури та послуг, в 2023 році середньо склав 0,632 бали, з високими показниками в Дніпропетровській, Львівській та Полтавській областях. Це свідчить про позитивну динаміку в розвитку цифрової готовності на місцевому рівні, що є важливим для забезпечення сталого розвитку і адаптації до викликів війни. Окрім того, цифрові технології сприяють фіксації злочинів проти цивільного населення та оптимізації логістики та управління державними ресурсами, зокрема через системи, які борються з кіберзагрозами. Завдяки цифровізації державних послуг, також посилюється боротьба з корупцією, підвищуючи прозорість і зменшуючи вплив людського фактору, що в 2023 році забезпечило економію понад 16 млрд грн.

Цифровізація вирішує численні проблеми, викликані воєнними умовами, включаючи переміщення підприємств і міграцію працездатного населення. Діджиталізація сприяє також веденню бізнесу за кордоном з можливістю вирішення бюрократичних процедур в Україні на відстані, що є критично важливим для збереження економічної стабільності.

DESI, як показник, допомагає оцінити прогрес країн в галузі цифрової економіки та суспільства. Індекс охоплює кілька дименсій, включаючи інфраструктуру, інтеграцію технологій, цифрові навички населення та використання Інтернету. Він дає можливість зрозуміти рівень розвитку цифрових послуг та інфраструктури, а також цифрової готовності органів місцевого самоврядування.

Робота над впровадженням DESI в Україні розпочалася з організації воркшопів та залучення міжнародних експертів, які ділилися досвідом щодо практичних аспектів впровадження таких індексів. Значна увага приділялася збору та оновленню даних для індексу, що включало обговорення методології розрахунку показників та публічного доступу до даних.

Проєкт EU4DigitalUA, який підтримує впровадження DESI в Україні, аналізує нормативно-правову базу та допомагає створити передумови для застосування індексу. Застосування DESI допоможе Україні вимірювати та відстежувати прогрес у цифровій

трансформації та формувати політику на основі даних. Це сприятиме подальшій інтеграції країни в єдиний цифровий ринок ЄС, забезпечуючи порівняльну оцінку прогресу з іншими країнами-членами ЄС.

Таким чином, DESI є важливим інструментом для оцінки та напрямку подальшої діджиталізації в Україні, особливо у воєнний час, визначаючи ключові напрямки для інвестицій і підтримки, що сприяє стійкості та розвитку національної цифрової екосистеми.

Список використаних джерел:

1. Міністерство цифрової трансформації України. Результати цифрової трансформації в регіонах України за 2023 рік. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/rezultati-tsifrovoi-transformatsii-v-regionakh-ukraini-za-2023>
2. Міністерство цифрової трансформації України. Понад 30 послуг у Дії та розвиток Defence Tech: головні досягнення Мінцифри за 2023 рік. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ponad-30-poslug-u-dii-ta-rozvitok-defencetech-golovni-dosyagnennya-mintsifri-za-2023-rik>

Наталія Глевацька,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
кандидат економічних наук, доцент.

Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПІДТРИМЦІ ЦИФРОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

(Автори: *Наталія Глевацька¹, Юрій Чернов¹*)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Тези. Роль Європейського Союзу у підтримці цифрового ринку України в умовах війни проявляється через цілеспрямовані програми, зокрема через ініціативу «Цифрова Європа» (2021-2027), яка забезпечує значні інвестиції в ключові цифрові технології. Програма «Цифрова Європа» включає в себе різні напрямки, що покривають важливі аспекти цифрової трансформації, включаючи високопродуктивні обчислення, штучний інтелект, дані та хмарні послуги, а також передові цифрові навички. Ці напрями відіграють

важливу роль у забезпеченні України ресурсами та знаннями для розвитку власного цифрового ринку в складних умовах війни.

Зокрема, напрямок високопродуктивного обчислення передбачає створення та зміцнення потужностей ЄС у сфері суперкомп'ютерів, що включає координацію Європейським спільним підприємством з високопродуктивних обчислень (EuroHPC JU). Це партнерство сприяє об'єднанню ресурсів на рівні ЄС та держав-членів, підтримуючи Україну в доступі до передових обчислювальних технологій. Паралельно, напрямок штучного інтелекту, дані та хмарні послуги зосереджений на створенні безпечного європейського простору даних, що допомагає Україні інтегрувати великі набори даних та забезпечувати їх захист та обробку.

Ініціатива також підкреслює значення передових цифрових навичок, включаючи короткострокові тренінги в таких областях, як big data та штучний інтелект. Це дозволяє Україні підвищувати кваліфікацію працівників, сприяючи тим самим швидшому та ефективнішому впровадженню цифрових технологій. Завдяки «Цифровій Європі» створюється підтримка для широкого використання цифрових технологій в економіці та суспільстві, сприяючи розвитку українських цифрових центрів інновацій.

Завдяки таким програмам, як «Цифрова Європа», Україна має можливість значно прискорити процес цифровізації та адаптації до вимог сучасного цифрового світу. Конкурси, що фінансуються в рамках цієї програми, допомагають стимулювати інноваційну активність, підвищують рівень цифрової компетентності і допомагають впроваджувати передові технології в промисловий та державний сектори. Ці зусилля не тільки сприяють розширенню технологічних можливостей в країні, але й підвищують її конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Відкриття конкурсів в рамках програми має циклічний характер і відбувається через портал Європейської Комісії, надаючи Україні можливість взяти активну участь у формуванні та розширенні свого цифрового ринку навіть у часи військових викликів. Це співробітництво і підтримка від ЄС є ключовими для зміцнення цифрової економіки України та її стійкості у відповідь на сучасні виклики.

EU4DigitalUA являється важливою частиною підтримки, яку Європейський Союз надає Україні, продовжуючи роботу раніше реалізованого проєкту EGOV4UKRAINE. З бюджетом у 20,5 млн євро, проєкт зосереджений на розвитку інфраструктури цифрового урядування, електронних державних послуг, кібербезпеці, та захисті даних. EU4DigitalUA, який фінансується Європейським Союзом та впроваджується спільно з Естонською Академією електронного управління (eGA) та Міжнародною іbero-американською

фундацією державного управління та політики (ФПАРР), вже розробив понад 50 електронних послуг, модернізував десять реєстрів, та сприяв масштабуванню системи «Трембіта». Цей проєкт не тільки зміцнив кібербезпеку, але й вніс значний вклад у розвиток електронного урядування в Україні, зробивши державні послуги більш доступними та ефективними. Серед основних досягнень проєкту — впровадження комплексних електронних послуг, таких як е-Підприємець, програми зарахування іноземних студентів, та електронної резидентності uResidency, які інтегрують декілька послуг в одному пакеті. EU4DigitalUA також зіграв ключову роль у розробці цифрових COVID-сертифікатів, витягів про несудимість, та процедур реєстрації шлюбів через систему «Дія», значно спростивши ці процеси для громадян. ЄС активно підтримує цифрову трансформацію України, інвестуючи у важливі технології та навички, необхідні для зміцнення української цифрової економіки та суспільства, незважаючи на складні воєнні умови.

Інна Голова,
здобувач III рівня освіти Національного транспортного університету
за спеціальністю 051 «Економіка»,
Національний транспортний університет,
м. Київ, Україна

МЕТОДИ ОЦІНКИ СКЛАДОВИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

(Автор: *Інна Голова*¹)

¹Національний транспортний університет

Вступ. На тлі пандемій, конфліктів та війн стрімко розвивається наукомістке виробництво, яке потребує мінімум матеріальних ресурсів і максимум інтелектуального потенціалу. Яскравим прикладом є світова пандемія COVID-19, яка негативно вплинула на всі сфери життя людства, вона, через обмеженість особистого спілкування, підштовхнула до суцільної діджиталізації бізнес-процесів підприємств. На ринку лідерами залишились компанії, які змогли швидко і ефективно перелаштуватись на дистанційну роботу, нарощуючи свій інтелектуальний капітал.

Основна частина. Інтелектуальна власність та інтелектуальний капітал - два ключові поняття, які в сучасному світі відіграють важливу роль у розвитку бізнесу та інновацій.

Термін «інтелектуальний капітал» ввів Дж. Гелбрейт в 1969 р.; який включає в себе не лише правові аспекти інтелектуальної власності, але й як знання, досвід, навички, репутацію. Інтелектуальний капітал може бути ключовим джерелом конкурентної переваги для компаній, оскільки він дозволяє їм створювати цінні інновації та розвивати свої бізнес-процеси.

Провідні вчені-економісти інтелектуальний капітал поділяють на людський, структурний та споживчий.

До складу структурного капіталу відносять програмне забезпечення, бази даних, організаційну структуру, патенти, торговельні марки, промислові зразки, організаційні механізми, які забезпечують продуктивність працюючих та функціонування підприємства.

Об'єкти права інтелектуальної власності, що входять до структурного капіталу, прийнято ще іменувати нематеріальними активами. Цей термін використовується у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 8.

У разі придбання нематеріального активу вартість визначається на підставі угоди купівлі-продажу.

У разі самостійної розробки нематеріального активу, як складової структурного капіталу, його вартість визначається за допомогою двох методів: або за сумою витрат, які можна достовірно оцінити самостійно на підприємстві, або за допомогою проведення незалежної оцінки вартості такого нематеріального активу.

Процедура оцінки вартості нематеріальних активів визначена Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність». Методично правила та підходи до оцінки вартості визначені у національних стандартах оцінки майна, у Національному стандарті № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [2] та Національним стандартом № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності». [3]

Відомо, що до оцінки будь якого матеріального або нематеріального активу застосовуються витратний, дохідний або порівняльний методичні підходи, які ґрунтуються на принципах оцінки. Вибір методичного підходу та методу в рамках цього підходу залежить від низки факторів, які включають характеристики самого об'єкта, що оцінюється, ринкового оточення та попередніх угод щодо придбання аналогічних об'єктів.

Найбільш суперечливим до оцінки вартості нематеріальних активів є застосування порівняльного методичного підходу. Порівняльний методичний підхід, згідно національних стандартів, ґрунтується на принципах попиту і пропонування та заміщення та передбачає аналіз угод, що вже відбулись або пропозицій до продажу для ідентичних чи аналогічних об'єктів. Складові структурного капіталу, як промислові зразки, винаходи

і корисні моделі, для отримання правової охорони передбачають наявність унікальності на світовому чи регіональному рівні. Отже, застосування до них процедур порівняльного підходу неможливе. Торговельна марка, для отримання правової охорони, повинна відрізняти товари одних виробників від аналогічних товарів інших виробників. Звичайно, на ринку не можуть існувати дві абсолютно схожі, або схожі до ступеня змішування, за фонетичними, графічними та семантичними ознаками торговельні марки. Проте, існують на ринку існують близькі за відомістю, а відповідно і за вартістю торговельні марки/

Звичайно для вибору об'єктів порівняння необхідно провести ґрунтовне маркетингове дослідження ринку з метою ідентифікації об'єктів порівняння за визначеними критеріями.

Основними критеріями, які доцільно розглядати при проведенні вказаних досліджень є:

- Ринок на якому пропонується до продажу продукція під вказаною торговельною маркою.

- Період пропозицій чи угод, які обираються в якості об'єктів порівняння. Період, який обирається для вибору об'єктів порівняння має бути максимально наближений до дати оцінки. Будь-які критичні зміни мають бути враховані при визначенні вартості об'єкта дослідження;

- Умови угоди, яка обирається в якості об'єкта порівняння, як от відстрочка платежу; передача інших об'єктів права інтелектуальної власності; додаткові зобов'язання продавця або покупця тощо.

- Порівняння території на якій передаються майнові права на торговельні марки, які є об'єктами порівняння та об'єктами дослідження.

За результатами маркетингового дослідження ринку на якому реалізуються товари, роботи, послуги, марковані об'єктами оцінки та об'єктами порівняння та його особливості оцінювачем чи судовим експертом, які застосовуються процедури порівняльного підходу до визначення вартості, перелік факторів потрібно переглядати.

Висновки. Використання п підходів та методів оцінки майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності дозволить ефективно використовувати інтелектуальний капітал задля збільшення капіталізації підприємства.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242,

зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01.11.1999 за № 750/4043. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>

2. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text>

3. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text>

Сергій Гоцуляк,

Старший науковий співробітник науково-дослідного відділу,

Дмитро Плинокос,

кандидат економічних наук,

Старший науковий співробітник науково-дослідного відділу,

Олександр Кукурян,

Молодший науковий співробітник науково-дослідного відділу

Державний науково-дослідний інститут випробувань

і сертифікації озброєння та військової техніки,

м. Черкаси, Україна

СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

(Автори: *Сергій Гоцуляк¹, Дмитро Плинокос¹, Олександр Кукурян¹*)

¹ Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки

Вступ. Сертифікація є складним та багатограним процесом, що включає в себе оцінку відповідності продукції, процесів, послуг, систем або персоналу певним стандартам, технічним регламентам та вимогам встановленим чинним законодавством. Цей процес передбачає вивчення та аналіз різноманітних аспектів діяльності підприємства, зокрема, управлінських практик, виробничих процесів, якості продукції, екологічних та соціальних аспектів. Хоча сертифікація є досить складною і дорогою процедурою, вона виступає ефективним інструментом для підтримки законності діяльності підприємства та його розвитку у вимогливих умовах сучасного ринку. Отримання сертифікату свідчить про високий рівень відповідальності підприємства та його готовність до взаємодії з ринком та

споживачами, а сам сертифікат є доказом дотримання високих стандартів якості та чинного законодавства. Отже, сертифікація це важливий елемент стратегії розвитку підприємства та забезпечення його законної діяльності.

Основна частина. Процедура сертифікації передбачає підтвердження відповідності певним стандартам чи вимогам і для цього зазвичай використовуються стандарти якості, наприклад національні стандарти – Державний стандарт України (ДСТУ), міжнародні ISO (International Organization for Standardization) або військові стандарти НАТО – STANAG та AQAP або інші національні та міжнародні стандарти. Проведення сертифікації дозволяє підтвердити відповідність встановленим вимогам до якості, безпеки та ефективності. Як приклад, сертифікація може включати в себе оцінку систем управління якістю, таких як ISO 9001 (ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги.), що як результат допомагає покращенню внутрішніх процесів підприємства. Проходження процедури сертифікації веде до підвищення рівня довіри споживачів, конкурентоспроможності на ринку і стимулює розвиток та вдосконалення підприємства. Крім того, сертифікація сприяє встановленню партнерських відносин з іншими компаніями та підвищенню привабливості для інвесторів. Сертифікація допомагає підприємству забезпечити високу якість продукції та послуг і здійснювати діяльність як у відповідності до вимог законодавства, так і до вимог споживачів.

В системі контролю якості та безпеки продукції сертифікація посідає важливе місце і дозволяє підприємству підтвердити відповідність своєї продукції або послуг встановленим стандартам. Сертифікація виступає підтвердженням того, що підприємство дотримується вимог щодо якості матеріалів, технологій виробництва та контролю якості готової продукції, що зі свого боку сприяє запобіганню можливим недолікам та ризикам для споживачів, усуваючи можливу небезпеку для здоров'я та життя суспільства.

Сертифікація – важливий механізм впровадження та забезпечення дотримання нормативно-правових актів у сфері якості та безпеки продукції і відіграє важливу роль у виконанні вимог законодавства та міжнародних стандартів у сфері бізнесу та виступає механізмом забезпечення законності діяльності підприємства шляхом впровадження внутрішніх процедур контролю якості та відповідності стандартам, що допомагає уникнути можливих порушень законодавства. Підприємство, яке має сертифікат відповідності стандартам якості та безпеки, набуває додаткової впевненості, що його продукція відповідає вимогам національних та міжнародних стандартів, вимогам чинного законодавства і це в свою чергу дозволяє уникнути штрафів та інших негативних наслідків, пов'язаних з порушенням встановлених вимог. Проходження процесу сертифікації впливає

і на підвищення ефективності управління підприємством, оскільки вимагає впровадження систематичного моніторингу та аналізу виробничих процесів. Крім того, сертифікація за міжнародними стандартами дозволяє підприємству отримати доступ до міжнародних ринків та сприяє підвищенню конкурентоспроможності на світовій арені.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене наголосимо, що сертифікація – комплексна процедура, що засвідчує відповідність продукції, згідно існуючим стандартам й системам якості продукції. Особливо важливим питанням для післявоєнної відбудови України стає питання сертифікації товарів оборонного призначення. Це питання набуває особливого значення для спеціалізованих товарів та товарів оборонного призначення, наприклад механізованих засобів розмінування, безпілотних літальних апаратів, роботизованих систем і комплексів, які можна використовувати як для військових так і для гуманітарних цілей. Підприємство повинно в своїй діяльності керуватися відповідними чинними нормативно-правовими актами, забезпечувати законну діяльність підприємства, та створити передумови входження в європейську та світову систему якісного виробництва товарів і послуг. Сертифікація, як організаційно-економічна складова діяльності підприємства надає додаткової впевненості виробникам і споживачам в якості товарів.

Алла Лисенко,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Центральноукраїнського національного технічного університету,

м. Кропивницький, Україна

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ:

ЇХ СПРЯМОВАНІСТЬ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

(Автор: Алла Лисенко¹)

¹Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. Російська агресія по відношенню до України розпочалася у 2014 р. із окупації півострова Крим й створення так званих Донецької та Луганської «народних республік», а 24 лютого 2022 р. відбувся повномасштабний наступ військ країни-агресора на територію України з масованими обстрілами й бомбардуванням мирних міст та сіл, вчиненням найбільшого у Європі з часів Другої світової війни геноциду. Війна спричинила та продовжує спричинювати загибель значної кількості людей, суттєвих щоденних руйнувань

знає критична та цивільна інфраструктура, що негативно позначається на соціально-економічному розвитку країни й потребує вжиття негайних заходів щодо зупинення агресора, розробки плану та програм повоєнної відбудови України.

Основна частина. Національною радою з відновлення України від наслідків війни (консультативно-дорадчим органом при Президентові України, створеним відповідно до Указу Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022 [1]) розроблено проект Плану відновлення України [2], оснований на урахуванні таких основних принципів: поступовий розвиток; справедливий добробут; інтеграція в ЄС; відбудова в національному та регіональному масштабах; стимулювання інвестицій.

У рамках плану для досягнення ключових результатів визначено перелік національних програм [3]: основи відновлення: зміцнення інституційної спроможності; основи відновлення: цифрова держава; зміцнення оборони і безпеки; прагнення до інтеграції в ЄС; відбудова чистого та захищеного середовища; енергетична незалежність та Зелений Курс; поліпшення бізнес-середовища; забезпечення конкурентного доступу до капіталу; забезпечення макрофінансової стабільності; розвиток секторів економіки з доданою вартістю; розширення та інтеграція логістики з ЄС; відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів; відновлення та модернізація соціальної інфраструктури; розвиток системи освіти; модернізація системи охорони здоров'я; розвиток систем культури та спорту; забезпечення ефективної соціальної політики.

Очікувані результати від впровадження запланованих заходів представлені в табл. 1.

Таблиця 1 - Очікувані результати від впровадження запланованих заходів щодо відновлення України на період 2023-2032 рр.*

Заходи	2023-2032 рр.	у тому числі:	
		2023-2025 рр.	2026-2032 рр.
Кількість проєктів	850	580	270
Фінансування	> 750 млрд. дол.	> 350 млрд. дол.	> 400 млрд. дол.
Індекс економічної складності		Топ-40 країн	Топ-25 країн
Індекс людського капіталу		Топ-40 країн	Топ-25 країн

* - систематизовано автором на підставі [3]

Прогнозується, що впровадження запланованих заходів дасть щорічний приріст реального ВВП в обсязі, більшому ніж 7% [3].

Висновки. Розроблені заходи спрямовані, передусім, на зміцнення оборони та безпеки країни, відновлення інфраструктури, розвиток освіти та бізнес-середовища,

забезпечення соціальних стандартів та посилення інтеграції з ЄС. Водночас, першочерговим завданням для досягнення поставлених цілей є мобілізація внутрішніх зусиль при підтримці партнерів для зупинення агресора.

Список використаних джерел:

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022 (редакція від 17.06.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>
2. Проект Плану відновлення України: Національна рада з відновлення України від наслідків війни, липень 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>
3. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

Єлизавета Лойко,

аспірантка ОНП «Економіка»

Київського муніципального університету імені Бориса Грінченка,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м Київ, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ГРОМАДОЮ МІСТА КИЄВА В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ

(автор: *Єлизавета Лойко*)

¹Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Ефективність комунікаційних стратегій між владою та мешканцями міста впливає на прийняття управлінських рішень та якість життя населення в місті. Розвиток діджиталізації сприяв формуванню комунікативних стратегій між владою та громадою в онлайн форматі. Каталізатором переведення комунікацій в онлайн формат виступили також і такі негативні чинники, як карантинні обмеження внаслідок пандемії та воєнний стан в Україні. Сучасні комунікації між владою та громадою в місті Києві здійснюються як в очному форматі шляхом подання паперових звернень громадян у різні інстанції так і у форматі онлайн спілкування.

Метою дослідження є виявлення тенденцій зміни формату комунікацій між владою та мешканцями міста (на прикладі міста Києва) та розробка методичного інструментарію визначення ефективності комунікаційних стратегій при прийнятті управлінських рішень.

Для встановлення динамічних змін у комунікативній взаємодії влади та громадян міста Києва застосовано комплексний статистичний аналіз. Інформаційною базою проведеного дослідження слугували статистичні дані, які опубліковані у щорічних Звітах по місту Києву на сайті департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (КМДА). Загальна кількість звернень мешканців міста Києва зростає з 1 млн звернень у 2018 р. до 3 млн звернень у 2022 р. Значно зріс обсяг звернень мешканців міста Києва до влади міста через електронні мережі, тобто онлайн звернень. Звернення мешканців міста Києва до органів міського самоврядування через найбільш популярну соціальну мережу Facebook почали фіксуватися у 2020 р., за фактом їх було 108 звернень, а у 2022 р. кількість звернень громадян через цю соціальну мережу зросло до 3426. З них вирішено (надано роз'яснень), забезпечено зворотній зв'язок у 90 % випадків звернень. Найбільш популярним для мешканців міста онлайн каналом для звернень є контактний центр міста 1551. Кількість звернень громадян міста Києва через контактний центр 1515 у 2020 р. було зафіксовано у кількості 1,18 млн у 2020 р., а у 2022 р. кількість звернень наблизилась до 3 млн. [1]. Потрібно відмітити і високий рівень ефективності вирішення питань за онлайн зверненнями громадян через контактний центр міста Києва 1551 у розмірі 95,0 %. Через офіційний портал Київської міської державної адміністрації кількість звернень громадян зменшилось на 41,74 % з 26150 звернень у 2020 р. до 15233 звернення у 2022 р. Найбільш популярним і ефективним комунікаційним каналом для громадян і влади у період війни в Україні став контактний центр міста Києва 1551. Соціальні мережі та електронні сервіси міської влади 24/7 мали у місті Києві у 2022 р. 9 млн. підписників та 2,6 млн. користувачів [1]. Ці цифри свідчать про зростання ефективності онлайн комунікацій, що особливо відчутно стало у період війни. Потрібно відмітити, що в період війни кількість звернень громадян до місцевої влади зростає втричі у порівнянні із довоєнним періодом. За даними статистики міста Києва у 2022 р. в місті постійно мешкало 2,9 млн. осіб, а кількість звернень громадян до органів місцевої влади через онлайн ресурси перевищувала 3 млн за цей рік. Це свідчить про громадську активність мешканців міста Києва та необхідність вирішення нагальних питань, більшість з яких пов'язані із наслідками обстрілів міста, руйнувань, облаштування укриттів та інших питань воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Веб-сайт Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (КМДА). Київ. Річні звіти. Фінансова інформація. URL: <https://dei.kyivcity.gov.ua/content/richnyy-zvit-mkyieva.html>

Катерина Мельник,

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна

ВПЛИВ УМОВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

(Автор: Катерина Мельник¹)

¹ Уманський національний університет садівництва

Вступ. Повномасштабне вторгнення росії стало безпрецедентним випробуванням не тільки для суспільства, але й для економіки України. В результаті війни, українська економіка скоротилася більш ніж на 35%. За оцінкою звіту ООН, вторгнення Росії призвело до щомісячного дефіциту бюджету України в розмірі 5 мільярдів доларів США.

Сьогодні Україна витрачає абсолютно весь внутрішній ресурс на війну. 100% податків, які платять бізнес і громадяни, ідуть на забезпечення потреб сил безпеки й оборони. Причому 2/3 оборонних витрат – зарплати військовим і 1/3 – оснащення армії (техніка, зброя, боєприпаси) [1].

Військові події в Україні призвели до того, що експортні ланцюги українських товарів, які переважно використовують морський транспорт, були раптово порушені; товари вже не могли залишати країну через Чорне море. Таким чином, складна мережа міжнародних ланцюгів поставок, які очікували пшениці, ячменю, кукурудзи та соняшнику й олії з України, раптово зупинилася. Було розірвано зв'язки між Україною та країнами, які переробляють ці товари для задоволення потреб споживачів.

Основна частина. Якщо розглядати обсяг пошкоджень та прямих втрат за перший рік війни, то згідно оцінкам, оприлюдненим Світовим банком та його партнерами,

найбільші втрати зазнали такі сфери, як житлово-комунальний сектор (38% загальних пошкоджень), сфера транспорту та логістики (26%), енергетичний сектор (8%), сфера промисловості й торгівлі (8%), підприємства агропромислового комплексу (7%). Так, у наслідок військових подій в Україні зазнали руйнувань та пошкоджень більше ніж 1,4 млн. житлових будівель (зокрема, 135 тис. – це приватні будинки та близько 40 тис. приміщення гуртожитків). На сьогодні, загальна сума потреб країни у фінансових ресурсах, необхідних для відновлення економіки країни становить більше ніж 410,6 млрд. дол. США [2].

Т. Обхід зазначає, що загалом, розглядаючи обсяги економічних збитків від війни, слід звернути увагу не тільки на руйнування та пошкодження інфраструктурних виробничих потужностей, а також на значні втрати Україною людського капіталу й обсяги коштів, які держава направляє на фінансування військового сектора [2]. Так, у 2022 році обсяг національних витрат з бюджету на оборонну сферу становив 23% від ВВП країни, а у 2023 році – передбачається показник на рівні 20% ВВП. Слід зазначити, що обсяги міжнародної фінансової допомоги Україні від країн-партнерів й міжнародних фінансових організацій за півтора роки склали більше ніж 65,4 млрд дол. США, що склало 46,5% від обсягів ВВП України за 2022 рік [3].

Дуже негативним наслідком війни стали суттєві демографічні втрати, що досить важко підлягають оцінці. Міжнародний досвід свідчить, що навіть через 25 років після закінчення війни простежується зменшення кількості населення у країнах, які постраждали від війни, особливо в порівнянні з країнами, в яких не було збройних конфліктів. Основні складові людських втрат країни – це жертви військових дій, значний відтік населення за кордон та значне зменшення рівня народжуваності в країні [4]. Військові події скоротили український ринок праці, адже країну залишили більше ніж 8 млн. українців. Переважно виїхали жінки, діти й люди похилого віку, крім того сотні тисяч громадян приєдналися до армії оборони.

Значних витрат через широкомасштабне вторгнення зазнала сфера промисловості. Лише за перший рік війни промислове виробництво в Україні впало на 38%, в той час, як суму загальних збитків промисловості й сфери торгівлі фахівцями Світового банку оцінено в 10,9 млрд. дол. США. Так, на період до 2033 року потреби фінансових ресурсів для відновлення цього сектору економіки становлять 23,2 млрд. дол. США, при цьому 80% цих коштів передбачається направити на фінансування прогнозованих витрат на відбудову й модернізацію приміщень, обладнання та для відновлення необхідних складських запасів підприємств [3].

Деструктивні наслідки військових подій проявились не тільки в економіці й в соціальній сфері, а також негативно впливають на стан фінансової системи країни. Так, у 2022 році в Україні рівень середньорічної інфляції становив 20,2%. Доволі помірну інфляцію при наявних масштабних руйнуваннях підприємств промисловості та інфраструктурних об'єктів можна пояснити тим, що кордони України в західних областях залишились відкритими, й війна не охопила сусідні країни.

Значну частину споживчого попиту в Україні вдалося задовольнити за рахунок імпорту. Імпортні операції компенсували певну частину втраченої через окупацію територій внутрішньої пропозиції (так, при падінні рівня реального ВВП в Україні на 29,2%, зменшення доларового імпорту склало лише 4%) [3], а отримання масштабної зовнішньої допомоги допомагало підтримати рівень купівельної спроможності населення України відносно імпорту. Заморожування тарифів на енергетику для населення України під час зростання ціни на енергоносії на світовому ринку також дозволило стримувати зростання інфляції в країні.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що загалом, вітчизняній економіці й бізнесу вдалось максимально мінімізувати обсяги втрат та досить швидко адаптуватися до надскладних умов функціонування під час воєнного стану. Україна у 2022-2023 роках змогла уникнути макрофінансової дестабілізації національної економіки та диверсифікувала джерела фінансування своїх видатків, що дозволяє утримувати національну економіку від подальшого падіння, що позитивно впливає на перспективу повоєнного відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Трекер економіки України під час війни. URL : <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war>.
2. Світовий банк. Обсяги коштів, надані Світовим банком для підтримки безперервності державних послуг і зусиль з відновлення в Україні. URL : <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/02/24>.
3. Обіход Т. В. Головні засади економіки України в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, 2022. № 1(4). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-02>.
4. Богдан Т. В. Фінансово-економічні наслідки війни. URL : https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html.
5. Зануда А. Зростання цін та діра в бюджеті. Як виживає Україна під час війни. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911>.

Тетяна Немченко,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

(Автори: *Тетяна Немченко¹, Євгеній Коваленко¹*)

¹ Центральноукраїнський національний технічний університет

Тези. Людські ресурси виступають одними із основних факторів економічного зростання та за своєю природою є сукупністю працездатного населення, що володіють комплексом фізичних та інтелектуальних здібностей, знань та навичок. Кваліфікована робоча сила виступає рушійною силою інновацій, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності економіки, сприяє соціальному розвитку суспільства, подоланню бідності та нерівності.

Довоєнний період в Україні характеризувався низкою негативних тенденцій в процесі розвитку людських ресурсів. Насамперед мова йде про скорочення чисельності працездатного населення через негативні демографічні процеси та трудову міграцію, дефіцит кваліфікованих кадрів у певних галузях економіки, особливо у високотехнологічних сферах, недостатнє інвестування у розвиток освіти, професійної підготовки та перекваліфікації людських ресурсів, значний розрив у доходах та якості життя між містами та сільською місцевістю, наявністю проблем на ринку праці (зокрема безробіття, неформальна зайнятість, тощо).

З початком повномасштабного вторгнення означені проблеми загострилися та набули нових ознак. До них можна віднести: скорочення населення через бойові дії, терористичні атаки, виїзд населення закордон (переважно жінки працездатного віку та діти), руйнація інфраструктури, внутрішня міграція, нездатність реалізуватися на новому місці проживання, відсутність можливостей професійного росту через непристосованість регіонів до напливу нових працівників, нестача робочих місць, соціальне напруження, психологічно несприятливий клімат для розвитку людських ресурсів, що викликає скорочення продуктивності та інше.

Враховуючи хронічні проблеми, що не сприяють повноцінному процесу розвитку людських ресурсів, а отже зниження конкурентоздатності української економіки,

зауважимо, що важливу роль у відновленні процесу стабілізації розширеного відтворення людського потенціалу країни має відігравати держава. Зокрема, до пріоритетних напрямків розвитку людських ресурсів на етапі відбудови країни після війни можна віднести наступні.

1. Розробка комплексної державної стратегії зайнятості з акцентом на самозайнятість, розвиток підприємництва та гнучких форм працевлаштування. Запровадження системи пільг, преференцій, дорадчих послуг для стимулювання створення нових робочих місць та залучення інвестицій у пріоритетні галузі. Активізація громадських робіт з відбудови інфраструктури.

2. Імплементация цілісної системи соціального захисту та реабілітації постраждалих категорій населення: поранених, біженців, сімей загиблих, осіб з інвалідністю. Вона має охоплювати медичну, психологічну, професійну реабілітацію, фінансову підтримку, сприяння працевлаштуванню та соціальній інтеграції. Залучення міжнародних організацій та фондів до фінансування відповідних програм.

3. Модернізація системи освіти та підготовки кадрів відповідно до потреб післявоєнної відбудови. Інтеграція дуальної освіти, розширення дистанційних та гібридних форматів навчання. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері розвитку персоналу. Активізація співпраці з міжнародними освітніми платформами.

4. Імплементация програм стимулювання повернення та залучення українських трудових мігрантів, біженців та висококваліфікованих фахівців з-за кордону шляхом створення сприятливих умов праці, соціальних гарантій, можливостей професійного зростання. Налагодження партнерства з українськими діаспорами за кордоном.

5. Активне залучення міжнародної допомоги, експертного досвіду, грантових програм розвитку людського потенціалу, участь у програмах обміну практиками та трансферу інноваційних рішень з країн, які пережили військові конфлікти.

6. Забезпечення координації між державними та місцевими органами влади, профспілками, роботодавцями, громадськими організаціями в питаннях реалізації стратегічного плану розвитку людських ресурсів на всіх рівнях.

Імплементация вказаних заходів дасть змогу суттєво покращити умови для нарощення кількісних та якісних показників людських ресурсів в умовах необхідності післявоєнного відновлення та стабілізації економіки України.

Микита Пилкін,

аспірант,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВАМИ У ВОЄННИЙ ЧАС:

ПРІОРИТЕТИ ТА ПРОБЛЕМИ

(Автор: Микита Пилкін¹)

¹ Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Вступ. Під час війни підприємства стикаються з унікальними викликами у залученні інвестицій через підвищену нестабільність, ризики для безпеки та економічну невизначеність. Однак, незважаючи на ці перешкоди, деякі підприємства успішно орієнтуються в умовах воєнного часу та залучають інвестиційний капітал. У цій роботі розглянуті основні проблеми та ризики, з якими стикаються підприємства під час залучення інвестицій в умовах конфлікту.

Основна частина. Визначення стійких секторів є одним з найперших пріоритетів. У той час як деякі галузі можуть занепасти під тиском війни, інші демонструють неабияку стійкість. Підприємства, які вміють залучати інвестиції у воєнний час, часто переорієнтовуються на сектори, які залишаються відносно стабільними або навіть демонструють зростання в умовах конфлікту. Прикладами є оборонна промисловість, відновлення інфраструктури, основні послуги, такі як охорона здоров'я та телекомунікації, а також ініціативи з надання гуманітарної допомоги.

Здатність адаптуватися та впроваджувати інновації є відмінною рисою успішних підприємств, що працюють у зонах конфлікту. Компанії можуть використовувати технології для полегшення віддалених операцій, коригувати ланцюги поставок для вирішення логістичних проблем або розробляти інноваційні рішення для задоволення мінливих потреб ринків, що постраждали від конфлікту. Працюючи на випередження, ці підприємства не лише виживають, але й процвітають в умовах несприятливих обставин.

Взаємодія із зацікавленими сторонами має свій вплив на успішність залучення інвестицій. Побудова та підтримка відносин із зацікавленими сторонами має вирішальне значення для залучення інвестицій у воєнний час. До них належать інвестори, державні органи, місцеві громади та міжнародні організації. Прозоре інформування про діяльність,

виклики та плани компанії сприяє зміцненню довіри та впевненості, закладаючи підґрунтя для інвестиційної підтримки.

Важливим фактором є погляд у майбутнє. Незважаючи на безпосередні виклики війни, далекоглядні підприємства формулюють довгострокове бачення постконфліктного зростання та розвитку. Висвітлюючи потенціал майбутніх прибутків і демонструючи відданість принципам сталого розвитку та відповідального ведення бізнесу, ці компанії приваблюють інвесторів зі стратегічним баченням.

В умовах війни існує безліч ризиків, починаючи від загроз безпеці і закінчуючи економічною невизначеністю. Підприємства, які шукають інвестиції, повинні впроваджувати ретельні стратегії мінімізації ризиків, щоб заспокоїти потенційних інвесторів. Це може включати забезпечення страхових полісів, пристосованих до умов воєнного часу, переговори про контрактні гарантії або налагодження партнерства з охоронними фірмами для захисту інвестицій.

Але, незважаючи на правильний розгляд та адаптацію пріоритетів, компанії стикаються з кількома проблемами при залученні інвестицій під час війни. Деякі з ключових проблем включають ризики безпеки. Адже зони бойових дій за своєю суттю є нестабільними і становлять значні ризики безпеки як для персоналу, так і для активів. Інвестори можуть неохоче вкладати кошти в регіони, де безпека їхніх інвестицій та працівників не може бути гарантована.

Другою проблемою є політична нестабільність, адже війни часто призводять до політичної невизначеності, включаючи зміни в уряді, зміни в політиці та непередбачуване регуляторне середовище. Ця невизначеність може відлякувати інвесторів, які потребують стабільних і передбачуваних умов для своїх інвестицій. Згодом за політичною нестабільністю йде правова та регуляторна невизначеність. Під час війни законодавча база може бути порушена або неадекватно забезпечена, що призводить до неоднозначності та непослідовності в регулюванні бізнесу. Відсутність ясності може створити проблеми для компаній, які намагаються орієнтуватися в правовому полі та дотримуватися нормативних вимог.

Іншою проблемою, яка має матеріальний характер, є пошкодження інфраструктури. Війна може призвести до значного пошкодження інфраструктури, такої як дороги, мости, електростанції та телекомунікаційні мережі. Такий дефіцит інфраструктури не лише перешкоджає діловим операціям, але й збільшує витрати на ведення бізнесу на постраждалих територіях.

Важливим фактором є доступ до фінансування, але фінансові установи можуть не поспішати надавати кредити або фінансування в зонах конфлікту через підвищений ризик. Відсутність доступу до фінансування може обмежити можливості компаній інвестувати в розширення, інновації та операційні вдосконалення.

Діяльність у зонах конфлікту або інвестиції в них можуть нести репутаційні ризики для компаній. Можуть виникнути побоювання, що компанія буде пов'язана з порушенням прав людини, погіршенням стану довкілля або неетичною практикою, що може зашкодити бренду компанії та її акціонерній вартості. Також є фактор гуманітарної проблеми. Працюючи в зонах конфлікту, компанії повинні враховувати етичні міркування та гуманітарні проблеми. Вони можуть стикатися з тиском з боку зацікавлених сторін, які вимагають, щоб їхня діяльність не загострювала і не увічнювала конфлікт, а також щоб вони робили позитивний внесок у розвиток місцевих громад.

Основна проблема, на мій погляд, це ринкова нестабільність. Війна часто порушує ланцюги постачання, ринки та споживчий попит, що призводить до економічної нестабільності та невизначеності. Компанії повинні оцінювати ризики та можливості, пов'язані з роботою на нестабільних ринках, і відповідно адаптувати свої стратегії.

Висновки. Залучення інвестицій у воєнний час, безсумнівно, є складним завданням, пов'язаним з ризиками та невизначеністю. Залучення інвестицій під час війни вимагає від компаній ретельної оцінки та мінімізації ризиків, вміння орієнтуватися в складному політичному та регуляторному середовищі, а також демонструвати прихильність до відповідальної ділової практики. Проте, як показує історія, там, де є неспокій, є і можливості. Надаючи пріоритет стабільності, зменшуючи ризики, визначаючи стійкі сектори, адаптуючись до мінливих обставин, залучаючи зацікавлені сторони та дивлячись у майбутнє, підприємства можуть подолати складнощі війни та вийти з неї з інвестиційною підтримкою, необхідною для стимулювання зростання та сприяння постконфліктному відновленню та розвитку. Незважаючи на ці виклики, компанії, які успішно працюють у зонах конфлікту, можуть відкрити можливості для зростання, сприяти економічному розвитку та відігравати певну роль у зміцненні миру і стабільності.

Наталія Поліщук,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РИЗИКОВАНИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ФІНАНСІВ

(Автори: *Наталія Поліщук¹, Віталіна Заклевська¹*)

¹ Донецький національний університет імені Василя Стуса

Вступ. Класична економічна теорія вважає, що люди роблять вибір раціонально, зважуючи всі ризики та шукаючи максимальної вигоди. Однак з часом з'явилася нова теорія, яка стверджує, що люди часто відходять від логіки, піддаючись емоціям: страху, азарту, ненависті. Це кидає виклик уявленню про те, що ми завжди діємо розумно.

Психологія людини, досліджена в рамках нової науки – поведінкової економіки, яка поєднує економіку та психологію, показує, що емоції та почуття також впливають на наші рішення. Тому, враховуючи вищесказане, доцільно під час прийняття рішень серед інших можливих факторів враховувати психологічний фактор, оскільки суб'єкти господарювання також піддаються впливу емоцій, почуттів.

Основна частина. Практичним застосуванням поведінкових фінансів є фінансові ринки. Ринкові цикли можна розглядати через призму емоцій учасників: підйом економіки супроводжується надією та оптимізмом, а рецесія – песимізмом, страхом та невпевненістю (рис. 1.)

Рис. 1. Цикл ринкових емоцій

Відомий вислів сера Джона Темплтона «Ринок биків народжується на песимізмі, зростає на скептицизмі, дозріває на оптимізмі і помирає під час ейфорії» влучно передає «настрій» ринку під час різних фаз економічного циклу. Крім того, варто зазначити, що під час прийняття рішень учасники ринку здатні піддаватись різним соціальним та психологічним ефектам:

- 1) ефект натовпу, що описує схильність людей наслідувати поведінку та думки інших людей, навіть якщо ці дії не відповідають їхнім власним інтересам;
- 2) емоційний стан може суттєво впливати на процес прийняття рішень. Позитивні емоції, такі як піднесення та ейфорія, можуть прискорювати та інтенсифікувати вибір, роблячи його більш рішучим;
- 3) при оцінці імовірності подій люди схильні завишувати ймовірність невдач та занижувати ймовірність успіху;
- 4) після невдач люди можуть втрачати впевненість та приймати гірші рішення;
- 5) люди схильні переоцінювати інформацію, якої їм бракує;
- 6) чим більше ресурсів (час, гроші, емоції) ми вкладаємо в якусь справу, тим більше схильні продовжувати її, незважаючи на її реальну успішність;
- 7) ми часто формулюємо свої судження на основі вже сформованої думки, орієнтуючись на існуючі уявлення. Люди з високим статусом та владою сприймаються як більш компетентні, тому їх рішення оцінюються як правильніші.

Розглянемо історичні приклади, які підтверджують вплив біхевіористської теорії на фінанси.

Тюльпаноманія, що охопила Нідерланди в 17 столітті, слугує яскравим прикладом того, як психологічні фактори можуть суттєво впливати на прийняття фінансових рішень. Цей період масового захоплення тюльпанами, коли ціни на цибулини деяких сортів сягали захмарних висот, наочно демонструє, як емоції, а не раціональний розрахунок, можуть вести до прийняття невігідних, а часом і згубних, фінансових рішень.

Аналогічні характерні риси простежувалися в період бульбашки «Доткомів» та бульбашки «Південних морів». Під впливом стадного інстинкту, ейфорії, страхом втратити та недостатньої обізнаності інвестори масово скуповували активи, незважаючи на очевидні ризики. Тому для прийняття раціональних фінансових рішень потрібно оперувати фундаментальним та технічним аналізом; диверсифікувати заощадження; вивчати історію фінансових криз, оскільки вони циклічні і мають спільні риси та звісно ж вивчати фінансову грамотність.

Висновки. Будь-які фінансові рішення часто ґрунтуються не лише на раціональному аналізі, але й на психологічних факторах. Розуміння таких факторів, як нехтування втратами, надмірна впевненість, стадний інстинкт та когнітивні упередження може допомогти приймати кращі фінансові рішення.

Оксана Сторожук,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЙ DEI ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

(Автор: *Оксана Сторожук*¹)

¹ Центральноукраїнський національний технічний університет

Тези. Економічна відбудова України після перемоги через призму стратегій DEI (Diversity, Equity, Inclusion – різноманіття, справедливість, інклюзія) та відповідальності бізнесу є актуальною, оскільки після значних руйнувань і соціальних потрясінь, відбудова країни повинна враховувати потреби всіх верств населення, з особливим акцентом на тих,

хто зазнав найбільшого негативного впливу. З іншого боку, український бізнес уже сьогодні відчуває кадровий голод, тому все більша увага має приділятися залученню людей пенсійного віку, осіб з інвалідністю та ветеранів війни.

Дані Державної служби статистики свідчать, що станом на кінець 2023 року в Україні проживало 2,7 млн людей з інвалідністю, з них – 2,56 млн осіб працездатного віку. За даними Міністерства у справах ветеранів нині в нашій країні мають інвалідність 500 тис учасників бойових дій. При цьому рівень безробіття серед осіб з інвалідністю становить 85% [4]. Серед основних причин незайнятості цих громадян – відсутність інклюзивного робочого середовища, низька оплата праці на запропоновані роботодавцем робочі місця, відсутність програм чи заходів для адаптації працівників з інвалідністю та ветеранів війни. Зарубіжний досвід свідчить про те, що цифри працюючих осіб з інвалідністю в економічно розвинених країнах значно більші: Швеція – 68%, Німеччина – близько 70%, Велика Британія – 40%, США – 29% [1].

За офіційними статистичними даними, станом на 1 вересня 2023 р., у Державному центрі зайнятості України перебували на обліку 103,3 тис. осіб, з них учасники бойових дій – 1,7 тис. осіб [3].

З метою створення сприятливого середовища для працевлаштування ветеранів російсько-української війни доцільно використовувати досвід Ізраїлю, де сформовані можливості успішної взаємодії між військовою службою, освітою та інноваціями [2]. Паралельно з військовою службою, солдати ЦАГАЛ отримують грошові компенсації та мають змогу навчатися в академічних програмах, що сприяє розвитку їхніх навичок та знань. Ця система не лише зміцнює обороноздатність країни, але й створює середовище, в якому процвітають технологічні інновації та стартапи.

Отже, впровадження стратегій DEI та відповідальності бізнесу відіграє ключову роль у відбудові України, сприяючи створенню справедливого, інклюзивного та стійкого суспільства, де економічний прогрес поєднується із соціальною гармонією та свідомістю. Важливі напрямки із залучення нових людей та утримання своїх співробітників на засадах DEI, які компаніям потрібно реалізувати вже сьогодні:

1. Забезпечення рівних можливостей для всіх працівників, а саме: усунення дискримінації за ознакою статі, віку, інвалідності, бекграунду та інших факторів, що включає прозорі процеси найму, справедливу оплату праці, можливості для кар'єрного росту та навчання для всіх працівників.

2. Підтримка різноманіття за допомогою створення робочого середовища, яке цінує творчість, сміливість висловлювань, ідей та думок. Це може включати програми менторства, ресурсні групи для працівників та інклюзивну корпоративну культуру.

3. Створення ветеранської політики для спрямування зусиль та вирішення проблем ветеранів після повернення до цивільного життя, включаючи емоційну підтримку з боку компаній, залучення ветеранів до процесів прийняття рішень та отримання підтримки ініціатив з боку керівництва.

4. Підтримка людей з інвалідністю та осіб старшого віку через механізми забезпечення доступності робочих місць, технологій та інформації для працівників пенсійного віку та людей з інвалідністю. Це може включати створення інклюзивного простору, адаптивні технології, гнучкі графіки роботи, дистанційну зайнятість, програми підтримки сімей співробітників.

Список використаних джерел:

1. Адаптація робочих місць для людей з інвалідністю. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697696/>

2. Ізраїль – країна стартапів, хоча воює понад 70 років. Як їм це вдається? <https://vctr.media/ua/izrayil-krayina-startapiv-hocha-voyuye-ponad-70-rokiv-yak-yim-cze-vdayetsya-135718/>

3. Проблеми працевлаштування ветеранів війни: ризики для держави та суспільства. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-pratsevashtuvannya-veteraniv-viyny-ryzyky-dlya-derzhavy>

4. Рівень безробіття серед працездатних осіб з інвалідністю сягає 85%. URL: <https://employers.org.ua/news/id2536>

Анастасія Нікітенко,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право»,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

(Автор: Анастасія Нікітенко¹)

¹ Полтавський державний аграрний університет

Вступ. Нині проблема охорони довкілля, зокрема в умовах війни в Україні, набуває надзвичайної важливості. Ліси, заповідники, інші природні об'єкти страждають від воєнних дій, що призводить до втрати біорізноманіття та деградації земель. Очисні споруди, ГЕС, дамби, водопроводи, інші об'єкти екологічної інфраструктури руйнуються, що загрожує екологічними катастрофами.

Основна частина. Збереження довкілля завжди було однією з актуальних проблем людства. Умови воєнного стану, в такій же мірі, як і мирні, можуть впливати на природні ресурси та навколишнє середовище [1, с.25]. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля» почало процес реформування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища та інших природних ресурсів [2, с.198]. Основною метою цієї реформи є створення ефективної державної системи моніторингу довкілля, що задовольнятиме інформаційні потреби управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Моніторинг є потужним засобом надання інформації для раціонального використання землі, її охорони, збереження та відновлення.

Україна є учасником міжнародних угод, спрямованих на збереження природи, наприклад, Кіотський протокол, Паризька угода, Рамсарська конвенція та інші. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами з питань охорони довкілля та природних ресурсів.

Проте, не дивлячись на існуючі законодавчі акти та міжнародні зобов'язання, проблеми в сфері охорони довкілля в Україні залишаються. Однією з них є недостатня ефективність контролю за виконанням екологічних норм. Порушення законодавства в сфері екології, як-то незаконна забудова на землях природно-заповідного фонду, незаконне вирубування лісів та забруднення водойм – це лише деякі з проблем, що потребують негайного вирішення.

Важливим для збереження довкілля в умовах воєнного стану є розробка та впровадження спеціальних правових механізмів та інструментів. Такі механізми повинні бути спрямовані на запобігання екологічних катастроф, мінімізацію негативного впливу воєнних дій на природне середовище та відновлення екосистем після завершення конфлікту [3, с.282].

Одним з ключових правових інструментів є міжнародне гуманітарне право, яке містить норми, спрямовані на захист середовища в умовах воєнного конфлікту.

З метою збереження довкілля в умовах воєнного стану, Україна може використовувати міжнародні правові механізми для притягнення Росії до відповідальності за екологічні злочини; удосконалювати законодавство про охорону довкілля; залучати громадськість до контролю за дотриманням екологічних норм тощо.

Висновки. Таким чином, збереження довкілля в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та спеціальних правових механізмів. Важливою є взаємодія держави та міжнародного співтовариства, прийняття ефективних правових норм, спрямованих з на мінімізацію негативного впливу воєнного конфлікту на навколишнє середовище та забезпечення збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Купчєня Л., Сівцова О. Адаптація природоохоронного законодавства України до умов сімейного стану. ScienceRise: Юридичні науки, 2023. № 2(24), С. 25–30.
2. Шарапова С.В. Сучасні правові проблеми охорони, збереження та відновлення земель. Екологічне право, 2023. №4, С. 195-199.
3. Шульга А. М. Щодо критичного стану довкілля та сучасні напрями його правової охорони. Наступність у кримінальному праві: матеріали наук. конф. до 70-річчя проф. Ю. В. Бауліна. Харків : Право, 2023. С. 281-287.

Ярослав Попадюк,

аспірант

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

м. Вінниця, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

(Автори: Ярослав Попадюк¹, Наталія Поліщук¹)

¹ Донецький національний університет імені Василя Стуса

Вступ. Дослідження правового регулювання інвестиційної діяльності є основою для створення сприятливого інвестиційного клімату в державі як для внутрішніх так і для зовнішніх інвесторів. Одним з ключових завдань кожної держави є створення стабільної економічної системи, що передбачає формування обґрунтованої інвестиційної політики. Для досягнення зазначених цілей держава повинна забезпечити умови, сформувати

стабільну законодавчу базу, на основі якої функціонуватимуть програми розвитку інвестиційної діяльності.

Основна частина. Правове регулювання інвестиційної діяльності підприємств встановлює норми, процедури та вимоги, які підприємство повинно виконувати під час процесу інвестування. Головна мета цього регулювання – забезпечити ефективне, стабільне та законне функціонування інвестиційної діяльності та захист інтересів учасників ринку.

Правове регулювання інвестиційної діяльності підприємства включає [2]:

- 1) реєстрацію інвестицій (порядок та вимоги до реєстрації інвестицій підприємства);
- 2) встановлення правил і процедур, які повинні бути виконані підприємством при здійсненні інвестиційних операцій;
- 3) визначення прав та обов'язків підприємства, інвесторів та інших учасників інвестиційного процесу;
- 4) забезпечення інвесторів захистом їхніх прав та інтересів у разі порушення законодавства або укладення угод з підприємством;
- 5) установлення відповідальності за порушення встановлених правил та норм законодавства у сфері інвестиційної діяльності.

В Україні інвестиційна діяльність підпорядковується значній кількості законодавчих та нормативних актів. Деякі аспекти регулювання інвестиційної діяльності в Україні регулюються нормами Податкового, Господарського, Цивільного кодексів, забезпечується значною кількістю указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України та ін.

Основними нормативними актами в Україні можна виділити [2]:

- Конституцію України, зокрема положення стосовно забезпечення соціальної орієнтації економіки та належного захисту суб'єкту господарювання;
- Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ, який закріплює основні умови та засади інвестиційної діяльності на території України.
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ, в якому визначено іноземне інвестування як різновид зовнішньоекономічної діяльності та наголошується на досягненні соціального ефекту завдяки іноземним інвестиціям;
- Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР, в якому наголошено на особливостях правового режиму іноземного інвестування в Україні, зокрема стосовно видів інвестицій, форм здійснення та підприємств із залученням іноземних інвестицій.

Незважаючи на цей перелік основних актів, які безпосередньо охоплюють інвестиційну політику, у національному законодавстві України містяться безліч інших актів, які також посідають чільне місце у забезпеченні інвестицій.

Для створення сприятливих умов залучення інвестицій та створення економічного розвитку регіонів України прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» (від 17 грудня 2020 року №1116-IX). Закон передбачає стимулювання залучення інвестицій у національну економіку стратегічних інвесторів шляхом державної підтримки великих інвестиційних проєктів.

Висновки. Вдосконалення стабільного та систематизованого законодавства у сфері інвестиційної діяльності є одним з чинників для успішного функціонування підприємств і розвитку економіки в цілому, адже це дозволяє підприємствам ефективно управляти своїми інвестиціями, зменшувати ризики і забезпечувати стабільний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
2. Левицький В. Нормативно-правове забезпечення інноваційної та інвестиційної діяльності промислових підприємств України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. № 2 (27). С. 25-34.
3. Поліщук Н. В., Попадюк Я. А. Теоретико-методичні аспекти інвестиційного механізму підприємства. Бізнес Інформ. 2023. № 11. С. 161–167.

Лідія Пулинець,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(Автор: Лідія Пулинець¹)

¹ Полтавський державний аграрний університет

Вступ. Загальновідомо, що земельні відносини – це земельні відносини, які виникають у результаті взаємовідносин нашого суспільства з навколишнім природним середовищем, що врегульовані нормами земельного права. Земельні відносини, можна

назвати особливим видом відносин щодо права на землю, які регулюються земельним законодавством.

Основна частина. 12 травня 2022 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану», а 9 червня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» [1]. Разом з тим щодо регулювання земельних відносин доцільно проаналізувати міжнародний досвід.

Наприклад, іноземці не можуть безпосередньо купувати землю в Болгарії. Польське законодавство також значно ускладнює придбання землі іноземцями. Французьке землевпорядне агентство SAFER може в обов'язковому порядку викупити будь-яку сільську власність площею понад 2 гектари, щоб передати її в оренду місцевому фермеру [2]. Цю практику слід запозичити Україні.

В Естонії громадяни ЄС можуть купувати землю, якщо вони використовують її в сільськогосподарському виробництві не менше п'яти років, а юридичні особи – якщо вони виробляють сільськогосподарську продукцію і працюють не менше трьох років. Люди, які не є громадянами Угорщини, ЄС, Європейської економічної зони чи Швейцарії, не можуть купувати землю в Угорщині [2]. Аналогічні потреби перебування землі у користуванні тих, хто її обробляє є і в Україні.

Поширеною практикою є отримання попереднього адміністративного дозволу на продаж землі або вимога використання землі для сільськогосподарського виробництва протягом певного періоду часу після її придбання. Поширеним явищем є встановлення обмежень на площу землі, що перебуває в одних руках [3].

В Україні, як і в ЄС, іноземцям заборонено купувати землю. Продаж землі в Хорватії іноземцям (громадянам країн-членів ЄС, Європейської економічної спільноти або Швейцарії) була відкрита лише до 1 липня 2023 року [3]. При запозиченні такого досвіду варто враховувати, що українські підприємства можуть вдатися до обходу подібних обмежень.

Продаж землі в Угорщині підлягає адміністративному дозволу. Покупець зобов'язується вирощувати культури на ділянці, яку він використовує у своєму бізнесі та доглядати за землею. Крім того, покупець повинен пообіцяти не використовувати землю для будь-якої іншої мети протягом п'яти років [2]. Разом з тим, треба враховувати корупційні ризики та час надання адміністративних дозволів.

Висновки. Отже, на час дії воєнного стану в Україні діє заборона на безоплатну передачу земель державної та комунальної власності у приватну власність, а також заборона на отримання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої передачі. Визначення їх площі, меж та реєстрації в державному земельному кадастрі заборонені чинним законодавством. Проте є винятки, а саме при передачі земельних ділянок у приватну власність власникам нерухомого майна, що на цих ділянках розташоване, допускається безоплатна передача землі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>
2. Даців С. Продаж землі іноземцям. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/16/709981/index.amp>
3. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

Надія Хоменко,

аспірант,

Національний транспортний університет,

Київ, Україна,

ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ

(Автор: *Надія Хоменко*¹)

¹ Національний транспортний університет

Вступ. Фінансування та розвиток інноваційного потенціалу підприємств автомобільного транспорту під час конфліктів є актуальною темою в сучасному економічному контексті. Умови конфліктів, такі як військові дії, політичні нестабільності, терористичні загрози та інші, створюють складні умови для бізнесу, зокрема – для підприємств автомобільного транспорту. Так, в умовах воєнного стану українські підприємства автомобільного транспорту зіштовхнулися з численними викликами, включаючи збільшення ризиків безпеки, зниження попиту на послуги та продукцію, зміни

в умовах постачання, а також обмеження фінансових ресурсів. В умовах нестабільності та невизначеності, інвестування у розвиток інновацій є надзвичайно складним завданням, проте саме в умовах конфліктів інновації є критично важливими для забезпечення конкурентоспроможності та виживання вітчизняних підприємств автомобільного транспорту.

Мета роботи – пошук напрямів фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств автомобільного транспорту в умовах військової агресії РФ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Військові дії та загроза з боку російської федерації створюють надзвичайно складні умови для економіки країни, зокрема – для сектору автомобільного транспорту. Умови військової агресії призвели до значного зниження попиту на транспортні послуги та автомобілі, обмеження торгівлі та експорту, а також до збільшення витрат на забезпечення безпеки і захисту виробництва. Це ставить підприємства автомобільного транспорту перед необхідністю швидкого адаптування та пошуку нових шляхів розвитку. Інновації є ключовим фактором у забезпеченні виживання та конкурентоспроможності підприємств в умовах військової агресії. Нові технології, які спрямовані на зменшення витрат, підвищення ефективності та безпеки виробництва, є невід'ємною частиною стратегії в умовах кризи [1].

Слушною є думка Бай С. та Єлісеєва В., що «впровадження інновацій дозволяє компаніям залишатися на плаву в важких кризових умовах спричинених воєнним станом. Поза сумнівом, компанії, що успішно переживуть цю кризу будуть намагатися використовувати той же підхід для подальшого розвитку в пост-воєнний період» [2, с. 18]. Зазначимо, що залучення фінансування для інноваційних проектів є важливою умовою для розвитку підприємств автомобільного транспорту в умовах військової агресії. Державні та міжнародні програми підтримки, гранти та кредити покликані допомогти в реалізації інноваційних ідей та проектів, сприяючи збереженню конкурентоспроможності та стійкості підприємств.

Умови військової агресії з боку російської федерації створили проблеми щодо фінансування українських підприємств автомобільного транспорту, проте існують деякі джерела фінансування, які є ключовими у таких умовах:

1. Державні програми та підтримка. Уряд України повинен запроваджувати програми фінансової підтримки для підприємств автомобільного транспорту, які опинилися в складних умовах військової агресії. Ці програми включають надання субсидій, надання пільгових кредитів, грантів та інших форм підтримки для забезпечення стійкості та розвитку підприємств.

2. Міжнародна допомога. Україна отримує фінансову допомогу від міжнародних партнерів, таких як США, Європейський союз, Міжнародний валютний фонд та інші. Ця допомога може бути також направлена на забезпечення економічної стабільності та підтримки підприємств автомобільного транспорту у складних умовах військового конфлікту.

3. Приватні інвестиції та кредитування. Підприємства автомобільного транспорту мають змогу звертатися до приватних інвесторів та банків для отримання фінансування, що включає емісію облігацій, приватне розміщення акцій, залучення кредитів та інші фінансові інструменти.

4. Громадські фонди та благодійні організації надають фінансову допомогу для підтримки підприємств у складних умовах військової агресії.

Враховуючи складні умови війни, розумною стратегією є диверсифікація джерел фінансування та пошук нових шляхів отримання фінансової підтримки для забезпечення стійкості та розвитку підприємств автомобільного транспорту в Україні.

Отже, інноваційний розвиток є невід'ємною частиною стратегії підприємств автомобільного транспорту в умовах військової агресії РФ, забезпечуючи їх стійкість та адаптацію до несприятливих умов.

Висновок. За результатами проведеного дослідження зазначено, умови військової агресії російської федерації створюють серйозні виклики для фінансування українських підприємств автомобільного транспорту. Однак існують джерела фінансування, які можуть забезпечити підтримку цього сектору в умовах кризи. Державні програми, міжнародна допомога, приватні інвестиції та благодійні фонди є ключовими джерелами фінансування для забезпечення стійкості та розвитку підприємств автомобільного транспорту. Враховуючи складні умови конфлікту, важливою є диверсифікація джерел фінансування та пошук нових шляхів отримання підтримки для збереження конкурентоспроможності та виживання українських підприємств автомобільного транспорту.

Список використаних джерел:

1. Кукушка І.В. Інноваційний розвиток транспортних підприємств України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1699> (дата звернення: 27.04.2024).
2. Бай С., Єлісеєв В. Інноваційні зміни як спосіб вижити в умовах воєнного стану. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики

воєнного часу: тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 197 с. С. 16-18.

Владислава Шевчук,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(Автори: Владислава Шевчук¹, Софія Баба¹)

¹ Державний університет інфраструктури та технологій

Вступ. Російське вторгнення в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 року, спричинило найбільшу хвилю вимушеної міграції в Європі з часів Другої світової війни. Мільйони українців, рятуючись від бомбардувань, обстрілів та окупації, були змушені шукати притулку в сусідніх країнах та інших державах Європи і світу. Ця міграційна криза стала викликом для України та країн, які прийняли біженців, впливаючи на економіку, освіту та соціальну інтеграцію.

Основна частина. Згідно з даними ООН, з початку повномасштабного вторгнення і до кінця 2022 року, близько 7,8 мільйона українців були змушені покинути країну, рятуючись від війни [1]. Найбільше українських біженців прийняли сусідні країни: Польща – понад 1,5 млн. осіб, Німеччина – близько 1 млн. осіб, Чехія – майже 500 тис. осіб, Італія – понад 170 тис. осіб, Іспанія – близько 150 тис. осіб, Велика Британія – понад 150 тис. осіб, Франція, Словаччина, Румунія, Молдова – по 100-120 тис. в кожній [2].

За даними Державної прикордонної служби України, станом на кінець 2022 року в Україну повернулося близько 7,1 млн. громадян [3]. Протягом 2023 року процес повернення українців на Батьківщину продовжувався, зокрема після деокупації нових територій. За оцінками ООН, на кінець 2023 року за кордоном все ще залишалося близько 5,2 млн українських біженців [4].

У 2024 році, за попередніми даними перших місяців, спостерігається подальше зменшення кількості українців, що перебувають за кордоном. Очікується, що впродовж

року в Україну можуть повернутися ще 1,5-2 млн. громадян, особливо у випадку завершення активної фази бойових дій [5]. Втім, значна кількість українців, ймовірно, залишиться у країнах перебування через втрату житла та роботи на Батьківщині, травми війни, возз'єднання сімей тощо [6].

Загалом, за 2022-2024 роки Україна зазнала безпрецедентної хвилі воєнної міграції, коли мільйони людей були змушені тікати від війни. Переважна більшість українців прагнуть повернутися додому, відбудувати країну. Але цей процес потребуватиме часу і залежатиме від безпекової, економічної та гуманітарної ситуації в Україні після завершення війни [7].

Висновки. Отже, пік виїзду українців за кордон припав на 2022 рік, коли близько 7,8 млн. осіб залишили країну. Однак, уже до кінця того ж року понад 7 млн. громадян повернулися до України. Протягом 2023 року процес повернення українців тривав, але темпи були повільніші. У 2024 році очікується подальше зменшення кількості українців, що перебувають за кордоном. Проте, значна частина може залишитися. Масова вимушена міграція матиме довгострокові наслідки для України, серед яких демографічні втрати, проблеми з відбудовою та економічним відновленням, необхідність реінтеграції та соціальної адаптації репатріантів, а також виклики для систем освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Україна та міжнародна спільнота повинні докласти максимум зусиль для якнайшвидшого відновлення миру, безпеки та нормального життя в країні. Це дозволить мільйонам вимушених переселенців повернутися додому та відбудувати Україну. Вирішення проблем біженців та їх реінтеграції має стати одним із ключових завдань держави у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Operational Data Portal. Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
2. Eurostat database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
3. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України. Статистика. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/>
4. UNHCR global website. Global Trends Report 2022. URL: <https://www.unhcr.org/globaltrends>
5. IOM. Ukraine. URL: <https://displacement.iom.int/ukraine>
6. OECD. The potential contribution of Ukrainian refugees to the labour force in European host countries. 27 July 2022. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy->

responses/the-potential-contribution-of-ukrainian-refugees-to-the-labour-force-in-european-host-countries-e88a6a55/

7. The World Bank. Migration and remittances. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets/brief/migration-and-remittances>

Владислава Шевчук,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ З УКРАЇНИ НА ЕКОНОМІКУ ТА РИНОК ПРАЦІ ПОЛЬЩІ

(Автори: **Владислава Шевчук¹, Павло Чумак¹**)

¹ Державний університет інфраструктури та технологій

Вступ. Початок повномасштабної війни в Україні у лютому 2022 року призвів до великого відтоку біженців, який досяг більше ніж 6 мільйонів осіб по всьому світу. Багато з них покинули Україну через польський кордон. Станом на жовтень 2023 року майже 1 мільйон українських біженців проживали в Польщі. У минулому десятилітті Польща вже пережила велику трудову міграцію з України, але нині приплив біженців мав іншу демографічну структуру. Він в основному включав жінок робочого віку (41%) та дітей (40%). Ці біженці з України не планували переїзд і багато з них мали спеціальні потреби. Незважаючи на ці труднощі, біженці почали швидко виходити на ринок праці Польщі, досягаючи рівня зайнятості 28% у травні 2022 року та 65% у листопаді 2022 року [8]. До липня-серпня 2023 року українські біженці самостійно забезпечували себе, а саме 80% їхніх доходів становила заробітна плата.

Виклад основного тексту. Біженці з України, які залишаються в Польщі як працівники, підприємці, споживачі та платники податків, мають позитивний вплив на валовий внутрішній продукт, який зростатиме в довгостроковій перспективі. Результати моделі загальної рівноваги показують, що біженці з України внесли 0,7-1,1% у валовий внутрішній продукт Польщі у 2023 році. Прогнозується, що у довгостроковій перспективі цей ефект зросте до 0,9-1,35%. Варто зазначити, що у даному випадку довгостроковий

період визначається як період, протягом якого економіка повністю адаптується до шоку від початкового припливу біженців; він не включає інших аспектів, наприклад, дітей біженців, які виростають та вступають на ринок праці.

Зауважимо, що отримані прирости ВВП зменшуються через зростання конкуренції на ринку праці, що трохи підвищує рівень безробіття на 0,18-0,3 п.п. у 2023 році, що відповідає 33-54 тисячам додаткових безробітних. Цей ефект також уповільнює зростання реальних зарплат на 0,65-1,15% у 2023 році. На практиці ці негативні ефекти ймовірно компенсуватимуться позитивними приростами продуктивності у вигляді адаптації з боку місцевих працівників (через їх професійне підвищення [1,2]) та підприємств (через зміни в технологіях, спрямовані на підвищення кваліфікації [3,4]), оскільки економетричні дослідження виявляють лише невеликі ефекти на заробітну плату місцевих жителів, які дорівнюють близько нуля [5]. Питання біженців з України в Польщі досліджується в ранній статті Громадського та Левандовського [6], які не виявили впливу на заробітну плату, зайнятість та рівень безробіття місцевих жителів або інших іммігрантів, крім фактично незначного позитивного впливу на зарплати місцевих жінок. До того ж, додаткові податкові надходження переважають витрати на витрати, пов'язані з біженцями. Збільшення фонду заробітних плат, витрат на споживання та притоку капіталу з-за кордону призводять до зростання податкових надходжень. Загалом доходи польського уряду зросли на 1,05-1,45% у 2023 році. У грошовому вираженні це становить 10,1-13,7 мільярдів злотих у 2022 році та 14,7-19,9 мільярдів злотих у 2023 році [9]

Висновки. Якщо у Польщі витрати на біженців з України становили близько 15 мільярдів злотих у 2022 році та 5 мільярдів у 2023 році [7], ми можемо зробити висновок, що вони були більш ніж компенсовані додатковими податковими надходженнями. У довгостроковій перспективі біженці повинні щорічно збільшувати доходи польського уряду на близько 0,85-1,3%.

Список використаних джерел:

1. Peri, G. (2016). Immigrants, productivity, and labor markets. *Journal of economic perspectives*, 30(4), 3-30.
2. Peri, G. & Sparber, C. (2009). Task specialization, immigration, and wages. *American Economic Journal: Applied Economics*, 1(3), 135-169.
3. Lewis, E. (2013). Immigration and production technology, *Annual Review of Economics*, 5(1), 165-191.

4. Lewis, E. & Peri, G. (2015). "Immigration and the Economy of Cities and Regions", w Duranton, G., Henderson, J.V., Strange, W., Handbook of Regional and Urban Economics, Volume 5A, North-Holland, Elsevier.
5. Peri, G. (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? IZA World of Labor, 42, 1-10. URL: <https://wol.iza.org/uploads/articles/42/pdfs/do-immigrant-workers-depress-the-wages-of-native-workers.pdf>
6. Gromadzki, J. & Lewandowski, P. (2023). Refugees from Ukraine on the Polish labour market. Social Insurance. Theory and Practice, 155(4), 29-40.
7. Polska pomoc dla Ukrainy 2022 – ile kosztowała? URL: <https://www.infor.pl/prawo/nowosci-prawne/5635962,Polska-pomoc-dla-Ukrainy-2022-ile-kosztowala.html>
8. Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce – wpływ pandemii i wojny na charakter migracji w Polsce. Raport z badania ankietowego. Departament Statystyki, Warszawa. URL: https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/04/Sytuacja-zyciowa-i-ekonomiczna-migrantow-z-Ukrainy-w-Polsce_raport-z-badania-2022-r.pdf
9. Eurostat database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

Євгеній Логвиненко,

аспірант кафедри міжнародної економіки
факультету міжнародної економіки і менеджменту
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

СВАМ ТА ВИРОБНИЦТВО СТАЛІ В УКРАЇНІ

(Автор: *Євгеній Логвиненко*¹)

¹ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Вступ. Зміна клімату у світі безперечно є фундаментальною, екзистенційною та як ніколи актуальною проблемою. Сторонами Паризької угоди, ухваленої в межах Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату, зафіксовано амбітну ціль – стримати зростання глобальної середньої температури значно нижче 2°C понад доіндустріальні рівні і докласти зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5°C понад доіндустріальні рівні. Одним з інструментів досягнення даної мети є запровадження Європейським Союзом «механізму

вуглецевого коригування імпорту» або СВАМ (carbon border adjustment mechanism). В той час як європейськими інституціями даний механізм вважається таким, що сприятиме декарбонізації в третіх країнах, вплив на економіку України такого механізму може мати досить негативні наслідки.

Основна частина. СВАМ було запроваджено Регламентом № 2023/956 Європейського парламенту та Ради ЄС від 10 травня 2023 року. Основний сенс запровадження даного механізму – зобов'язати імпортерів вуглецевмісної продукції (на першому етапі – продукції чорної металургії, алюмінію, цементу, органічних хімічних речовин, добрив, електроенергії та водню) на кожну тону викидів отримувати чи купувати необхідну кількість дозволів, а також подавати відповідні звіти. На сьогодні СВАМ запроваджено у формі звітування без стягування відповідної плати, однак, у 2026 році СВАМ запрацює повністю.

Агресія Російської Федерації нанесла металургійній галузі України значних збитків. Виробництво сталі в Україні впало на 81% з 32,7 млн т сирової сталі у 2013 році до 6,2 млн т у 2022 році. Контроль за деякими активами було втрачено (Єнакіївський металургійний завод, Алчевський металургійний комбінат, Донецький металургійний завод та ін.), а деякі (ММК ім. Ілліча, Азовсталь) були повністю зруйновані. До суттєвих збитків також призвели логістичні обмеження, обмеження споживання електроенергії, нестача персоналу та порушення ланцюгів постачань. Протриматись українській металургії допомогла низка рішень урядів Великобританії, Канади, США та ЄС щодо полегшення доступу вітчизняної продукції на їх ринки. Водночас, до суттєвого нарощування експорту вони не призвели як через логістичні, так і через виробничі обмеження. Станом на 2023 рік 80% української металургійної продукції припадає на ЄС.

За підрахунками Європейської Бізнес Асоціації додаткове фіскальне навантаження на українських експортерів після запровадження СВАМ може скласти більше мільярда євро на рік. Згідно з дослідженнями Київської школи економіки через СВАМ українські виробники можуть щорічно втрачати до 396 млн євро, згідно з оцінками GMK Center металургійні підприємства можуть втрачати €155-200 млн на рік. В будь-якому випадку, такі витрати будуть непідйомними для країни, що знаходиться у стані війни.

Висновки. Вплинути на ситуацію ще можливо. По-перше, необхідно активізувати переговори щодо задіяння частини 7 статті 30 регламенту СВАМ. Це дозволить встановити необхідні тимчасові заходи, якщо відбулася непередбачувана, виняткова та неспровокована подія, яка знаходиться поза контролем країни, на яку поширюється дія СВАМ, і ця подія має руйнівні наслідки для економічної та промислової інфраструктури цієї країни. Такі

тимчасові заходи можуть передбачати звітування у рамках СВАМ, однак, на декларативних засадах без стягнення відповідної плати.

По-друге, почати активно розбудовувати власну національну систему аналогічну СВАМ, оскільки у осяжному майбутньому необхідно буде синхронізувати законодавство ЄС та України для економічної та політичної інтеграції.

Третій важливий аспект – це забезпечення фінансування декарбонізації в Україні. Необхідно створити механізми, які б дали українським компаніям доступ до фінансування, грантів та кредитів від європейських фондів, що вже підтримують програми декарбонізації в ЄС.

Тетяна Марена,

кандидат економічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи
Маріупольського державного університету,
м. Маріуполь, Україна

ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

(Автори: Тетяна Марена¹, Віталій Митроценко¹)

¹ Маріупольський державний університет

Вступ. З початку ХХ століття валютна безпека національних економік країн світу систематично опинялася під дією ризик-чинників, які ставали справжніми викликами для безпекового середовища. Мова йде, передусім, про світову економічну кризу 2008-2009 рр. та пандемію COVID-19. Новим викликом для валютної системи України стала повномасштабна війна, актуалізувавши дослідження, присвячені оцінці її впливу на валютну безпеку держави.

Основна частина. Згідно із Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, валютна безпека є складовою фінансової безпеки держави [1]. Основними індикаторами, що використовуються для оцінки рівня валютної безпеки, є показники динаміки обмінного курсу, офіційних резервів та рівня кредитної і депозитної доларизації економіки [2, 4].

Найбільш інформативним індикатором валютної безпеки є зміна офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США. За два роки війни середній офіційний курс

гривні до долара знизився на 34 % – з 27,29 грн/дол. у 2021 р. до 36,57 грн/дол. у 2023 р. [5]. Разом із тим, темпи девальвації гривні дещо уповільнилися: у 2022 р. вони склали 18 %, у 2023 р. – 13 %, а за перший квартал 2024 р. гривня знецінилася на 4 %.

Неоднозначною динамікою характеризується зміна офіційних резервів як індикатора валютної безпеки. Якщо за перший рік повномасштабної війни міжнародні резерви скоротилися на 8 % – з 30940,95 млн дол. у 2021 р. до 28494,46 млн дол. у 2022 р., то у 2023 р. вони зросли на 42 %, досягнувши позначки у 40514,43 млн дол. станом на кінець року. Цей розмір міжнародних резервів покриває 5,4 місяця імпорту (для порівняння: у 2022 р. зазначений показник дорівнював 3,9 місяців імпорту). Нарощування офіційних резервів стало можливим завдяки тому, що надходження іноземної валюти у вигляді допомоги від міжнародних партнерів перевищили інтервенцій НБУ із продажу валюти, а також виплати з погашення зовнішнього боргу.

Війна викликала повільне стабільне зниження рівня кредитної доларизації економіки: частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі наданих кредитів у 2021, 2022 і 2023 рр. склали відповідно 28,9 %, 27,7 % і 26,6 %. Це стало наслідком того, що темпи скорочення валютних кредитів (11,9 % у 2023 р. порівняно із 2021 р.) перевищили темпи зменшення загального обсягу наданих кредитів (4,4 %). Разом із тим, у показника доларизації, розрахованого за методикою МВФ (як відношення депозитів у іноземній валюті до грошової маси М3), стійка динаміка відсутня [3, 5]. Підвищившись у 2022 р. порівняно із 2021 р. з 24 % до 27 %, доларизація у 2023 р. знову повернулася до рівня 24,7 %. Попри те, що обсяги депозитів у іноземній валюті продовжували зростати (на 11 % у 2023 р. порівняно з 2022 р.), грошова маса зростала більш швидкими темпами (на 23 %). У цілому, за два роки повномасштабної війни показники доларизації економіки знаходились у безпечному діапазоні (надмірною вважається доларизація, що перевищує 30 %).

Висновки. Таким чином, складові національної валютної системи, які віддзеркалюють стан валютної безпеки, відносно швидко пристосувалися до змін безпекового середовища, викликаних повномасштабним вторгненням. Відносному покращенню основних індикаторів, що характеризують стан валютної безпеки, сприяло, перш за все, отримання валютних коштів від міжнародних партнерів України, у тому числі й на забезпечення військових потреб держави.

Список використаних джерел:

1. Іличок, Б. І. (2017). Валютна безпека України – стан та перспективи вдосконалення. Проблеми системного підходу в економіці, 2(58), 40-45.

2. Марена, Т. В., & Іноземцева, М. Г. (2018). Сучасні науково-методичні підходи до визначення рівня національної валютної безпеки. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка, 16, 37-47.
3. Панчишин, С., Крупка, І., & Савка, О. (2023). Про рівень доларизації економіки України в умовах війни. Вісник Львівського університету. Серія економічна, 64, 19–32.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
5. Статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.

Ірина Ткаченко,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ (Автор: *Ірина Ткаченко*¹)

¹ Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті

Вступ. Виклики та вимоги ведення бізнесу в умовах військового стану визначають пріоритетність завдань фінансового менеджменту суб'єктів господарювання та адаптивних підходів до визначення можливостей фінансування необхідного обсягу витрат та забезпечення необхідного рівня доходів.

Основна частина. Необхідність розв'язання питань забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання формує виклики до їх резильентності – здатності до відновлення, подолання кризових явищ та імплементації інноваційних механізмів фінансового забезпечення. Залежно від регіонального розташування суб'єкти господарювання щодня зазнають різного впливу воєнних дій та, відповідно, несуть різне функціональне навантаження (рис.1).

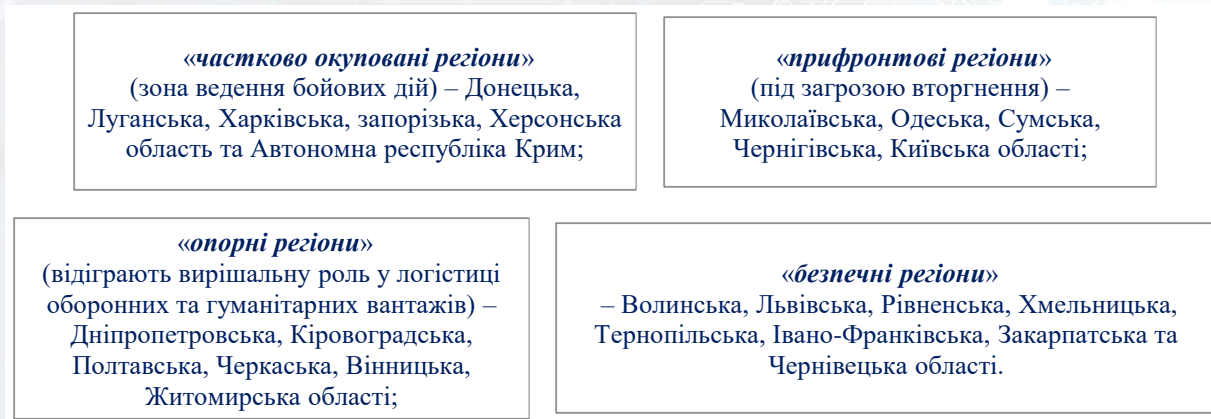

Рис. 1 Характеристика регіонів розташування вітчизняних підприємств

На прифронтових та частково окупованих територіях біля 50% підприємств перебувають під загрозою знищення. Найбільшою перешкодою для ведення бізнесу в сучасних умовах є нестача фінансових ресурсів в країні.

За офіційними даними Державної служби статистики України досліджено структуру активів та пасивів балансів підприємств України за 2022 та 2023 роки (табл. 1). Результати здійсненого структурування фінансових ресурсів підприємств України, в тому числі промислових, дозволяють стверджувати про хронічний дефіцит власних джерел фінансування, про що свідчить рівень їх фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Його значення по підприємствам коливається в межах від 27,9 до 31,2%, в тому числі по промисловим підприємствам – від 22,7% до 27,8%.

Таблиця 1 - Структура активів та джерел фінансових ресурсів підприємств України (млн. грн.)

Показники	30.03.2022р.	%	30.06.2022р.	%	30.09.2022р.	%	30.03.2023р.	%	30.06.2023р.	%	30.09.2023р.	%
Баланс підприємств												
Активи	776730	10	766987	10	798888	10	897661	10	858009	10	879171	10
	7,2	0	6,4	0	3,3	0	7,8	0	9,5	0	0,7	0
Необоротні активи	351797	45	341844	44	342609	42	367386	40	359244	41	363005	41
	5,9	,3	3,9	,6	7,4	,9	8,2	,9	2,0	,9	4,9	,3
Оборотні активи	424654	54	424852	55	455932	57	530005	59	498612	58	515919	58
	2,6	,7	9,5	,4	2,8	,1	5,9	,1	3,3	,1	7,9	,7
*НАУП	2788,7	0	2903,0	0	3463,1	0	2693,7	0	1534,2	0	2457,9	0

Джерела фінансо вих ресурсів	776730 7,2	10 0	766987 6,4	10 0	798888 3,3	10 0	897661 7,8	10 0	858009 9,5	10 0	879171 0,7	10 0
Власний капітал	240663 5,7	31 ,0	236137 0,2	30 ,8	222682 7,6	27 ,9	268039 1,1	29 ,9	264189 9,8	30 ,8	273932 0,0	31 ,2
Довгост р. зобов'яз ання і забезпеч ення	116838 6,8	15 ,0	113153 2,7	14 ,8	126061 8,6	15 ,8	122945 6,5	13 ,7	121099 6,1	14 ,1	125618 9,5	14 ,3
Поточні зобов'яз ання і забезпеч ення	419214 3,9	54 ,0	417686 9,5	54 ,4	450133 4,7	56 ,3	506667 1,1	56 ,4	472710 3,1	55 ,1	479606 7,6	54 ,5
**ЗПНА, АПФ	140,8	0	104,0	0	102,4	0	99,1	0	100,5	0	133,6	0
Робочий капітал	- 111134 0,2	- 26	- 105707 3,7	- 25	- 119926 9,8	- 26	- 993477 ,1	- 19	- 950542 ,2	- 19	- 890734 ,9	- 17
Баланс промислових підприємств												
Активи	365814 6,3	10 0	372133 3,4	10 0	382452 6,6	10 0	410704 3,9	10 0	405988 7,7	10 0	414669 9,6	10 0
Необор отні активи	162597 2,4	44 ,5	159881 2,8	43 ,0	162104 6,3	42 ,4	170365 2,1	41 ,5	167087 2,2	41 ,2	170549 7,8	41 ,1
Оборот ні активи	203093 4,3	55 ,5	212127 7,6	57 ,0	220210 0,5	57 ,6	240186 5,0	58 ,5	238854 7,4	58 ,8	243983 0,8	58 ,9
*НАУП	1239,6	0	1243,0	0	1379,8	0	1526,8	0	468,1	0	1371,0	0
Джерел а фінансо вих ресурсів	365814 6,3	10 0	372133 3,4	10 0	382452 6,6	10 0	410704 3,9	10 0	405988 7,7	10 0	414669 9,6	10 0
власний капітал	101630 4,4	27 ,8	981570 ,1	26 ,4	868772 ,6	22 ,7	106517 5,3	25 ,9	104144 9,2	25 ,7	109030 0,9	26 ,3

Довгост р. зобов'яз ання і забезпе чення	566939 ,0	15 ,5	577972 ,5	15 ,5	663192 ,2	17 ,3	643067 ,1	15 ,7	627338 ,8	15 ,5	640056 ,1	15 ,5
Поточні зобов'яз ання і забезпе чення	207489 5,1	56 ,7	216178 2,7	58 ,1	229255 3,4	60 ,0	239879 4,3	58 ,4	239109 2,9	58 ,8	241634 0,6	58 ,3
**ЗПН А,АПФ	7,8	0	8,1	0	8,4	0	7,2	0	6,8	0	2,0	0
Робочи й капітал	- 609668	- 30	- 617242	- 29	- 752273	- 34	- 638476	- 27	- 629423	- 26	- 615196	- 25

Розраховано за даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>) [1].

Значною є питома вага поточних зобов'язань і забезпечень підприємств – від 54,0 до 56,4%. Крім того, підприємства відчувають дефіцит власного оборотного капіталу. Також варто зазначити, що співвідношення оборотних активів та поточних зобов'язань не відповідає нормативним формалізованим вимогам щодо коефіцієнта поточної платоспроможності. В 2022 році підприємства отримали збитки в сумі 276277,7 млн. грн., в тому числі левову частку цієї суми становлять збитки промислових підприємств - 246696,7 млн. грн.

Висновки. В нинішніх надскладних умовах вирішення питань досягнення їх стійкості та конкурентоспроможності – визначає стан захищеності національних інтересів [2], який визначає резильєнтність – здатність «тримати удар», самовідтворення, до формування стресостійкої стратегії.

Список використаних джерел:

1. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності. 2022–2023 роки / Державна служба статистики України [Електронний ресурс].- URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Ткаченко І.П. Формування стратегії резильєнтності – запорука забезпечення національної безпеки. X Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною

участю «Розвиток основних напрямів соціогуманітарних наук: проблеми та перспективи», м. Кам'янське, 1-2 червня 2023 р. 391-403 с. Електронний ресурс].- URL: https://www.dstu.dp.ua/uni/downloads/zbirka_konf_soz.pdf

Ганна Тютюнник,

кандидат економічних наук, с.н.с.,

вчений секретар відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів,
Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
м. Одеса, Україна

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АКВАКУЛЬТУРИ:
ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НАСЛІДКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ
ТА РОЗШИРЕННЯ РИНКОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ**

(Автор: Ганна Тютюнник¹)

¹ Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України

Тези. Інновації у галузі аквакультури можуть виявитися ефективними стратегіями у зменшенні наслідків бойових дій та забезпеченні сталого розвитку галузі та одночасно підвищити продуктивність аквакультурного сектора.

Підвищення продуктивності. По-перше, інновації в галузі аквакультури можуть сприяти підвищенню продуктивності. Нові методи годівлі, системи управління водою та технології контролю якості можуть покращити умови утримання та збільшити швидкість росту водних організмів. Наприклад, впровадження автоматизованих систем контролю параметрів води може допомогти у запобіганні захворювань та підтриманні оптимальних умов для розвитку риб та інших морських індустріальних видів.

Збільшення екологічної стійкості. По-друге, інновації можуть сприяти збільшенню екологічної стійкості аквакультурних систем. Розвиток екологічно чистих методів вирощування, таких як рециркуляційні системи або використання водоростей для очищення води, може зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, зберігаючи біорізноманіття та забезпечуючи стабільність екосистем в аквакультурних районах.

Розширення ринкових можливостей. По-третє, інновації у вирощуванні продуктів та обробці можуть розширити ринкові можливості аквакультури. Розробка нових продуктів

на основі водних організмів або вдосконалення методів консервації може сприяти розширенню асортименту продукції та залученню нових споживачів.

Метою підвищення інноваційного потенціалу у секторі аквакультури є каталізація зміни парадигми на користь стійких практик, технологічних досягнень та міждисциплінарних співпраць. Ця ініціатива спрямована на зміцнення стійкості сектору до екологічних викликів, оптимізацію використання ресурсів та підвищення ефективності виробництва, при цьому зменшуючи негативний вплив на екосистеми.

Для підвищення інноваційного потенціалу у секторі аквакультури необхідно враховувати кілька важливих критеріїв:

1. Технологічний прогрес: Впровадження передових технологій, таких як автоматизація, штучний інтелект та біотехнології, дозволяє оптимізувати виробничі процеси та мінімізувати вплив на навколишнє середовище.

2. Дослідження, освіта та розвиток потенціалу: Виділення ресурсів на дослідницькі та освітні програми сприяє розвитку нових технік та практик, допомагає фахівцям отримати необхідні знання та експертизу, що відповідають потребам аквакультури.

3. Співпраця та обмін знаннями: Співпраця між учасниками промисловості та науковими установами сприяє обміну експертизою та прискорює інновації.

4. Адаптація регуляторного базису: Створення адаптивного регуляторного базису, що враховує інноваційні підходи, є важливим для створення сприятливого середовища для інновацій.

5. Відповідність попиту ринку: Спрямування інновацій на відповідність попиту ринку забезпечує конкурентоспроможність на ринку.

6. Інтеграція сталості: Підтримка сталих практик сприяє довгостроковій життєздатності операцій аквакультури.

7. Розвиток інфраструктури: Розвиток інфраструктури підвищує масштабність інноваційних рішень.

8. Управління ризиками та стійкість: Впровадження стратегій управління ризиками забезпечує стійкість операцій.

9. Залучення та підтримка учасників: Залучення різних учасників сприяє включенню в процеси прийняття рішень та підвищенню ефективності.

Для досягнення мети необхідно виконати ряд завдань, які полягають у:

– створенні сприятливих умов для розвитку аквакультурного бізнесу та залучення зацікавлених сторін до участі у цьому процесі шляхом розумного планування;

- збільшенні усвідомленості щодо важливості аквакультурних інновацій та їх впливу на циркулярну економіку, зокрема шляхом інформаційної стратегії;
- забезпеченні науково-освітньої бази для екологічнобезпечного розвитку аквакультурного сектору через створення та розвиток навчальних програм та підвищення кваліфікації персоналу;
- створенні сприятливих фінансових умов для розвитку аквакультурного сектору через державну стратегію та розширення фінансових можливостей;
- стимулюванні інвестування та використання аквакультурних інновацій шляхом стандартизації продукції, маркетингового планування та розвитку стратегічних альянсів.

Результати підвищення інноваційного потенціалу у секторі аквакультури мають багатоаспектне значення, сприяючи просуванню у сфері сталого розвитку, ефективності та продуктивності. Збільшення інноваційного потенціалу сектору аквакультури є трансформаційними, сприяючи просуванню у більш сталу та ефективну галузь, яка задовольняє потреби як сучасного, так і майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Muangkeow, B., Ikejima, K., Powtongsook S., & Yi Y. (2007). Effects of white shrimp, *Litopenaeus vannamei* (Boone), and Nile tilapia, *Oreochromis niloticus* L., stocking density on growth, nutrient conversion rate and economic return in integrated closed recirculation system. *Aquaculture*, 269, 363-376.
2. Lai, Q.T., Tuan, V.A., Thuy, N.T.B., Huynh, L.D., & Duc, N.M. (2022). A closer look into shrimp yields and mangrove coverage ratio in integrated mangrove-shrimp farming systems in Ca Mau, Vietnam. *Aquac. Int.*, 30(2).
3. Swapan, M.S.H. & Gavin, M. (2011). A desert in the delta: Participatory assessment of changing livelihoods induced by commercial shrimp farming in Southwest Bangladesh. *Ocean Coast Manag.*, 54, 45-54.
4. Purcell, S.W., Patrois, J., & Fraise, N. (2006). Experimental evaluation of co-culture of juvenile sea cucumbers, *Holothuria scabra* (Jaeger), with juvenile blue shrimp, *Litopenaeus tylirostris* (Stimpson). *Aquac. Res.*, 37, 515-522.
5. Office of Aquaculture. Frequent Questions – Marine Aquaculture and Recreational Fishing Interactions. URL: <https://www.fisheries.noaa.gov/national/aquaculture/frequent-questions-marine-aquaculture-and-recreational-fishing-interactions>.

6. Арчибісова Д.С. Особливості управління ризиками в аквакультури. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2020. № 4(2). С. 252-265. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2020_4%282%29__21.

7. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері рибного господарства : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 р. № 897. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897-2018- %D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897-2018-%D0%BF#Text).

8. Carrera-Quintana, S., Gentile, P., & Girón-Hernández, J. (15 December 2022). An overview on the aquaculture development in Colombia: Current status, opportunities and challenges. *Aquaculture*, 561. URL: <https://doi.org/10.1016/j.aquaculture.2022.738583>

9. Rawlinson, P., & Forster, A. (2001). The Economics of Recirculation Aquaculture. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Economics-of-Recirculation-Aquaculture-Rawlinson-Forster/76b7426cf9eb6282e05466b08f685f88fd90f203>.

10. Calabrese S., Nilsen T., Kolarevic J., Ebbesson L., Pedrosa C., Fivelstad S., Hosfeld C., Stefansson S., Terjesen B., Takle H., Martins C., Sveier H., Mathisen F., Imsland A., & Handeland S. (2017). Stocking density limits for post-smolt Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) with emphasis on production performance and welfare. *Aquaculture*, Vol. 468(1), 363-370. URL: <https://doi.org/10.1016/j.aquaculture.2016.10.041>

Єгор Чабанюк,
аспірант спеціальності 073 Менеджмент,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

ІНВЕСТИЦІЇ В ЦИФРОВІЗАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У СУЧАСНІ ЧАСИ

(Автор: Єгор Чабанюк¹)

¹ Центральноукраїнський національний технічний університет

Вступ. Інвестиції у цифровізацію бізнес-процесів наразі являються світовим трендом і відіграють головну роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємств у всьому світі.

Критично необхідними вони є зараз у часи війни, де процеси цифрової трансформації набувають особливої важливості, так як це не лише методи підтримки економічної і фінансової стабільності, а й спосіб, здатний дозволити швидко адаптуватися до постійно змінюваного середовища, з малою кількістю похідних даних для економічних прогнозів і стратегічного планування.

Основна частина. Міністерство цифрової трансформації України підписало меморандум з європейською торговельною асоціацією DIGITALEUROPE з приводу залучення інвестицій Європейського Союзу (ЄС) для розбудови цифрової інфраструктури України, розвитку малого і середнього бізнесу, зокрема у сфері штучного інтелекту (ШІ), де почнуть випробовуватися різні аналітичні системи, такі як Government BI (GBI), яка має забезпечити розвиток інститутів BigData в національній системі електронної взаємодії між державними ресурсами, різноманітними електронними реєстрами та інформаційною системою «Трембіта».

Щодо власне бізнесу – для інвестицій у цифрову трансформацію виробничих процесів від менеджменту підприємства необхідними є: чітке стратегічне планування, підвищення кваліфікації персоналу, адаптація існуючих бізнес-процесів та вибір актуальних цифрових технологій для певних конкретних задач, необхідних виробництву.

Розглянемо, в які напрямки першочергово потрібно інвестувати кошти в сучасних умовах:

1) Хмарні технології – воєнний стан характеризується непередбачуваними і надзвичайно складними умовами ведення бізнесу, тому рішення переведення всіх процесів

виробництва «в хмару» дозволить зберегти критично важливі дані підприємства і отримувати доступ до них з будь-якої точки світу.

2) Кібербезпека – за останніми даними аналітики, Україна зараз знаходиться на першому місці в світі по кількості кібератак на державний сектор і критично важливі підприємства країни. Впровадження сучасних рішень захисту даних (системи попередження про початок кібератаки; шифрування; багаторівневі аутентифікації та резервне копіювання «в хмару») дозволить уникнути втрат критично необхідних даних і унеможливить зупинку виробничого процесу.

3) Автоматизація – впровадження автоматизованих систем (цифровізація логістичних операцій; бухгалтерського обліку; управління запасами; систем прийняття рішень) дозволить значно знизити залежність від людського фактору і підвищити ефективність операційної роботи підприємства.

4) Machine learning – інвестиції у дану технологію дадуть можливість швидко обробляти і аналізувати великі масиви даних з усіх ланок виробництва на підприємстві, проводячи постійний аналіз BigData, алгоритми можуть самостійно навчатися і ставати більш «розумнішими», що дозволить розпізнавати проблеми на виробничому етапі на ранніх стадіях, виконувати автоматичний контроль якості, перевіряти вихідний продукт на відповідність стандартам, оптимізує і зменшить до мінімуму використання ресурсів підприємства.

5) Digital marketing – прогнозується, що в найближчі 5 років 74% маркетологів будуть використовувати штучний інтелект (ШІ) і його інструменти у своїй роботі, основною задачею якого буде автоматичне генерування і розповсюдження контенту по продуктам компанії, автоматизація сфери обслуговування клієнтів, вивчення і аналіз поведінки клієнтів та заощадження часу при виконанні рутинних завдань еквівалентно понад місяцю на рік.

Висновки. Інвестиції у цифровізацію, особливо в умовах війни, значно сприяють економічній стабільності бізнесу, допомагають підтримувати безпеку, безупинну оперативну роботу підприємства, забезпечують стратегічну перевагу та зміцнюють резистентність інфраструктури.

Андрій Шлапак,

аспірант кафедри бізнес-економіки та підприємництва КНЕУ,

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ

ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

(Автор: *Андрій Шлапак*¹)

¹ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Структура діючих суб'єктів господарювання великого, середнього і малого бізнесу в Україні є незмінною протягом останніх 15 років. Питома вага підприємств великого бізнесу у 2022 р. склала 0,03 % від загальної кількості підприємств, середнього бізнесу – 0,91 % і малого бізнесу – 99,06 % [1]. За період 2022 р. було зареєстровано 25 тис. нових підприємств і ліквідовано 17 тис. підприємств в Україні. Таким чином, навіть в період війни в Україні, кількість підприємств зросло. На кінець 2023 р. в Україні працювало більше 2 млн фізичних осіб підприємців (ФОП), що свідчить про значну бізнес активність населення України, навіть в умовах війни. У період активних воєнних дій в Україні багато компаній зазнали руйнування та значних матеріальних втрат. Загальний збиток компаній малого та середнього бізнесу в Україні оцінюється за попередніми оцінками у 85 млрд доларів США і обсяг збитків зростає [2]. Малий та середній бізнес стикається з багатьма проблемами у своїй діяльності, які виникли або поглибилися саме в період війни в Україні. Однією із найважчих проблем сучасного бізнесу в Україні є проблема фізичного руйнування або повного знищення основних фондів підприємств. Ті підприємства, які розташовані близько до лінії фронту мали можливість, завдяки допомозі уряду, здійснити релокацію своїх підприємств у більш безпечні регіони країни. Програмою релокації скористалися більше, ніж 500 підприємств, 300 з яких поновили свою роботу у нових регіонах. Період блекаутів, які були у багатьох регіонах України взимку 2022 року змусив підприємства шукати додаткові джерела живлення, формувати системи автономного енергозабезпечення. Відсутність електроенергії стало суттєвим викликом як для населення України так і для підприємств. Промислові підприємства перейшли на альтернативні джерела живлення у період блекаутів, на генератори, сонячні батареї, перенесли робочі зміни на час, коли подача електроенергії відновлювалася. Такі значені виклики для підприємств, безумовно, потребували від них фінансових витрат. На початку війни обмеженість джерел фінансування значно погіршувала роботу малого та середнього бізнесу. Малим та середнім підприємствам довелось освоювати нові форми додаткового

101

фінансування, такі як краудфандинг і міжнародні гранти. У складний період війни значеною підтримкою українського бізнесу стала допомога від зарубіжних партнерів та міжнародних організацій. Український уряд також зробив свій внесок допомоги бізнесу. Це стосується як змін, які були внесені до законодавчих актів, зокрема, відміну штрафних санкцій та пені по єдиному соціальному внеску (ЄСВ) в період дії правового режиму воєнного стану, мораторій на проведення перевірок на початку війни, розширення можливостей щодо гнучкості системи оподаткування для малого бізнесу, звільнення від зобов'язання фіскалізації нерозрахункових операцій. Ці рішення уряду надали можливість підприємцям втримати свій бізнес і зберегти робочі місця для працівників, що є дуже важливим соціально відповідальним рішенням у період війни. Однією із найпопулярніших державних програм 2022 року є урядова програма «Робота», яка надає безповоротні гранти на розвиток бізнесу за умовою створення певної кількості робочих місць. Урядові заходи та зусилля українських підприємців зі збереження та розвитку підприємств малого та середнього бізнесу стають першими кроками на шляху відновлення національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: www.ukrstat.gov.ua.
2. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3480722-za-cas-vijni-malij-ta-serednij-biznes-vtrativ-do-85-milardiv-eksperti.html>

AKADEMIA NAUK
STOSOWANYCH
MAZOVIA

Видавництво:

Академія Прикладних Наук Мазовія

вул. Соколовська, 161

08-110 Седльце, Польща

тел.: 25 633 30 32, fax: 25 633 20 51

www.mazovia.edu.pl

wydawnictwo@mazovia.edu.pl

ISBN 978-83-63169-05-3

AI

